Корнищева

«ЧАЙКА» ДЛЯ ЖІНОК

Продукція Углицького державного годинникового заводу імені 50-річчя СРСР користується заслуженою популярністю не тільки в нашій країні, а й далеко за її межами. Годинники «Чайка» виробництва цього заводу подобаються жінкам точністю й надійністю, вишуканим оформленням.

Випускається «Чайка» на 17-ти рубінових каменях. Оснащена протиударним пристроєм.

«Чайку» можна носити на браслеті або на ремінці, виконану у вигляді кулона — на ланцюжку.

«Чайку» вам радо запропонують у ювелірних магазинах республіки.

УКРЮВЕЛІРТОРГ

Політкурнісмо

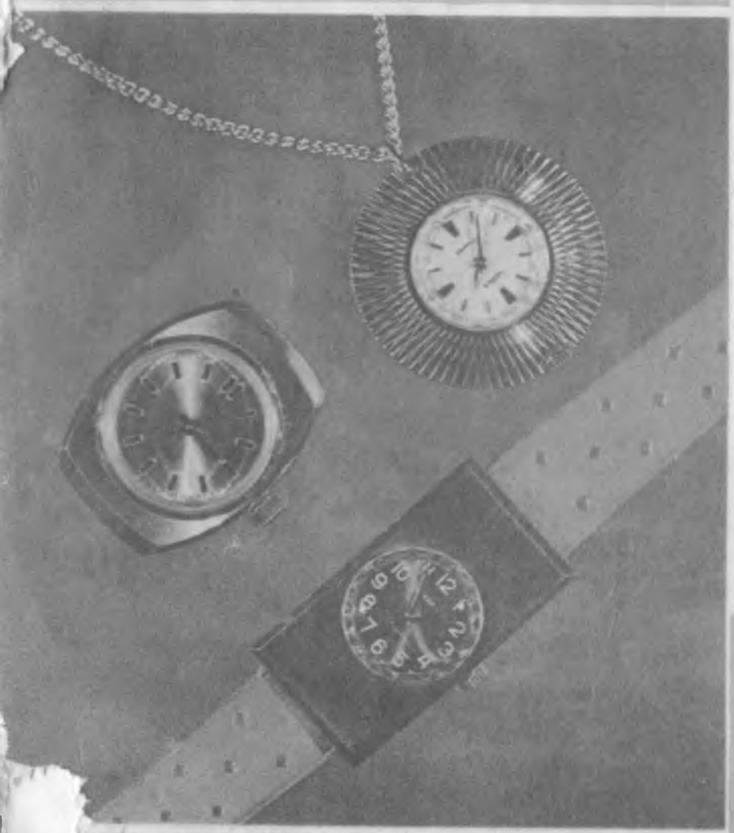

ISSN 0131-6753

Радянська жінка

1

1980

КОРОЛЕВА СПОРТУ

Музика А. ВОДОВОЗОВА.
Слова А. ДРАГОМИРЕЦЬКОГО.

Спинялись війни люті і жорстокі,
Ставали воїни в один почесний стрій,
Коли вона — струнка і сонцевока
Приходила у величі своїй.

ПРИСПІВ:

Найбільші лицарі усіх епох і націй
Згубили через неї спокій свій і сон,
Бо є така на світі СПОРТУ КОРОЛЕВА,
І королівство в неї — СТАДІОН!

Був чесний бій без крові і полону.
І був до фінішу стрімкий, шалений біг.
А потім і Геракли, й Аполлони
Схилялися покірно їй до ніг.

ПРИСПІВ.

Я теж до перемоги йтиму левом,
Аби лавровий одягти вінець.
Аби побачить спорту королеву
На п'єдесталі із п'яти кілець.

ПРИСПІВ.

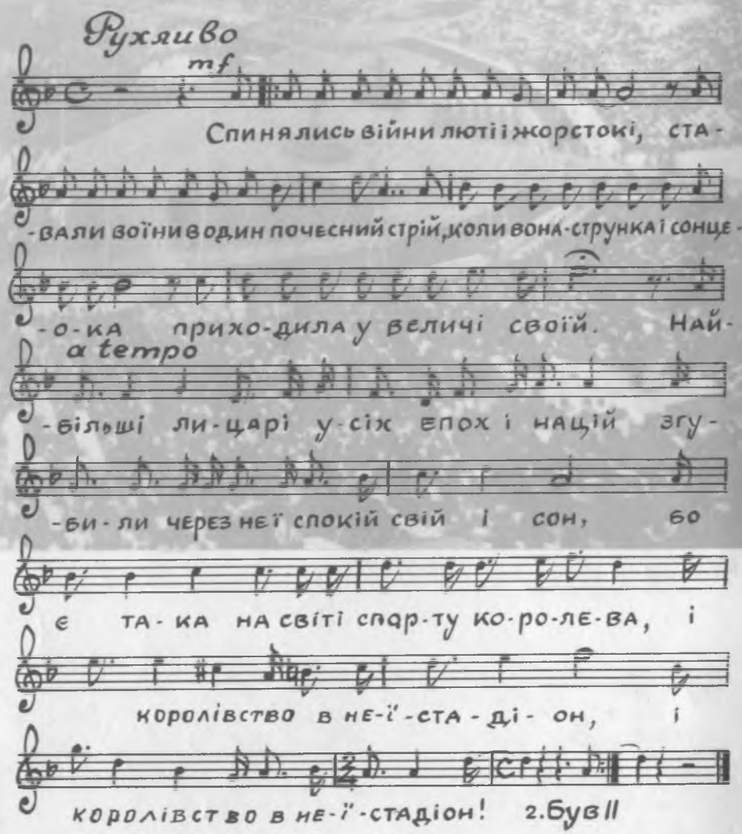

Через півроку цей стадіон в Лужниках вітатиме учасників і гостей Олімпіади-80.

Фото Й. ШАІНСЬКОГО.

Дні нашого життя

СВОЄРІДНИЙ ЕКЗАМЕН

Інтерв'ю з депутатом Верховної Ради СРСР, кавалером ордена Леніна, ткалею Житомирського льонокомбінату імені 60-річчя Великого Жовтня Галиною БЄДАРЄВОЮ

У житті кожної людини бувають дні, пам'ять про які не вивітрює час, вони не губляться в роках, у буденності. З ними, як правило, пов'язуємо і найвизначніші події у власній долі, що приносять нам радість, успіхи, ведуть до мети.

— Галино Гаврилівно, два роки тому читачі «Радянської жінки» дізналися про те, що ви першою у галузі виконали особисту п'ятирічку. Минув час. Ваше ім'я відоме нині в усій країні. Отже, яскравих, пам'ятних подій додалося. Але хочеться, щоб ви розповіли про одну з них. Чим запам'яталася вона!

— Мені однаково пам'ятні багато днів. Часом подумки мандрую в минуле, і пригадується початок трудового шляху на льонокомбінаті, перші метри витканого полотна. Ніколи не забуду, як приймали мене в партію, як одержувала першу урядову нагороду. Мені, матері, особливо пам'ятне народження дочок, мовлені ними перші слова, їхні перші кроки. Пригадую ту мить, коли вирішила обслуговувати більше верстатів, ніж передбачено нормами, коли взяла зобов'язання виконати дві п'ятирічки за одну. Потім настав день 3 березня 1979 року. Про нього й хочу розповісти.

Це було напередодні виборів до Верховної Ради СРСР. У ту пам'ятну суботу сталася подія, яка схвилювала до глибини душі. Вона не застала мене зненацька, я готувалась до неї. Але не думала, що тієї миті стільки переживу.

Наприкінці минулої п'ятирічки на нашому підприємстві з'явилися перші багатоверстатниці. Віра Коломієць і Катерина Болошкевич довели, що продуктивність праці ткаль можна підвищити вдвічі. Новий рух підтримала й я. Замість двох верстатів взялася обслуговувати чотири. Нічого, вийшло. Товариші по роботі допомогли.

Потім були п'ять і шість верстатів, перегляд зобов'язань, перші успіхи. Колектив підприємства, трудівники Житомирського району висунули мене кандидатом у депутати Верховної Ради Союзу РСР. Розцінила це як великий аванс на майбутнє. Тому хотілося довести, що виправдаю високе довір'я. От і дала слово: до виборів, тобто до 4 березня 1979 року, виконати два п'ятирічних завдання.

Напередодні зміна почалась о сьомій ранку. То була особлива зміна. Залишалось зняти з верстатів 34 метри полотна. Все йшло добре. Раз у раз дівчата цікавились, чи скоро вже... Мені теж кортіло якнайшвидше впоратись, а полотно, здавалось, ткалося дуже повільно. О першій годині дня виробила останні метри.

Радість перемоги розділили зі мною всі, хто був тієї миті в цеху. Клава Татарникова і Тоня Чудовська вручили квіти. З виконанням десяти річних завдань привітали начальник цеху Микола Васильович Мороз, помічник майстра Юрій Павлович Шоколенко, подруги по роботі. Стільки людей зібралося! Вразили їх щирість, доброзичливість.

Попросили сказати щось у відповідь. А мені слів не вистачило. Усміхалась людям, дякувала за зворушливий прояв теплоти. Пообіцяла до кінця п'ятирічки виконати ще п'ять річних завдань.

Дома на мене теж чекали з вітанням. Доньки приготували святковий обід. Чоловік подарував квіти. Нам усім було дуже весело. «Ми такі раді за тебе, мамо,— щебетали Оля з Валею. — Тільки-но по радіо передавали... Так приємно чути своє прізвище. Звучить!»

А я вже жила завтрашнім днем. Дуже хвилювалася. Аякже! Люди голосуватимуть за те, щоб я представляла їхні інтереси у найвищому органі державної влади нашої країни. Чого тільки не передумала до світання! Ніби усе життя знову прожила. Вранці пішли з Ігорем голосувати. Тримаючи в руках бюлетень, бачила, з яким великим піднесенням йшли і йшли люди, щоб засвідчити свою одностайну підтримку кандидатів народу. Не могла не сказати виборцям, що слова свого дотримала, пообіцяла працювати ще краще. І дійсно, хотілося творити й творити людям добро. За шану, за честь, за довір'я, яким наділили вони мене, ткалю, за допомогу в роботі. Того дня ще гостріше відчула силу колективу, велич нашого радянського способу життя, що так високо підносить трудівника.

— Останні слова, Галино Гаврилівно, хотілося б конкретизувати. Як вплинув колектив на ваше життя!

— На комбінаті працюю від його пуску. Моєю вчителькою за ткацьким верстатом була Зіна Остапенко. Нині наставництво стало масовим. Понад п'ятсот кращих трудівниць уклали договори з молодими робітниками, допомагають їм оволодівати секретами майстерності ткаль і прядильниць. І вже торік більш як двісті дівчат не лише досягли трудо-

Радянська жінка

ПРОЛЕТАРІ ВСІХ КРАЇН, ЄДНАЙТЕСЯ!

Щомісячний громадсько-політичний і літературно-художній журнал. Заснований у листопаді 1920 року.

№ 1 СІЧЕНЬ 1980

ВИДАВНИЦТВО «РАДЯНСЬКА УКРАЇНА».

© Журнал «Радянська жінка», 1980 р.

вих рубежів учителів, але й випередили їх у змаганні.

Добре слово хочу сказати про свою ученицю Тоню Чудовську. Ми працюємо з нею в одній бригаді. Здібна ткаля давно уже виконала особисту п'ятирічку. Нині допомагаю Марії Кацановській. Хочу, щоб і про неї линула добра слава.

Безкорислива допомога старших, досвідченіших, взаємовиручка — ось що сприяє народженню нових і нових успіхів колективу. Уже шістнадцять кварталів підряд ми виборюємо у змаганні перехідний Червоний прапор Міністерства легкої промисловості республіки.

Без колективу не мислю життя. Він допоміг мені стати майстром своєї справи. З його людьми пов'язую всі трудові здобутки. Щоб успішно ткати полотно на шести верстатах, треба мати надійне інженерне забезпечення. Його здійснюють майстер Любов Красиловська, її помічник Юрій Павлович Шоколенко. Буває, від роботи відривають громадські обов'язки, депутатські справи. Дівчата виручають. Без допомоги колективу я ніколи б не виборола першості у змаганні серед ткаль галузі.

— Інколи можна почути, що робота ткалі дуже складна, а тому обслуговування верстатів понад норму не кожній трудівниці під силу. Мовляв, «вибігати» й біля двох — нелегка справа, тому дехто сумнівається у можливості повторення вашого успіху — тобто за 3 роки і 9 місяців виконати дванадцять річних завдань. Що думаєте ви з цього приводу?

— Ні для кого не секрет, що будь-яка робота вимагає повної віддачі фізичних і душевних сил. Що то за праця без вогника? Звичайно, напочатку доводиться «бігати» біля верстатів. Але є тут одна цікава закономірність: чим краще опановуєш свою справу, тим менше зайвих рухів доводиться робити, забуваєш про метушливість, менше втомлюєшся— навіть тоді, коли обслуговуєш кілька верстатів. Так що після роботи вистачає сил для навчання, культурного відпочинку, домашніх справ.

Наведу такий приклад. Працює у нас Віра Коломієць. Вона теж давно десяту п'ятирічку виконала. За цей час сина народила, технікум закінчила, стала лауреатом Державної премії СРСР. Так що будь-які сумніви безпідставні.

— Очевидно, їх спростовує не лише приклад Віри Коломієць?

— Звичайно. Майже 70 трудівниць ще торік виконали п'ятирічні завдання. Лауреат премії Ленінського комсомолу Ванда Венгловська уже впоралась з десятьма річними планами. Не набагато відстали від неї три Галини — Карбовська, Євтушок, Янчевська, Інна Матюхіна. При добрій організації праці рекорди підвладні кожній ткалі, прядильниці.

Всі прагнуть сьогодні добитися більшого, ніж учора. Це й зрозуміло: адже рік який! Відзначаємо 110-у річницю з дня народження Володимира Ілліча Леніна. Фінішує десята п'ятирічка. Наближається XXVI з'їзд партії. І кожен день свого життя я розглядаю як своєрідний екзамен на вміння жити і працювати, як заповідав Ілліч, як вчить Комуністична партія. Й коли слово не розходиться з ділом, а вчинки з думками — тоді на серці радість.

Інтерв'ю вів
Микола МАХІНЧУК.

«А ХТО Ж НАМ БОРЩ ВАРИТИМЕ?»

Якби, кажу, моя бабуся встала, то вона б мене одразу запитала:

— Петре, а що воно ото за химера з хвостом? Таке крилате...

— То, бабусю, не химера. То — літак.

— А що він — сіє чи оре?

— Ні, він літає. Аж на небо підіймається.

— О боже! Аж на небо! — скрикнула б моя бабуся.— А хто ото біля нього крутиться?

— То крутиться Катерина. Катруся... Ваша правнучка.

— А чого вона отамечки крутиться? Чи не думає на небо летіти?

— Думає. Думає і полетить. Їй-бо, полетить. Бо тепер, бабусю, жінки глибоко поринають і високо літають. Кругом жінки нарівні з чоловіками — і нове життя будують, і господарством керують...

— Скажи ж, онучку, що воно таке зробилося, що жінка і правує, і керує... Зміни які сталися, чи що?

— Зміни, бабусю, зміни. Велика Жовтнева революція вільну щасливу дорогу жінкам одкрила.

ПЕРШІ РЕВОЛЮЦІЙНІ дні в нашому селі. Перші селянські збори. Уперше й животрепетне питання поставлено: обрати жінку делегаткою на районну жіночу нараду.

На перших зборах і першу дивну ухвалу винесли: «Ввиду того, що в нашому селі жіноча свідомість ще не піднялася на должну висоту, делегаткою на жіночу районну нараду обрати усвідомленого в жіночому движенії Юхима Нечипоренка...»

Прочитавши ухвалу, головуючий сказав:

— Може, в кого буде якась інша кандидатура, то давайте.

Пауза. Згодом:

— Та яка там інша кандидатура... Юхим уполні підходить...

— Хай Юхим їде. Якщо не так, дак в чоловіка єсть жінка. Вона йому пояснить, які на нараді вузли розв'язати, а які зав'язати.

А десь аж од порога:

— Мені можна внести пропозицію?

— Чого ж... конешно, можна. Уносьте...

— Оце я стояв-стояв, слухав-слухав та й подумав: щоб на жіночій нараді ніякого неврозуміння не виникло, то, мабуть, хай Юхим зверху штанів одягне спідницю...

ІЩЕ ЗБОРИ... Більшовик матрос Самойленко зняв безкозирку:

— Товариші, я пропоную до президії обрати жінку з бідного сословія Олену Деркач.

А Ладур, кріпкенький, заможненький господар:

— Що таке воно — президія?

— Це обрані вами представники зборами будуть керувати.

Мовчанка. Тихо. Раптом голосяка:

— Та воно, звиняйте, в спідниці. Як же вона буде керувати? Це ж формене здівательство!..

А молодиці — га-ла-ла:

— Яке здівательство?!

А головуючий:

— Хто за те, щоб до президії обрати Олену Деркач?

Жінки всі — за, чоловіки — ні.

Неждано-негадано, аж од печі:

— Та якось воно смішно... Коли, говорю, ми почнемо жінок до президій всяких вибирати, хто ж тоді нам борщ варитиме?

У президію таки обрали Олену Деркач.

ІШЛИ РОКИ, розквітало радянське село. Розквітало і росло. Росли і люди.

У школі відкриті партійні збори. Особливі партійні збори: уперше в нашому селі в ряди Комуністичної партії вступає жінка-селянка.

Голова зборів:

— Товариші, ми приймаємо в партію жінорганізатора села Олену Павлівну Деркач. Просимо висловлювати свої думки і — за, і — проти. Давайте запитуйте...

— Дозвольте?

— Прошу.

— А хіба в партію з дітьми приймають? В Олени їх четверо...

— Приймають. Хто ще просить слова?

— Я.

— Будь ласка, кажіть...

— Скажу: Олена Деркач хороша жінка, акуратна. Своїх діток виховує і людських доглядає. Це вірно, це правда. Дак от я і думаю: може б, спочатку хай Петро, її чоловік, уперьод би йшов, а тоді вже й Олені відчинити в партію двері. Бо що не кажіть, а вона таки баба.

Узяла слово і найстаріша жінка в селі — Мокрина Ганда:

— Люди добрі!.. Та що там говорити... Олену нашу усі ми добре знаємо. Знаємо, як облуплену. Це ж вона у селі переворот зробила. Знущається чоловік із жінки, а вона його за вуса — не бешкетуй! А ясла хто зладнав? Олена! А дитячий садок? Олена наша дорога його організувала й уквітчала.. То хай наша Олена іде у славну Комуністичну партію. Ми, жінки, всією душею за це голосуємо.

ВИРУВАЛО, КЛЕКОТАЛО НОВЕ, СОЦІАЛІСТИЧНЕ ЖИТТЯ.

Через багато років доля мене закинула в колгосп «Заповіт Леніна».

Іду по чистій, рівній вулиці й зустрічаю Петра Деркача — чоловіка Олени Павлівни.

— Здрастуйте,— кажу.— Ви як,— питаю,— опинилися аж тут?

— Як? Хіба ви не знаєте?

— Не знаю.

— Та моя дружина отутечки господарює. Вона — голова колгоспу, а я — бригадир!

Завітав я до своєї землячки, як то кажуть, в непрошені гості. Але трохи помилився, Олена Деркач зустріла мене як дорогого гостя, запросила й поглянути, як хліба високоврожайно колосяться, як кукурудза угору пре, як в удобрених степах рясний буряк росте.

Радіє Олена Павлівна, радіють і люди, сміються колгоспні лани.

Бо все росте, усе цвіте, усе буяє...

ІЩЕ ТРОХИ про цю милу, славну селянку.

Кілька років тому розгортаю газету, читаю: «Кандидатом у депутати Верховної Ради УРСР виборці висунули Деркач Олену Павлівну».

Висунули й одноголосно обрали депутатом українського радянського парламенту.

Яка оце велика радість. До якої нечуваної висоти виросла радянська жінка!

Виросла, ідучи по ленінському шляху!

Ол. КОВІНЬКА.

Мал. А. АРУТЮНЯНЦА.

Алла ПОТАПОВА

В ПАРТІЮ

Свою біографію куцу
Збентежено слухаю я:
— Студентка-заочниця вузу.
Батько поліг в боях.
Комсорг, агітатор — працює,
Та ще й володіє пером.
Мою біографію чує
У повному складі бюро.

А що там, в моїй біографії?
Сирітство — так це ж війна.
І голову горду мамину
Торкнула гірка сивина...
Виходило покоління
Моє з нелегких років.
В скількох — на дитинстві — тіні...
В скількох — немає батьків...

В анкету — рядок потрібно:
— А хто допоміг тобі
Звестись так просто й гідно
В твоїй нелегкій судьбі? —
Високі слова незвично,
Якось не так звучать...
І мовила б я лаконічно:
— Партія Ілліча!
І пояснила б, стривожена,
Життя гортаючи дні:
— Я в партії — від народження.
Куди ж без неї мені?..

Переклад з російської
Тамари КОЛОМІЄЦЬ.

СКУЛЬПТУРНИЙ ПОРТРЕТ ВОЖДЯ

Серпневого дня 1920 року до голови радянської торгової делегації у Лондоні Леоніда Борисовича Красіна звернулась з проханням організувати поїздку до Країни Рад скульптор Клер Шерідан. Переконана пацифістка, чоловік якої загинув у першу світову війну, мати, вона з щирою симпатією ставилась до Великої Жовтневої соціалістичної революції. Молода талановита художниця вже здобула визнання в Англії, а тепер прагнула створити скульптурний портрет Володимира Ілліча Леніна.

«Мені казали, що мене розстріляють як шпигунку, що стосунки з Росією до того напружені, що моє становище як англійки буде нестерпним, що мене як племінницю Уїнстона Черчілля можуть затримати як заложницю. Мені казали ще купу всякої усячини... Я вирішила їхати, незважаючи на все, і придбала паспорт, дійсний до Стокгольма. В російській місії мене запевнили, що вони можуть зробити решту», — згадувала пізніше К. Шерідан.

Знаючи про велику завантаженість Леніна, про його негативне ставлення до позування художникам, Л. Б. Красін, прагнучи допомогти Шерідан, пише Володимиру Іллічу: «...до Москви їде англійка-скульптор, і абсолютно необхідно, щоб Ви дозволили хоч один раз у житті зробити з себе скільки-небудь пристойне погруддя, що вона цілком і дуже швидко здатна виконати».

Виїхавши потай від родичів і знайомих з Англії, Шерідан через Швецію й Естонію приїздить до Радянської Росії. «Вересневого ранку 1920 року о 10 годині 30 хвилин паровоз випустив пару на московському вокзалі... Невдовзі ми з фантастичною швидкістю, під виття автомобільної сирени мчали малолюдними вулицями... І ось уже з'явився перед нами Кремль з його високими прямокутними вежами над воротами... Яке приголомшуюче видовище! Наша машина збавила хід, щоб можна було показати вартовому перепустку, і ми в'їхали на площу, з усіх боків оточену золотоглавими великими і малими будовами своєрідної архітектури»... — писала К. Шерідан у книзі «Неприкрашена правда». В Москві вона вела щоденник, на основі якого, повернувшись до Англії, написала дві книги, одна з котрих вийшла 1921 року у Лондоні, друга — 1928 року в Нью-Йорку.

Майже два місяці прожила Клер Шерідан у Москві. Враження від зустрічей з В. І. Леніним, Ф. Е. Дзержинським, М. І. Калініним, од відвідувань робітничих клубів, які відкрились у колишніх особняках багатіїв, від театрів і художніх галерей, заповнених робітниками і селянами, від знайомства з таким новим і незвичним життям Країни Рад, пробудили в ній почуття солідарності: «Я хотіла б залишитися в Росії, щоб узяти участь в її реконструкції. Росія відповідала моєму почуттю пацифізму... Навіть коли б я не прагнула нічого іншого, мені хотілося б, аби мої діти здобули тут освіту. Я була переконана (як переконана до сих пір),.. що нова Росія ніколи не піде ні на які воєнні агресії. Червона Армія існує для оборони. В необхідності мати армію для оборони країни нова Росія переконалась на досвіді, але кожен червоний російський солдат і всі рідні цього солдата знали і знають, що їх ніколи не пошлють підтримувати агресивні дії за межами батьківщини».

7 жовтня 1920 року К. Шерідан запросили у Кремль до В. І. Леніна: «Ленін сидів у дуже світлій кімнаті перед величезним письмовим столом, заваленим якимись книгами і паперами. Коли я увійшла, він глянув на мене, посміхнувся і через усю кімнату пішов мені назустріч. Його манера спілкування швидко заспокоїла мене. Я попросила пробачити за те, що змушена турбувати його. Він розсміявся і англійською мовою сказав мені, що ще до мене інший скульптор влаштувався у нього в кабінеті і провів тут кілька тижнів...

Поки три солдати втягали у кабінет підставку і глину, Ленін пояснив мені, що я можу працювати тут стільки часу, скільки мені знадобиться, за умови, що він сидітиме за своїм письмовим столом і читатиме.

У кімнаті все дихало спокоєм, і Ленін заглибився у книжки... Навіть коли я кружляла навколо нього, намагаючись виміряти відстань від вуха до носа, він, здавалось, зовсім не помічав моєї присутності. Він одразу ж начебто зовсім виключився, зосередився на своїй праці й був уже цілком захоплений нею.

Я працювала до без чверті чотири. Ще ніколи я не працювала так довго без перерви. Протягом усього цього часу Ленін не їв, не пив... Заходили секретарі з листами. Він розкривав їх, клав лист перед собою, а на конверті, не дивлячись, механічно робив позначку і повертав його. Його обличчя трохи пожвавлювалось лише коли чулось тихе гудіння телефону і одночасно над столом спалахувала маленька електрична лампочка.

Мої спроби зав'язати з Леніним розмову не зустріли схвалення, і, усвідомлюючи, що своєю присутністю я і так заважаю йому, я не наважилась наполягати. Сидячи на підвіконні й відпочиваючи, я не переставала твердити собі, що все це відбувається насправді, що я дійсно знаходжусь у кабінеті Леніна і виконую свою місію... Я без кінця повторювала подумки: «Ленін! Ленін!» — начебто не могла повірити, що навколишнє — не сон.

Ось він сидить тут, переді мною, спокійний, мовчазний, невеликого зросту людина з величезним чолом. Ленін, геній найвеличнішої революції в історії людства....

Ленінська здатність зосереджуватись вражала, мабуть, найбільше. Таке ж сильне враження справляло і його велике чоло... Обличчя його відбивало швидше глибоку думу, ніж владність. Мені він уявлявся живим втіленням мислителя (але не роденівського)...»

Незважаючи на завантаженість, Володимир Ілліч згодом розмовляв з Клер Шерідан про мистецтво, війну, цікавився життям її сім'ї, відповідав на запитання. На її прохання Ленін подарував свою фотокартку з написом.

Кілька днів, проведених за працею над скульптурним портретом В. І. Леніна в його робочому кабінеті, залишили глибокий слід у душі англійської художниці. Повернувшись додому, зустрінута вороже буржуазією, К. Шерідан виступала на сторінках газет, на мітингах і зборах перед робітниками та інтелігенцією з правдивими розповідями про Леніна і його соратників, про життя трудящих першої в світі Країни Рад.

Свої щирі почуття до радянського народу вона висловлювала і в Америці, куди її запросили прогресивні організації для читання лекцій про Радянську Росію.

Працювати над образом В. І. Леніна Клер Шерідан продовжувала протягом кількох років, про що свідчать твори скульптора. У фондах Центрального музею В. І. Леніна зберігаються три портрети Володимира Ілліча, виконані англійською художницею. Два з них датовані 1920 роком. Відлите у бронзі погруддя В. І. Леніна було передане 1924 року в Музейне відділення Інституту Леніна Секретарем ЦВК СРСР А. С. Єнукідзе. 1972 року друзі родини Шерідан надіслали до Центрального музею В. І. Леніна гіпсову копію мармурового портрета. Третій, невідомий раніше портрет був створений скульптором 1922 року за матеріалами і враженнями 1920 року. Живучи в Америці, Шерідан брала участь у кампанії по збиранню коштів на допомогу голодуючим Поволжя. Зробивши кілька десятків гіпсових відливків цього портрета, вона передала їх друзям Радянської Росії — активістам кампанії. У серпні 1979 року один з них було подаровано Центральному музею В. І. Леніна.

Клер Шерідан. В. І. Ленін. 1920 р.

Едуард ЗАДІРАКА,
старший науковий співробітник Центрального музею В. І. Леніна.

МИ — З ВУЛИЦІ ЛЕНІНА

Хіба це не чудовий приклад поступового стирання істотних відмінностей між містом і селом, про яке говориться в постанові ЦК КПРС «Про 110-у річницю з дня народження Володимира Ілліча Леніна».

Любить молодь села бесіди з Героєм Соціалістичної Праці, знатною буряківницею Ромою Семенівною Скрипкою, яка теж мешкає на вулиці Леніна.

А це — трудова династія Мисових-Діордієвих, одна із багатьох у колгоспі. Тільки на молочнотоварній фермі № 2 працює десять представників цієї родини.

Фото І. ЦУРКАНА.

Одеська область.

Така вже добра традиція: передові підприємства, школи, наукові установи, головні вулиці наших міст і сіл ми називаємо іменем дорогого вождя.

У селі Дубинове, що в Савранському районі на Одещині, центральна вулиця теж носить ім'я Володимира Ілліча Леніна. На ній — новий Будинок культури, нова сучасна школа, фельдшерсько - акушерський пункт, дитячий комбінат «Дзвіночок».

ВСЕ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД НАС

Напередодні Нового року всі ми уважно стежили за роботою Пленумів ЦК КПРС і ЦК Компартії України, сесій Верховних Рад країни і республіки. Це й зрозуміло: підбивались чергові підсумки виконання рішень XXV з'їзду партії, йшлося про плани економічного і соціального розвитку в завершальному році десятої п'ятирічки. Кожному трудівникові глибоко запали в серце слова Леоніда Ілліча Брежнєва про те, як у нас планомірно здійснюється курс на вирішення найважливіших соціальних питань, на підвищення рівня життя народу. Вдуматись тільки: суспільні фонди споживання становлять 410 мільярдів карбованців!

Такі величезні кошти не падають з неба. Ударна праця — ось джерело всіх наших благ. І цілком слушно ставиться питання про підвищення ефективності, поліпшення якості всієї роботи. Тобто кожен сьогодні має трудитися краще, продуктивніше, ніж учора, сумлінно, бережливо, по-господарськи. Тоді й задовольнятиметься повніше попит на все, що робить наше життя культурнішим, багатшим.

Пам'ятаючи про це, колектив об'єднання успішно справляється із завданнями десятої п'ятирічки. Понад план реалізовано продукції більш як на п'ять мільйонів карбованців. Половина її, в тому числі всі товари народного споживання, позначені почесним п'ятикутником.

Прагнемо гідно зустріти 110-у річницю з дня народження Володимира Ілліча Леніна. Понад 120 трудівників уже виконали особисті п'ятирічки. Наша бригада доповідатиме про це теж достроково. Перехідний Червоний прапор міністерства, можна сказати, здобув постійну прописку в об'єднанні. І ще одна цифра: надпланові прибутки становлять понад 2,6 мільйона карбованців.

Успіх забезпечує в першу чергу ударна праця на кожному робочому місці. Орієнтуємось не на «вал». На підприємстві добре налагоджено робочий контроль якості виробленої продукції, плідно працюють раціоналізатори, в ногу з життям ідуть інженери і техніки. З року в рік підвищуємо продуктивність праці. Звідси й черпаємо додаткові кошти на потреби колективу. В першу чергу— на поліпшення умов праці й побуту, підвищення фахової майстерності робітників, на змістовне дозвілля.

Хочеш учитися? Будь ласка. До наших послуг курси підвищення кваліфікації, технікум, консультаційний пункт Київського політехнічного інституту. У десятій п'ятирічці понад 3 тисячі робітників підвищили свою кваліфікацію.

Наш цех нині реконструюється. Незабаром автомати з програмним управлінням до мінімуму скоротять ручну працю. Ми вже забули, що таке шкідливі розчини. Маємо зручну, затишну побутову кімнату, душову, кімнату гігієни жінки. На підприємстві є кілька їдалень, кафе, буфетів. Комбінат харчування виконує наші замовлення на продукти, пропонує великий вибір напівфабрикатів, що економить час, полегшує жінкам ведення домашнього господарства. Вивільняється час на культурні розваги, інші цікаві справи.

Успішно реалізуються плани соціального розвитку нашого колективу. Зрозуміло, розповідаючи про них, не можна не сказати про новосілля, турботу про здоров'я, відпочинок людей. Житлові умови у нас щороку поліпшують понад двісті сімей. До речі, у десятій п'ятирічці одержала нову двокімнатну квартиру і я. В останні роки відпочивала в Керчі, Одесі, на Росі, і кожного разу це були пільгові путівки. З початку п'ятирічки у санаторіях, будинках відпочинку, туристських поїздках побувало понад 5 тисяч трудівників нашого підприємства. Діти проводять літні канікули у піонерському таборі. А особливо популярний сімейний відпочинок — біля Чорного моря, на Росі та Десні, де маємо свої бази.

В нинішньому році розпочинається будівництво трьох дитячих садків, розширюватимуться бази відпочинку, значні кошти виділяються на поліпшення побутових умов, благоустрій. Щоб здійснити це, необхідно, як підкреслив на листопадовому (1979 р.) Пленумі ЦК КПРС Леонід Ілліч Брежнєв, з подвоєною потроєною енергією дбати про підвищення ефективності і якості нашої роботи.

Подумала про це і згадала нових лауреатів Державних премій СРСР, удостоєних цього високого звання за видатні досягнення в праці. Прядильниця Алевтина Морозова і ланкова Людмила Полупан з Житомирської області, оператор машинного доїння з Київщини Антоніна Сологуб, дніпропетровська монтажниця Людмила Куян та харківська дозаторниця Олександра Чорних — ось з кого треба брати приклад сьогодні. Вони так само стоять за верстатами, будують житло, вирощують хліб. Але як працюють! Майстри, новатори, герої.

Щоб гідно завершити п'ятирічку, рівняймося на них!

Марія ЯЧМЕНЬОВА,
бригадир гальваніків Київського виробничого об'єднання імені Корольова, кавалер ордена Трудового Червоного Прапора.

Робітниця Ждановської сітков'язальної фабрики Донецької області Н. А. Гмиря, перший секретар Верхньодніпровського райкому Компартії України Дніпропетровської області Герой Соціалістичної Праці В. О. Стрельцов, доярка колгоспу імені Щорса Старокостянтинівського району Хмельницької області Г. І. Андріяш разом з іншими народними обранцями, що взяли участь у роботі одинадцятої сесії Верховної Ради Української РСР дев'ятого скликання, розглядали плани економічного й соціального розвитку республіки на 1980 рік.

Складні й напружені ці плани. Але вони стали нашим життям, нашою турботою і, безперечно, будуть виконані.

Фотохроніка РАТАУ.

Левко РІЗНИК

ПРОЩАЙ

ОПОВІДАННЯ

«Ну, мамо, що синові найпаче смакує — вже готове. Ще б солоденького для невістки...» — промовила сама до себе й кинула задумливий погляд на лискучі, жовтаві, наче виліплені з масла, маленькі вареники у великій полив'яній мисці, на темно-брунатну підливу з грибів у сковороді. Може, цього замало?..

Любила вона догодити смачними стравами і синам, і чоловікові. Сама не раз вигадувала щось нове, за столом захоплені їдці аж прицмокували від задоволення. Душа виспівувала, коли знала, що з її кухні линуть неперевершені аромати на цілий будинок, аж на Левандівку. Шматок не ліз у горло, коли бачила, що діти їдять неохоче. І тепер, для себе одної, — навіть несила газу запалити на кухні; похапцем кине що-небудь у рот — сита цілий день.

Дозик нині у Червонограді шахтарем, Іванка призначили після закінчення інституту аж за Урал. По їдальнях діти харчуються... Чи є там, у Сибіру, хоч удосталь зелені? Іванко полюбляє бульйон, але щоб у ньому було багато петрушки, кропу чи там селери...

Очі мимоволі стурбовано вибігають поглядом надвір — простодушні очі! Ніби то зі Львова можна побачити Дозика в Червонограді чи Іванка за Уралом? Та ще в цій осінній смоляній темряві, що вперлася плечима в шибки, навіть ліхтарі зниділи: світло зіщулилося в жмутки й відпльовується дощовими краплями на всі боки. А дерев зовсім не видно, лиш чути шум, та не такий, як улітку, а подібний до лопотіння мокрої білизни; здається, що й листу тепер удвічі більше, воно ж і по тротуарах шурхотить — опале.

Чи не краще, якби Федь у таку хвищу не приходив?..

Але ж так хочеться його бачити!.. Бо ще хоч він іноді вимовить у цій порожній квартирі: «Мамо». Колись, як мешкала в Іванівці за Перемишлянами, знайомі називали її Грицихою; коли сім'я переїхала до Львова, то сусіди величали Ганною Яцьківною; чоловік, обіймаючи, приговорював «Гандзуню»; в думках зверталася до себе «Ганко»; сини називали мамою... Та в останні роки, як з хати вивітрився дух синів, почувала з цим словом нестерпний щем, для вжитку потребувала іншого слова, властивого вікові й становищу: бабо, небого... І тільки деколи, з гостиною котрогось сина слово «мама», як гомінке, непосидюще дитинча, вешталося в думках, і вона слухала його з насолодою, на душі ставало свіжо й піднесено, як раніш, коли жив Гриць і хлопці гарцювали у кімнатах.

З'явилась щаслива нагода і сьогодні: вмовила таки невістку, аби завітала з Федьом. Хоч у Львові мешкають, та не часто навідуються. Правда, нелегко йому. Шофером на якійсь величезній машині. Те залізо зморює і виснажує людину, треба відпочивати... Єдине завше хробачком у серці — що Катерина не обійде так уважно чоловіка, як сама вміла колись обійти свого Гриця, котрий також шоферував. За прилавком невістка спритна й хмітлива, на кухні — як сонна муха...

У ці думки гучно сипонув горошком дзвінок — ніби застукав на гарячому. З натугою повідмикала усі замки згори донизу і побачила смагле обличчя Федя.

— Заходь, сину, — весело запросила.

— Вечір добрий, мамо, — привітався тихим спокійним голосом, з прихованою ніжністю. — Як ти? Усе гаразд?

— Як бачиш.

— Вибач, давненько я не той... То се, то те... І не зглянешся...

— Хіба я тобі дорікаю? Ані півслова! — відповіла якось урочисто, готовно, ніби прощала його заздалегідь, ніби клялася в чистоті своїх помислів.

Він придивився до неї. Погляди їхні сплелися у тій розмові, що для неї не знаходилось слів. Так, мотаюся, як проклятий, але що б то був я за син, якби старій неньці докучав своїми клопотами? Сам уже немолодий. Мама заперечувала: мені легше, коли я про тебе все знаю. Не думай, що ти мене здуриш. Гадаєш: я не бачу, що тебе пригнула якась жура?..

Опустив погляд, наче збагнув її німі слова, на мить заціпенів. Повернувся спиною, скинув куртку — наче тікав чи віднікувався од слів. Роззувся — і відразу поменшав та здомашнів, аж від цього мама зм'якла. Коли тихо ступав вичовганим хідником до кімнати, то здалось їй, що він ніколи не покидав цього дому, а щойно вернувся з рейсу, і вона все про нього знає. Йдучи за ним, радо поплескувала його по плечу. Він тепло всміхнувся, полегшено потер сухі, шорсткі долоні.

— Здалося, що ти гніваєшся на мене...

— Та ніколи! — вигукнула й поклала йому руку на плече, ніби переконуючись, що це справді він, не наснився. — Мені — аби ти здоровий...

— Що ж, я здоровий, — розвів руками й опустився на тапчан.

— І слава богу! Але чомусь марненький...

— Тобі здалося. Світло слабке — лиш одна лампочка. Я не люблю, коли сутінкувато. — І він дражливо, насуплено розглянувся по кутках, що тьмяно поблискували поверхнями темних меблів.

Мама сіла поруч, пригладила його чуб з іскорками дощу й стурбовано проказала:

— Я ще добре бачу й при цьому світлі. Ти мені голову не задуриш. З гобою, сину, щось недобре...

Він збентежено опустив голову, стиснув між колінями руки й глухо вимовив:

— Що ж, робота нелегка, осінь... Холодно. Різно буває. Нині так, завтра інакше. Привіз сьогодні панелі, а на майданчику нема людей, половина бригади грипує, і майстер, і виконроб. Сам стаєш за такелажника. Не встиг виїхати за ворота — колесо сіло, отакий шмат загостреної арматури вхопило, — показав руками і зиркнув з докором на маму. — А запаски нема, вчора вночі використав. У грязюці, на вітрі — поки залатав дірку, не один раз спом'янув і чорта, і чортову...

— Майстерню б викликав. Ти ж не раз так робив.

— Поспішав. Терміново мав їхати в одне місце...

— І треба тобі так перевтомлюватись... А куди?

— Мамо! Допит? Гадав — трішки перепочину, передихну...

— Не гнівайся, Федю. Прости бабі, стара від нудьги трішки розбазікалась — замість того, щоб сина прийняти, як належить... — Похапливо й доволі енергійно встала. — О, маю дещо для тебе, маю!...

— Дякую, мамо, не хочеться їсти, — мляво заперечив.

— Катерина, видно, тебе погано годує, тому ти такий... Он що! А в мене — відразу оживеш. Мачанка з грибів до вареників! Хіба з забула, що моїм дітям смакувало?!

— Ситий, мамо, ситий... Не треба.

— В такому разі я викликаю «швидку». Бо ти хворий!

Засміявся впокорено, але з тихим ощасливленням на обличчі.

— Ну, то вже неси... Спробую. Лиш небагато... Ти завше вмієш добитися свого. — І знову всміхнувся, хитнувши з жартівливим докором головою.

Від цієї усмішки мамі стало затишно, тепло й гамірно — в хвилі споминів. Щось гаряче розійшлося у грудях, солодко здушило біля горла.

Наставляючи на білу пластмасову тацю тарілок, приправ, хліба, мама вигукнула про себе жартома: «А що він собі гадає — Грициха я, чи ні?! Він — норовистий, як Гриць. Але я вмію дати собі з ним раду... А чому ж Катерини нема? Забула запитати... Яка я неуважна! Ще образиться».

Але він солодко спав, коли мама вернулася. Поклав голову на дерев'яний підлокітник і ноги підкулив, як хлопчик.

Мама тихесенько опустила тацю на стіл, внесла з спальні подушку й поволеньки підсунула йому під голову, сі-

ла в ногах. Принишкла. Втішно було на душі, що він так глибоко заснув у неї. Прискіпливо кружляла над ним поглядом — чи не прогавила ще чогось, тривожнішого. У кожну рисочку вдивлялась. Поніжила чуб — густий, чорний, але вже з сивиною на скронях. Гриць також не лисів, але пізніше почав сивіти. На лобі вже затверділі зморшки. Ніс — як у Гриця... Лице грубувате, не таке, як в Іванка. Той завше біля книжок, а цей — на повітрі, біля заліза, бензину. Та чимсь щемливо-чужим віє од нього. Може, тому, що дуже він подібний до Гриця, а того вже нема серед живих... Незбагненний жаль підступив до серця...

Аякже, не здурить він маму — щось недобре з ним коїться. Лиш не вміє розповісти. Іванко — той ще багато додав би. А цей ледве слово видушить. Не любить скаржитись. Проте Іванка важче зрозуміти. Федь не складний до розуміння, увесь — як на долоні. Заздалегідь можна знати, як він вчинить. Хіба хтось його зіб'є з пуття. Добрий він, не вміє відмовляти. Оце вже мамина вдача. Тільки мама ніколи на зле не згодиться. А Федь...

Дзвінок врізався в тишу, як щось вороже, від чого мама пильнує сина. Проте довгу мить посиділа нерухомо, щоб не зрушити повітря над Федьом; перечекала, поки він, плямкнувши, повернувся навзнак і засопів.

— Він — у вас? — наче скочили на неї ці слова. Катерина, хоч і тілиста, одначе вертка й гомінлива молодиця.

— Тихше, Федь заснув, — мовила мама суворо.

— Як — заснув? Та він що — сюди відсипатися? Замість того, щоб з мамою... — І вже повернула плече вперед — увірватись у кімнату.

— Цить! — перебила мама, заступила дорогу й пристрасно зашепотіла: — Не смій! То мій син — і він що хоче, те може чинити в мене. Як вигодуєш свого — тоді буди! А мого — не смій! Поки не виспиться. — Та стало їй ніяково за різкість, погладила невістку по плечу, наче прохаючи вибачення.

А та підкорилась не так силі, як — від несподіванки. Розгублено супила біляві брови — чи сердитись, чи сміятися з старої?..

Мамі, однак, байдуже тепер було. Мимохідь зазирнула в кімнату. Завела невістку на кухню, лагідно торкнулася пальцями її пухкої руки й промовила:

— Не гнівайся, Катрусю. Я стала нервова од самотності. Як діти?

— Здорові, — силувано відповіла Катерина, ледве оговтуючись.

— Їж, пригощайся варениками, — припросила мама. — Я рада...

Перший вареник розжовано механічно, другий — зі смаком, третій піде ще легше... Мама добродушно усміхнулась кутиками вуст.

— Він давно заснув? — запитала Катерина миролюбно, проте якась дивна стурбованість майнула в голосі.

— Як тільки прийшов. Я — на кухню. Хвилин п'ять — і він уже...

— А не скаржився на серце?

— Нє... А що?... Я ж бачу — він якийсь... Не подобається мені!..

— Який? Чому?... — Рука невістки забуто зависла над мискою. Обидвоє одночасно, вп'явшись поглядами одна в одну, підвелися.

— Я кажу йому, ти погано виглядаєш. А він — світло тьмяне... — Якось механічно, ледь ворушила здерев'янілими вустами, поспішаючи за Катериною.

Та Федь уже сидів біля столу, підігнувши під себе одну ногу, тримав у руці виделку з вареником, з-під лоба дивився назустріч жінкам.

— О, а він собі наминає! — голосисто вигукнула Катерина й зареготала. Тим сміхом наче прагнула перевернути грізну серйозність переполоху в балаганну комедійку.

А мамі гулко дзвеніло в голові. Якби не одвірок, то впала б.

— Що з тобою? — тривожно підвівся до неї Федь.

— Мама, видно, подумала, що ти вмер, — злукавила невістка і знову дзвінко зайшлася реготом.

— Це ти перша... Збила мене з пантелику... — ледь вичавила мама й винувато усміхнулася. Однак їй добре було на душі, бо видно, що Катерина турбується здоров'ям чоловіка. Підступила до сина, ніжно опустила на потилицю руку, провела по шиї. — Що ж, Федю, тебе вже серце непокоїть? Чому? А я не знала. Може, тобі зле? Ти ще молодий...

— Справді, мамо, твоя мачанка — люкс! — похвалив він з штучною бадьорістю. Але як глянув мамі у вічі, мусив додати: — Серце? У мене серце, як молоток. Можна цвяхи забивати! А що? Хто тобі наговорив дурниць?

— Ось — твоя дружина стурбована...

— Вигадує!

— Не... Не здурите мене. Ви щось приховуєте!

— Нічого не приховуємо. Ото завела! — вдавав сердитого. — Краще підливи добавила б.

— Іди, Катрусю, принеси, бо я не годна.

Невістка слухняно вийшла, а мама підсунула крісло до сина, сіла біля нього, поклала руку йому на плече, уся немовби напружилась. Знала, що випитає в нього все до крихти, інакше невипустить з хати.

— Не муч стару, дитинко, скажи, будь ласкавий...

— Справді серце у мене здорове! Недавно я був на медогляді. Це вчора, — вимовив з таємничою усмішкою і змовницьки зиркнув на дружину, що входила, — як перевозив один вантаж... Трішки потиснуло. Напереживався...

Мама збагнула, що Катерина подає Федькові якісь знаки, бо він осікся й почав дивитися винувато поперед себе, але не оглянулася, лиш настирливо, вперто влипла в його очі.

— Щось незаконне перевозив? Так? Незаконне?! Щось крадене?.. Скажино... Га? Федю? І шкіра на тобі терпла? Ти боявся міліції? — градом підпалених страхом запитань засипала його.

— Дай мені спокій! — заблагав він знервовано. — Не допікай так боляче! — На його обличчі відбилась нестерпна мука. — Маю вже тих переживань — досить! По горло! По вуха! З головою!..

— Як так — то що ж... будь ласка, — повернулася до Катерини. — І ти йому дозволяєш? Ти його дружина — і погоджуєшся, аби він встрявав у якісь небезпечні справи? У нечесні справи?

— Ой, хіба я знаю, що він робить поза домом?

— А повинна знати! І ти, голубко, знаєш...

— І що такого, як він заробить якусь десятку?.. — зневажливо фиркнула невістка й гордовито, незалежно випросталась.— Все — на потребу. Діти попідростали, треба їх вдягнути, взути... Та не як-небудь, а за останньою модою! Не згірш від інших дітей. А мода щосезону міняється: нині Ксанка любить лискучі чобітки, а взавтра — матові. Лискучі вже — фе! А матові — шик! Хлопцеві ж — звичайні, порядні штани в носі сверблять, йому з-під землі джинси добувай, та ще й полатані! Біжи на ринок, переплачуй втридорога. Але вам цього не зрозуміти! — Її карі, трішки звужені очі іскрами грають, розумом, у них світиться дотепний жарт, і лице пашить від збудження густими рум'янцями. О, Катерина вміє сказати і приказати! Її хоч зараз на сцену веди — без підготовки. Будь-кому баки заб'є! Розумна жінка! Лиш на один бік... Чому вона не скаже, що погнавшись за шиком, можна загубити сумління, людську подобу?

— Аякже, я — стара, я нічого не тямлю, — буркотливо вставила мама, — я даремно прожила роки. Марно! Нічого не навчилася. Навіть підписатись як слід не вмію. А ви — вчені, позакінчували десятирічки, технікуми, — усе знаєте! Вам у рот пальця не клади... Для вас єдиний бог — мода! Переплюнути сусіда шиком — оце найголовніше в житті! Що ж... Вам видніше. Це я, дурна, гадала, що культурна людина має бути ощадливою і чесною... Що ж... вибачаюсь за свою глупоту... — з прикрістю здвигнула плечима, насмішкувато повела поглядом по дітях.

— А таки так! Нехай вам не здається, що ви мене завстидали. Ваша молодість минула в нужденні роки, але ви розуміли, що нужда тимчасова, з війни, і ви її терпіли, бо сподівалися на краще. Жили прийдешнім. Тепер молодь — горда і вибаглива: усе їй повинно бути красиве і модне. А так! Мусимо дівчині піаніно купити...

— Воно буде сумно грати...

— Не бійтеся, не сумно! Аби лиш у кімнаті стояло.

— Не варто за піаніно платити здоров'ям і честю. Не варто! Колись, як я хотіла щось купити, то відкладала потроху.

— Довго і нудно! — зухвало вставила невістка.

— Зате чесно... Чесно, голубонько! Чесно! — щоразу, за кожним словом голос мами набирав сили, хоч по тому, як місцями проривалась хрипота, було видно, що він сягає граничної напруги. За всяку ціну, — волало в душі, — збити невістку з тої зухвалої самовпевненості, інакше — біда! Загибель для сина! — Нє, дорогенька! Ти не дружина моєму синові! Такої дружини йому не потрібно! То лиш коханка вимагає капіталів, і її не цікавить, звідки вони беруться. А дружина є на те, щоб упильнувати чоловіка від слизького, розрадити в труднощах, допомогти в його турботах! Аякже! Е, ні... Ти не дружина! Ти — спокуса! Ти ворог моїй дитині! — Аж тряслася у гніві.

— Мамо, що ти кажеш!.. Навіщо? Не роби цього... — вмовляв Федь, побачивши, що суперечка заходить надто далеко.

Мал. О. КОНОНЕНКО.

— Я більше не маю про що з вами говорити, — грізно вимовила мама і застигла в заціпенінні.

— Не буду я вже, мамо, не буду возити. Це востаннє, кажу тобі..

— Отак відвідали і потішили маму... Стільки й утіхи було — поки спав.. Ото обрадували... Не будеш возити?... А куди ж ти подінешся? Вона тебе однак намовить. А ти такий, що схилишся і послухаєш. Ти не встоїш...

— Даю слово! Будь спокійна. Не хвилюйся. Все гаразд. Я обіцяю...

— Ходімо, пора дітей вкладати спати, — сухо сказала Катерина.

Федь готовно підвівся — видно було, що зрадів нагоді припинити розмову. І знову щедро посіяв обіцянками:

— Іншим разом уже не спатиму. Не бери собі в голову... Залишайся спокійна...

— Так, так, говори собі, а я послухаю... Залишайся спокійна... — насупленo, якось механічно вимовляла мама, недовірливо, суворо обмірковуючи його підозріло легку обіцянку.

І раптом маму схопив давкий жах, наче об неї вдарилась хвиля густого й гарячого повітря і загрозливо, паморочливо підняла її над землею, що їй аж забило подих. Очманіло глянула на сина, що нетерпляче очікував, коли вона йому привітно всміхнеться на дорогу, і її прошив здогад, що Федь уже ніколи не прийде до неї, бо йому тут недобре... Він оце тікає і хоче лиш задобрити її, аби його не мучило сумління, що він нечуло повівся з мамою, покинув у тривозі... Чи, власне, він ще з'явиться — та лише на хвильку, поспитає відчепно про здоров'я — і гайда, бо на вулиці гурчатиме автомашина... Але вже не загостить, щоб відпочити душею, порадитись, вибалакати свої турботи. Віднині вона йому непотрібна — ота вперта і горда в своїх застарілих переконаннях мама, що знає лиш набридливо повчати. Така мама тільки дратує... Що ж, мабуть, так мусить бути... Коли в житті настає пора, що діти перевищують тебе... І ось вона дожила до цієї пори.

— Прощай, сину... — обізвалась глухим голосом.

Але в мить, коли його очі заіскрили втіхою звільнення, їй до болю захотілося, щоб він так почув у її словах усе те, що стрімко напнулось у душі луком — горде, свідоме зречення, прикрість і жаль.

— Ну, мамо, веселіше!.. До побачення!

Взявся за клямку, але в засвічених силуваною усмішкою очах ще тремтіла іскорка нерішучості, — бо мама чомусь казала «прощай»...

Так, ще б хоч один раз повторити, — з журливою надією відчула вона, — аби підсилити цю нерішучість... Ще раз! І вразливіше! Дошкульно, до самого серця!..

Хоча, дурниці все це. Навіщо мучити його... Нудити старечими страхами. І так змордований.

Але ж відчай лещатами стискає горло, ще мить — і станеться непоправне: він зникне назавжди. Ні! Нізащо! «Прощай» — повинно взивати до нього благанням. Спливати тихою ласкою, що обійме сина, пригорне і поверне матері. Та від розпуки сльози вже під верхом... Вона задихається... Тільки б не заплакати! Жаль і гордість зчепилися в несамовитому змаганні. Й однак, зовсім розгубившись, наче в химерному сні, гарячково перебираючи пальцями фартух, щоб піднести його до очей, таки видушила:

— Прощай, Федю...

Він завмер, насупився.

— Не муч, кажу тобі, не муч і себе, і мене. Я ж обіцяю!..

Але вона вже не могла відізватись, сліпо гляділа поперед себе, наче розбита паралічем. Уся сила, до крихти, — щоб стримати ридання, аж руки від напруги скоцюрбились, щелепи зімкнуло намертво, на шиї здулися жили... Ледве усвідомила, що Федь підступив до неї, взяв за руки і вдихнув їй просто в обличчя:

— Клянуся, як ти така... Клянуся!

Вона поволі звела на нього червоні очі, — в голові думка, що треба якнайскоріш розслабитись, щоб Федь не роздумав, та хутенько ловити його на слові, — і тремтячим голосом, крізь зціплені зуби хрипко перепитала:

— Клянешся?.. — Всміхнулася, кволо і вдячно. — Тепер я вірю, — додала рівнішим голосом. — Іди, Федю, бо Катерина коцюбне на холоді...

— На добраніч! — полегшено попрощався Федь. Здавалось, йому також стало радісно від такого порозуміння.

...Мама ледве дійшла до кухні, знесилено опустилась на стілець і коли піднесла до очей фартух — він умить змокрів від сліз. Але крізь сльози вона сміялась — їй смішно було з Федора, немовби вона його, як маленького і наївного, перехитрила, як бувало колись, коли доводилося угамовувати його хлоп'ячу задерикуватість, відраювати від помсти, яка могла обернутися для нього каліцтвом.

«Але ж, мамо, хто за тебе начиння помиє?» — промовила з полегкістю до себе.

РУЧНУ ПРАЦЮ — НА ПЛЕЧІ МАШИН

Кому доводиться бувати на Запорізькому вогнетривкому заводі, той нині з приємністю відзначає чистоту і затишок, що панують на цьому підприємстві.

— Любо працювати тепер, — в один голос заявляють формувальниці Тетяна Яківна Мацещина, Раїса Григорівна Пугач, Ганна Трохимівна Горб. — Повітря стало чисте, квіти з'явились. А головне — на поміч прийшли машини.

Трудівниці згадують, що на дільницях, де в основному працювали жінки, ще кілька років тому переважала ручна праця. Вручну формували матеріал, складали сирівку на стелажі, а потім везли її на важких візках до печей.

Зрозуміло, така «технологія» не задовольняла ні колектив, ні технічну інспекцію облпрофради. Тому дільницю формовки реконструювали. Нині то, по суті, нове виробництво, де всі процеси механізовано.

Це лише один з багатьох прикладів великої, копіткої роботи по поліпшенню умов праці й побуту жінок-трудівниць, яку проводять партійні, профспілкові та господарські органи нашої області. Один з головних напрямів їх діяльності — реалізація комплексних планів поліпшення умов праці і санітарно-оздоровчих заходів, розроблених на п'ятирічку. Президія облпрофради, галузеві обкоми профспілок взяли їх виконання під неослабний контроль. Дбаємо, щоб господарські керівники, профспілкові комітети підприємств і організацій вирішували ці питання принципово, по-партійному.

В основі успішного виконання наміченого — грунтовне перспективне планування. Кожен пункт заходів дістає фінансове і матеріальне забезпечення. Саме так ми діємо, складаючи плани на наступну п'ятирічку. Основа їх уже є. З цією метою проведено перевірку санітарно-технічного стану і наявних засобів охорони праці на всіх підприємствах та в організаціях області. Наші добрі помічники — широка гласність, дійовий контроль на місцях. Добиваємось, щоб заходи комплексних планів стали невід'ємною частиною колективних договорів. На це звертають особливу увагу робітничі збори і конференції. Завдяки спільним зусиллям за останні п'ять років понад дві тисячі жінок вивільнено від важких ручних робіт та робіт з шкідливими умовами праці.

Запорізька область, як відомо, — ініціатор змагання під девізом «Ручну працю — на плечі машин». Нині в ньому беруть участь усі трудові колективи. Цей рух високо оцінив Леонід Ілліч Брежнєв. Його привітання надихнуло нас на успішне виконання одного з найважливіших зобов'язань — удвічі скоротити за п'ятирічку частку важкої ручної праці.

Сьогодні вже можна підбити перші підсумки. За чотири роки десятої п'ятирічки механізовано виробничі процеси, на яких зайнято понад 70 тисяч чоловік. Від важкої ручної роботи вивільнено майже 18 тисяч робітників, у тому числі 8 тисяч жінок. Хочу підкреслити, що за цей час рівень механізації у промисловості зріс на 8 процентів, тоді як за все попереднє п'ятиріччя — лише на 2.

Для досягнення цього в області проведено велику роботу. Взято на облік усі види ручної праці, намічено, які з них необхідно механізувати в першу чергу. На основі пропозицій, внесених робітниками, інженерно-технічними працівниками і службовцями, розроблено комплекс організаційно-технічних заходів. До кожного промислового і сільськогосподарського підприємства доведені конкретні завдання по зниженню рівня немеханізованих робіт. Цей показник — один з основних, про виконання його звітують. Він суттєво впливає на розподіл місць під час підведення підсумків трудового суперництва.

Координують роботу по механізації спеціальні комісії, створені при облпрофраді та галузевих обкомах профспілок, а на підприємствах, у цехах, відділах — громадські комісії, групи. Обласна методична рада, до якої входять представники партійних, господарських і профспілкових організацій, здійснює загальний контроль за виконанням заходів, методичне керівництво всією роботою. Щомісяця це питання обговорюється в облпрофраді. Двічі на рік визначаємо переможців змагання. Так спільними зусиллями добиваємось полегшення праці людей, поліпшення використання трудових ресурсів.

Базовим підприємством по розробці засобів механізації став у своїй галузі Дніпровський алюмінієвий завод імені С. М. Кірова. У десятій п'ятирічці тут намічено за рахунок повсюдного застосування техніки полегшити працю 1.810 робітників, передусім жінок. Слово колективу не розходиться з ділом. Особливо високими темпами механізуються транспортні і складські операції. Багато новинок запропонували самі трудівники. Серед раціоналізаторів — бригадир слюсарів залізничного цеху І. Максішко, конструктор центральної заводської лабораторії Г. Інгул, старший оглядач вагонів М. Клименко.

Механізація докорінно змінює характер праці. Інколи про фах трудівника нагадує лише його застаріла назва. Подібне відбувається з професією вантажника на алюмінієвому заводі, токаря у виробничому об'єднанні «Моторобудівник». В об'єднанні, скажімо, взято курс на впровадження верстатів з програмним управлінням. Токар фактично став оператором. Цей соціальний аспект механізації особливо цінує молодь. Саме тому, наприклад, дуже подобається нині на підприємстві Тетяні Ващенко, Вірі Козаковій та десяткам інших молодих виробничників, які поповнили ряди моторобудівників після закінчення технічного училища. Вони працюють на верстатах з програмним управлінням.

Досвід роботи цих колективів по автоматизації трудомістких процесів з метою поширення вивчається всюди, особливо там, де працюють в основному жінки. Ось чому на підприємствах легкої промисловості темпи механізації виробничих процесів перевищують планові.

Колективи запорізьких підприємств і організацій — активні учасники Всесоюзних громадських оглядів поліпшення умов праці, побуту і відпочинку жінок-трудівниць, культури та естетики виробництва. Керують оглядами міжгалузева обласна, галузеві, заводські та цехові комісії профспілок. Особливу увагу вони приділяють тим підприємствам, де згадані проблеми досі не вирішувалися належним чином. Завдяки цьому за останні три роки у п'ять разів зросла кількість жінок, які підвищили свою кваліфікацію, понад сім тисяч їх освоїли суміжні професії. Поліпшено санітарно-побутові умови, зросла кількість місць у дитячих дошкільних закладах.

Особливо помітних успіхів добилися на Запорізькому абразивному комбінаті. Тут всі трудівниці повністю забезпечені благоустроєними побутовими приміщеннями, засобами індивідуального захисту і спецодягом. У цехах до їх послуг — кімнати-інгаляторії.

«Партія вважає своїм обов'язком виявляти постійне піклування про жінку, про поліпшення її становища як учасниці трудового процесу, матері і виховательки дітей і господарки дому». Ці слова Леоніда Ілліча Брежнєва, сказані на XXV з'їзді КПРС, профспілкові організації області сприйняли як бойову програму дій по полегшенню праці жінок, створенню для трудівниць кращих умов побуту і відпочинку. Є вже чималі досягнення, але й є що робити далі нам у цьому напрямі. З тим, щоб максимально, а потім і зовсім вивільнити жінок від важких і шкідливих робіт.

Павло НЕДОБИВАЙЛО,
голова Запорізької обласної ради профспілок.

Сторінка досвіду

НАДЗБРУЧАНКИ

Ланкові, Герої Соціалістичної Праці Ганна Іванівна Довгань (зліва) та Юстина Володимирівна Лендюк.

Фото З. ЧЕРНИША.

З року в рік примножують трудівники Гусятинщини добру славу свого району — району високої культури землеробства. Серед передовиків сільського господарства, заспівувачів корисних починань, рясніють жіночі імена.

Це і на їх адресу було сказане добре слово у доповіді Володимира Васильовича Щербицького на грудневому (1979 р.) Пленумі ЦК Компартії України, в якій відзначалося, що хлібороби нашої області, як і ряду інших, виконали планові завдання цього року і чотирьох років у сумі по продажу зерна державі.

Ганна Іванівна Довгань... Тривалий час у колгоспі імені Ілліча її ланка вела перед у змаганні буряководів за високі врожаї. Нині Герой Соціалістичної Праці Ганна Іванівна Довгань на заслуженому відпочинку, проте залишилася в строю наставників. У неї багато учнів не лише в рідному колгоспі, а й у господарствах району. Буряківниці за особливу честь вважають одержати приз імені Ганни Іванівни Довгань.

На всю країну відоме ім'я дочки потомствених хліборобів із села Саджівок — Юстини Лендюк, ланкової колгоспу «60-річчя Радянської України». Її біографія — яскравий приклад того, як розквітла доля надзбручанки з часу возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною.

Упродовж дев'ятої і десятої п'ятирічок ланка Юстини Лендюк вирощує по 680—700 центнерів буряків з гектара. Молодій трудівниці теж присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. Вона вдруге обрана депутатом Верховної Ради Союзу РСР, лауреат Державної премії УРСР.

Завдяки досвіду ветеранів праці, завдяки творчому пошуку молодих у районі розроблено і запроваджено нову технологію вирощування буряків. Чимала площа їх довірена комсомольсько-молодіжним ланкам, ініціатором створення яких стала випускниця Клювинської середньої школи Стефанія Мульська. У перший рік її ланка виростила більш як по 600 центнерів солодких коренів з гектара. Послідовницями Стефанії є ланкові — член ЦК ЛКСМУ Ярослава Пасічник та Іванна Слупська, Любов Яроцька, Марія Легка, Стефанія Ольфовецька, Ганна Шастків.

З весни й до осені трудівниці не залишають без догляду бурякового поля. Підтримуючи почин ямпільців, вони разом з механізаторами досконало вивчають принцип роботи бурякозбиральних комплексів, складають графіки роботи водіїв, щоб не лишилось на полі жодного кореня, щоб вихід цукру з гектара був якнайвищим. Боротьба за врожай — постійно в полі зору жіночих рад, громадських активісток.

Втім, 600-центнерні врожаї цукрової сировини, так само як і 50-центнерні зернових, виборюють нині не лише окремі ланки, а цілі рільничі бригади, очолювані жінками — вправними організаторами Зіновією Павлівною Зрайчик, Ганною Михайлівною Малькут. Вони, як і колгоспний бригадир Ольга Іванівна Панасюк, агроном за фахом, — справжні володарки колгоспної ниви.

Чудовим знавцем своєї справи, пристрасним громадським активістом є кавалер ордена Трудового Червоного Прапора економіст колгоспу імені Леніна, член райкому партії Наталя Петрівна Бевська. Я часто зустрічаюся з цією жінкою, і завжди мене захоплює в ній діловитість, господарська обізнаність, кмітливість. Наталя Петрівна не замикається в колі своїх службових обов'язків. Вона веде заняття в економічній школі, в якій навчаються керівники середньої ланки господарства, є активним сількором.

А взяти таку важливу галузь сільськогосподарського виробництва, як тваринництво. І тут працює чимало справжніх майстринь. І тут є поле для розквіту жіночої ініціативи.

Група молодих передових доярок звернулася через районну газету з листом до працівників ферм колгоспів району, закликаючи розгорнути соціалістичне змагання за чотири – і п'ятитисячні надої молока на корову. Клич підхоплено в кожному господарстві. Та найбільше послідовниць цього руху в колгоспі імені Ілліча, де головою жіночої ради зоотехнік Орислава Василівна Плитка.

У районі створені й діють 28 жіночих рад, у складі яких майже триста жінок. Мені, як голові районної комісії по роботі серед жінок, нерідко доводиться бувати в різних господарствах. Тож бачу, відчуваю зрослу активність трудівниць села.

Колгосп імені Івана Франка, наприклад, виступив ініціатором змагання під девізом: «Працювати — без відстаючих». Вірні цьому почину жінки-трудівниці. Тут немає жодної ланки, бригади, відділку, які б не виконали зобов'язань. Чимала заслуга в тому жіночої ради, яку очолює Ганна Олексіївна Чемера.

Так, жінка оновленого Надзбруччя — це не лише досвідчений фахівець, сумлінна трудівниця. Їй властива активна життєва позиція, широкий світогляд, почуття громадянської відповідальності. Бо вона — господарка своєї щасливої долі.

Віра ЗЕЛЕНСЬКА,
голова Гусятинської районної комісії по роботі серед жінок.
Тернопільська область.

Зінаїда Миколаївна Поліщук. Фото Г. ФЕДОРЦЯ.

СВІТЛО КОЖНОГО ДНЯ

Мадам Франс обіцяла повернутись. Бо майже нічого не встигла розповісти про свою Францію, Париж, про себе. А вона раптом відчула це не властиве їй бажання. Ні, ні, вона не з говірких. Мадам любить спостерігати, міркувати і часом — забувати. Справді бо, щоб жити, треба вміти забувати. Але зараз... Вона нічого не хотіла б забути з цього осіннього дня. Ні блакитної габи Дніпра там, біля Черкас, ні квітів біля ферми, ні цих каштанів уздовж тротуарів. У Парижі такі самі. Восени ржавіє і осипається з них листя, та від того вони не стають менш дорогими. Як рідна людина в старості. Однак мадам хотіла б зберегти у пам'яті...

Вона пильно вдивлялася в обличчя жінок, — усміхнених, розмаїто й барвисто вбраних, котрі зібралися тут таки, на площі біля Палацу культури і тримали себе невимушено й разом з тим стримано, немов то звичне для них діло — приймати у себе вдома яких хочеш іменитих гостей. «О, вони не розгубилися б, коли б їх неждано-негадано навідала вся Франція», — спало на думку мадам... Але як сумно і як прикро, що лише тепер, коли молодість зосталась у споминах, вона вперше побачила і зрозуміла, що є інше життя. Що воно може бути іншим. Хай не позбавленим турбот, навіть прикрощів. Але в ньому, цьому житті, так багато світла, певності і якоїсь на подив несхитної віри в те, що кожен потрібен кожному.

Гід квапить мадам. Французьких туристів чекає дорога. Вони будуть ще не в одному селі... Проте мадам не дуже тішиться з того.

— У нас гарно скрізь, — каже їй Іван Іванович Квітка, голова колгоспу. Він розуміє, чому так розчулена жінка і що приваблює її тут, не лише в Худяках, а в нас, на радянській землі: — Ви приїздіть, ми будемо чекати,— запрошує він.

— Це стане сенсом мого життя — повернутися, — знову повторює мадам і раптом серед юрмища помічає Зінаїду Миколаївну Поліщук. — О, я розшукувала вас. Даруйте мені за цікавість, але забула спитати, скільки у вас дітей?

— Двоє.

— Це дуже добре, що двоє. У мене двоє онуків. Я вірю, що вони виростуть, щасливими. А ви?

— Я теж вірю...

Мадам дістає з сумочки фото, щось швидко пише на ньому і простягає Зінаїді Миколаївні. І вже щезають за тополями автобуси, і щось озивається в серці зажурено й радісно.

Хтось із колгоспників, нараз пригадавши свої зустрічі й розставання, зітхає, а хтось уже заводить давнє і звичне: на кукурудзу іще хоч би дві машини послати, тоді діло пішло б веселіше. А на помідори хоч би й увесь транспорт кинути, то й тоді хто зна, чи вправилися б.

Зінаїда Миколаївна ховає фото мадам Франс до блокнота і починає з усім розбиратись... Потім, уже під вечір, дзвонить у Черкаси на консервний завод, когось просить швидше приймати рішення і перебудовуватись, аби машини з помідорами не простоювали там до півдня; з кимось трохи свариться, що зривається графік, і, нарешті, обіцяє приїхати завтра ж. Їй не кажуть, що чекатимуть, що будуть раді тій зустрічі. Проте вона поїде... Заступник «президента колгоспу» — людина тверда й рішуча, вона вміє переконувати ненав'язливо й без крику, з чисто жіночою делікатністю і майже чоловічими (в розумінні доказів та логіки) аргументами. Однак це буде завтра...

За вікном ішов дощ. Іще не осінній, але вже й не літній. А роботи зібралося в полі... Ще городину впорати і кукурудзу, ще орати і сіяти. І немає цьому кінця й краю. І добре, що немає. І не буде... Що робота на землі й біля землі завжди залишатиметься у найбільшій пошані, бо вона, може, і є найбільшою, ця робота. Вона як сама земля. І великим стаєш біля неї, і добрим, і мудрим, і щасливим, і ніжним.

Думки несамохіть поверталися до мадам Франс. Усі були зворушені тою зустріччю, усім і завжди подобалось і подобається у Худяках. Але сьогодні вони, мабуть, воскресили щось забуте в душі немолодої жінки. Або чимось вразили... Тепер Зінаїда Миколаївна докоряла собі, що так і не встигла поговорити з мадам і дуже мало знає про неї... Та й, зрештою, що знає? Вона найбільше розповідала про сина. Жінки — скрізь жінки. У Франції, в Худяках... Що б не робили і де б не були, а діти з ними, думки про них гріють і приносять щораз нові відтінки радості від одного лише усвідомлення, що вони є — діти...

Зінаїда Миколаївна вийшла з контори. Дощ пахнув. Чи то пахла терпко й свіжо земля. Десь чулися голоси. Мабуть, прийшли люди на толоку — класти хату всією вулицею. Тілька яка толока? Немає замісів, немає глини, ніхто не носить відрами воду з колодязів. Лише біліють на вже обжитих дворищах купи цегли.

Є щось святкове в цих білих нових будинках, в усіх Худяках, немов вибудуваних одразу, в один день чиїмись добрими й сильними руками. Старі залишилися на дні Кременчуцького моря. За ними жаліли. Як жаліють за всім, що люблять. Але над усе вірилось у майбутнє, в нове. І воно не обманило надій. Вважай, усього за чотири роки й піднялись нові Худяки. Дехто не погоджувався: «Не підходить назва. Може, Сонячне, Райдужне, Світле?» В сільраді довго засідали депутати... «Ні, хай таки зостаються Худяки. На противагу старим, як докір минулому».

Тепер інколи дивуються люди: і як могли подужати стільки роботи? Бо й корів же доїли, і пшеницю сіяли та збирали, і на подив усім отаке звели село — з тротуарами, заасфальтованими площами й вулицями, двома дитячими садками, поліклінікою і лікарнею, консервним заводом, фермами і профілакторієм, зоною відпочинку на Дніпрі...

Коли Зінаїда Миколаївна розповідала про все французьким туристам, про те, як і чим живуть Худяки зараз і житимуть у новому році, до неї знову поверталося те урочисте й піднесене почуття, яке звідує щоразу на Жовтневій демонстрації.. Може, то й не гордість... Або не лише гордість. То скоріше буває якась щаслива й прекрасна мить, в яку враз збагнеш свою живу причетність до того великого й дорогого, що називаємо Вітчизною, і в котру як ніколи глибоко відчуваєш її силу і щедрість. І зрозумієш — ти належиш їй. Як і вона — тобі...

Вечір дихав у обличчя вогкістю і прив'ялими жоржинами. І червоно висвічували поміж листя кетяги калини. У кожному дворі — калина. Впаде сніг, а вона горить, і ніхто не обриває її. І це чи не одна з іще не розгаданих Зінаїдою Миколаївною таємниць свого села... Що то? Калина — пам'ять? Калина — надія? Калина — краса? Калина — щастя?

Як добре, як усе-таки добре, що приїхала вона сюди, у Худяки... Батько довго допитувався, де вони, а потім мовчки виніс із своєї кімнати два стосики книжок. Один Зіна впізнала одразу — в ньому було зібране все, що написав Мічурін, усі його думки, передбачення і надії... — «А це я купив недавно, — пояснив поспіхом батько, бо книжки були нові. — Тімірязєв стане тобі таким необхідним, як земля, по якій ходитимеш». Більше батько не додав нічого. Він не любив слів. Бо все життя копав, садив, сіяв, поливав... Уся ця робота була зримою, її можна було повторювати знову й знову, кидати з відчаєм і братися за неї спочатку. А слова...

Тепер Зіна їхала з отчого дому. Їхала з дипломом агронома, а батько все одно не спромігся віднайти, здавалося, найпотрібніших... І таких сповнених смислу, як цвіт на яблуні чи он та грудка чорнозему під кущем бузку. Все було в тих книжках...

Батько стояв біля Зіни суворий, мовчазний. А потім ніби прояснів обличчям:

— Я забув ще про одне... — вийшов, скоро повернувся до хати з торбинкою і пояснив, що в ній сто тюльпанових цибулинок і їх треба посадити навесні.

— Де?

— Ти вирішиш сама.

Зіна посадила тюльпани біля обеліска Слави. З цього почалося її життя в Худяках...

Думки враз урвались, і той день віддаленів, бо вже біг назустріч Сашко, вів до хати, розкладав на столі свої малюнки, а Світланка не хотіла відставати й собі — несла зошит і показувала в ньому палички, кубики, які то хилилися в один бік, то вирівнювались, то знову падали з прямої лінії кудись униз...

— Я навчусь, мамо. Піду до школи і навчусь.

— Навчишся, я знаю.

— А ти подивись на мою «Ніч на Дніпрі», — просив Сашко, і вона дивилась і казала йому, що та ніч справді місячна. Видно навіть, як блищить вода і човен від неї мокрий. Це кожен помітить одразу, що він мокрий...

— Правда? — дивувався Сашко і пильніше придивлявся до мами. Вона інколи так скаже, ну так, що можна намалювати і дуже хочеться намалювати хоч і десять таких «Ночей»...

Про це говорили мені й жінки. Про оте вміння Зінаїди Миколаївни підтримати людину і її настрій до роботи. Додати щось своє до того настрою, до бажання працювати. Бо інколи все так повертається, що, здається, немає просвітку, а Зінаїда Миколаївна поміркує, і дивись, знаходить. «Немов ніколи не здається наш секретар парткому»... Від чого то? Від молодості? Енергії? Переконань? Але хіба це так важливо... Головне — було і є воно в ній — оте прагнення працювати гарно й жити гарно, і не жаліти себе, коли треба пожаліти когось...

Худяки не дуже багаті на землю. Біля двох тисяч гектарів орної, ото й усе. Але кожен гектар — на вагу золота. Господарство інтенсивне, приміське. І городництво тут — на першому плані. А яке ж воно клопітне... Скільки вимагає уваги, досвіду і, як кажуть у колгоспі, «живої і розумної душі».

Було всього. «Хворіли» помідори і хотіли пропасти, але їх виходжували. А як дозрівали—не встигали збирати. Тоді на поміч приходили всі, хто жив у Худяках. Однак у Зінаїди Миколаївни все одно не було ні дня, ні ночі. Бо тільки що — до неї. З усім, усім до неї... Її і хвилювала та довіра, і трохи засмучувала, бо не все могла вирішити сама. А жінки ніби не помічали того і через те й досі котрась при зустрічі, дивись, і «оцінить обстановку»: «З вами ми були героями, Миколаївно!»

Бути героями — трудно. Бо то не на один день. То — будні. І помідори сіють щовесни, і сіють вони кожного літа. Але то ніколи й нікого не обтяжувало. І чого там... Хоч трохи підносило у власних очах. Бо не жалілися ні разу, що плани завеликі, не просили бодай трохи «попустити»... Однак і ті найсуворіші плани виявлялися завжди меншими від того, що вони прагнули зробити і що робили...

Може, Зінаїда Миколаївна ще довго клопоталася б овочівництвом, поновлювала сорти, закладала свої дослідні діляночки, але комуністи колгоспу обрали її секретарем парткому. Вона трохи розгубилась. І на першому засіданні попросила членів парткому: «Городня бригада нехай залишається за мною. Це буде моє партійне доручення — відповідати за все в ній...»

Бригаду залишили. То був немов хоч якийсь причал. Бо вся інша робота, партійна робота, видавалася тоді необмеженою, в ній бодай у мислях не могла провести якоїсь межі — від і до. Де вона починалась і де закінчувалась? І як осягнути головне? І чи йтимуть до неї люди, як ішли раніше? Чи ждатимуть, як ждали? Чи буде потрібною їм так, як була потрібною ці кілька літ...

Не розповідатиму, з чого починала Зінаїда Миколаївна, як хотілося їй усе зробити відразу, як Оксана Лазарівна Стась, котра теж була секретарем парторгнізації, і вчила, і розраджувала часом, і як Іван Іванович Квітка підставляв своє плече.

Але було ще й інше... Підтримка комуністів і їх щире прагнення допомогти. І — чоловікова увага, його ніби вроджене відчуття справедливості й чесності... Усе це тепер залишилось у пережитих роках. Хоч і минуло їх не так і багато — всього три. А який же найважливіший підсумок?

Що вже збирають у «Маяку» по 60 центнерів пшениці? Це, правда, позаминулого літа... Але й торік вийшло майже по сорок вісім... Що помідорів вирощують по шістсот? Що на сто гектарів угідь виробляють по 1.150 центнерів молока і по сто — м'яса? Що за кожен вихододень тут платять колгоспникам сім карбованців і п'ятдесят чотири копійки? Так. За всім цим — робота секретаря парткому, кожного члена партії. Самовіддана, найвищої проби робота. Але мені праглося розказати насамперед про інше... Про той особливий клімат у Худяках, про особливий настрій людей і їх особливе ставлення до свого села і одне до одного, яке так схвилювало мадам Франс і яке, безперечно, виховане партійною організацією...

— У мене буде з вами важка розмова, — якось сказала Зінаїді Миколаївні Надія Назарівна Коваль і довго зітхала, і не знала, з чого почати, тільки говорила, що мусила прийти в партком, бо не «просте питання» привело її сюди.

— Нічого. Щось вирішимо, якийсь вихід знайдемо.

— Немає виходу, Зінаїдо Миколаївно. А питання моє отаке... Не виконаю я своїх зобов'язань. Корови ж первісточки, половина ще не доїться. Од сили по чотири триста матиму від них. Так що Оксана Бас випередить мене. Але я таки ще поборюся...

Вони розбиралися в усьому разом, секретар парткому і доярка. Потім Зінаїда Миколаївна розмовляла із зоотехніком, фуражирами і вкотре думала: якими вивіреними й точними повинні бути зобов'язання, якими не формальними... І коли аналізувала, що і як робить кожен день на фермі Надія Назарівна, поволі відступала тривога про те, що не все із задуманого нею справдиться, а натомість з'являлося неприховане захоплення жінкою.

Я теж пережила це захоплення, коли Зінаїда Миколаївна прийшла на ферму привітати Надію Назарівну з днем народження. Секретар парткому побажала усього, що бажають у таких випадках хорошій людині, яка завжди працює з насолодою і натхненням і завжди добивається чогось більшого, ніж інші... На тих урочистих зборах Надія Назарівна притуляла до грудей айстри (а відріз на плаття, покривало й диплом-подяку правління і парткому вже роздивлялися жінки) й мовила:

— Я вам правду кажу, як є. Я все життя наче кудись біжу... Зате ніколи не була відстаючою і не буду. Бо мені й перед дітьми, і перед онуками було б соромно.

— А на пенсію, Назарівно, збираєтесь, чи як? — запитала котрась із доярок.

— На яку пенсію? Орденом Леніна мене нащо нагородили? Та й п'ятирічка ще не закінчилась... Хто ж її буде виконувати? — І вже згодом, після урочин, Зінаїді Миколаївні: — Я старатимусь кріпко. Ви мені лиш вірте й далі.

Може, це і є найважливіший результат партійної роботи? Він в усьому, цей результат... І в отих ста гектарах кукурудзи, вперше вирощеної за новою, так званою промисловою технологією, він і в дипломі, котрий засвідчує, що «Маяк» — господарство високої культури землеробства. Він у безлічі громадських і навіть особистих справ худівчан, так само, як і в долі кожного з них...

Не називатиму прізвища цієї людини, бо надто багато довелося пережити їй, переболіти, аби піднятись. Але це було б неможливо при будь-якому старанні, при будь-якій силі характеру, якби не панував у партійній організації у колгоспі, високий дух вимогливості, чистоти й довіри.

Отже, був собі бригадир. Роботу свою знав і любив. Гадав, що цього досить, аби його шанували. А його таки й справді шанували, бо господар він був тямущий. І, може, вирішив, що все інше вже не суттєво, що може жити, як захоче, бо «сам собі хазяїн». І чи від успіхів, чи від надмірного благополуччя, почав бригадир «заглядати в чарку». Говорили з ним, пояснювали, а тоді на зборах колгоспники виступили: «Бригаду не довіримо, Федоровичу».

— А кого оберете? Немає ж кого...

— Є. Он Ніна Дмитрівна Качко технікум закінчила, з дипломом повернулась.

Не сподівався. Певний же був, немає йому заміни. Та й голосу ніхто не подасть проти. Звик до того. Через те не відразу, не відразу зрозумів усе... Стояв перед партійними зборами:

— Куди ж мені тепер? Може, виїхати?

— Ні. Не відпустимо.

Лікувався. Потім три роки працював трактористом. Посади не просив. Недавно механізатори самі обрали його бригадиром тракторної. Про старе не згадують. А він знає, знає, як пережило село його біду. Як відгукувалася вона в серці Зінаїди Миколаївни. Бо секретар парткому за всіх і за все відповідає. Вона прагне, щоб життя в Худяках було достойним. І щоб кожен ніс у це життя щось своє...

Колись, а точніше, — у вісімнадцятому, юна Настуся Шквар вперше вийшла на маленьку сцену старого худяківського клубу й заплакала. Заплакала з розпачу, що махновці вбили її брата-більшовика. І з великої туги за ним, з великої любові до нього і до всього, чим він жив і про що мріяв, народилась у сільської дівчинки віра в краще майбутнє, у його невідворотність і перемогу.

Це все відбувалося на сцені, але все було справжнє... І відтоді театр для Анастасії Яківни став усім на світі — дивом, добром, «пропагандистом комуністичної ідеї»... Вона організовувала перші дитячі ясла, ходила збирати перший комнезамівський хліб, агітувала за колгосп, а театр завжди залишався з нею. І вже 60 літ так.

Худяки відзначили цю високу дату. Так само, як і ще одну подію: їх театру присвоєно звання народного. Це таки, без перебільшення, народний театр, бо його люблять усі і всі грають у ньому. Правда, Івану Івановичу Квітці дістаються переважно ролі комісарів... І тут немає за що дорікати Анастасії Яківні як режисерові. Бо вона над усе дбає, щоб образ і особистість актора зливалися воєдино, якщо дозволяє драматургічний матеріал.

І коли там, на сцені, у шкірянці й бушлаті, стоїть голова колгоспу — такий рішучий і такий суворий, — худівчани трохи не впізнають його. Однак хтось, дивись, і прохопиться скоромовкою: «Наш голова буржуям і на пучку не попустить». І переживають за нього, і печаляться найгіркішою печаллю, коли «його» вбивають. А оце в останній п'єсі «Шлях до щастя» він, голова повітової надзвичайної комісії — Матвій Красюк, залишився живим і звершив те, що доручила йому партія. Не знаю, як складеться його акторська доля в новій драмі Василя Довгого «Весняні пали». Вона про колишню Західну Україну, про перші роки Радянської влади на ній, про те світло, що несли людям комуністи. І нестимуть — завжди.

Може... Може, десь є ще кращі села, ніж Худяки. Але я розумію мадам Франс, чого їй хочеться повернутися саме сюди.

Людмила РОМАНЮК.

Колгосп «Маяк»
Черкаського району
Черкаської області.

З циклу «Райдуга з краплин»

Тамара КОЛОМІЄЦЬ

Колисанка

«Люлі-люлі...» — через роки,—
Хоч води спливло багато,—
Попід сволок невисокий
Колисанка лине в хату:
«...А в колисоньки — два боки:
Звідти — мама, звідси — тато...»
Люлі-люлі — над віками:
Звідси — тато, звідти — мама.

В покої пологовому

В покої пологовому заплаче
Твоє дитя у тебе на руках.
Ну що йому! — перейме душу страх,
Усю обсипле холодом неначе.

Воно кричить іще не від біди.
Стривожена, душею відведи
Найменшу тінь над ліжечком дитячим.

* * *

Поклич мене по імені, поклич!
Ніхто мене по імені не кличе.
Поміж байдужих і чужих облич
Нехай твоє освітиться обличчя.

Бо все то «мама», то «бабуся» я...
І сиротою-чайкою кигиче
В дитинстві десь залишене ім'я...

* * *

В. М.

Вигадуєм Велику Таїну
І душу наповняємо по вінця.
Приймаємо копійку мідяну
За нерозмінне золото червінця.
Шукаєм океанську глибину
В болотянім озерці по колінця.
В розчарувань гіркій самотині
Приходить сивина, а досвід — ні...

* * *

Спинившись на стежині лісовій,
Тобі суниці простягаю в жмені,
І чую серця поштовхи шалені,
Спинившись на стежині лісовій...
Хай будуть всі шляхи благословенні,
Які зійшлись в хвилині саме цій:
Спинившись на стежині лісовій,
Тобі суниці простягаю в жмені...

Отак живу

1.
Отак живу, немов з життям прощаюсь,
На білий світ дивлюсь останній раз —
З найглибшої криниці причащаюсь...
Отак живу, немов з життям прощаюсь:
Зрікаюсь пишних і порожніх фраз,
Стрясаю пил докучливих образ.
Отак живу, немов з життям прощаюсь,
На білий світ дивлюсь останній раз.

2.
Отак люблю, як тільки люблять вперше,
Сама собі не вірячи іще.
Німую, в тебе на плечі завмерши...
Отак люблю, як тільки люблять вперше:
То роз'ятрю, то затамую щем,
То засміюсь, то вибухну плачем.
Отак люблю, як тільки люблять вперше,
Сама собі не вірячи іще.

3.
Отак пишу, як вперше і востаннє,
Творю, як сонце райдугу з краплин,—
І хай вона за мить одну розтане!..
Отак пишу, як вперше і востаннє:
Барвисті арки зводжу із глибин,
Щоб їх зітер всевладний часу плин.
Отак пишу, як вперше і востаннє,
Творю, як сонце райдугу з краплин.

Ліс

Прийшов до мене посивілий ліс —
Усі дерева в перший іній вбрані.
Так гарно — промінь сонячний навскіс
Висвітлює голок іскристі грані...
А я чомусь не можу стримать сліз,
Тамую біль в німому запитанні:
То все мороз... а от чия вина,
Що у моїм волоссі сивина!..

Мал. О. ХАРЧЕНКО.

ЗИМОВИЙ ДЕНЬ. Фотоетюд О. ВОЛОСОВА.

Валентина МЕНШУН

ОЧІ

Ні-ні, не хвилюйся: я шаную тебе і, мабуть, люблю.

У нас трирічний синок. А він, він просто твій друг. Поет. У нас з тобою багато спільного. Ми разом. А він один.

Скільки гарних дівчат навколо. Я навіть підшукувала йому наречену. Та він скептично посміхався і називав себе старим холостяком.

Я гнівалася і водночас раділа. Чому, сама не знаю... Дивилася в його очі й бачила там причаєну тугу. І вони мені часом снилися, ті очі — сині, задумливі.

Вечорами вертався ти. Нашвидку вечеряв і звично вмикав радіоприймач. А я заплющувала очі і уявляла його погляд. Може, піти? Може, щастя моє тільки з тими очима?.. Та підбігав наш трирічний Сашко, і я поверталася до дійсності. Крім почуттів, є ще й обов'язок. І йому належить останнє слово.

Одного вечора він прийшов і засидівся у нас до півночі. Ми залишили його ночувати в маленькій кімнатці.

Ранком він сказав, що виїжджає назавжди. Куди, чому, так і не пояснив.

...Більше ми не збираємось разом. Зрідка від нього надходять скупі листи. Пише, що звик до півночі, до тундри, зрозумів сувору красу.

Ми, як і раніше, втрьох. У нас хороша сім'я. Так і люди кажуть. Я шаную тебе і, мабуть, люблю. Лиш ночами інколи сниться, як читає він вірші, і сяють очі. Сині очі...

ЕТЮДИ

ЧУЖІ

Одиноко сумують у садах запізнілі квіти. Пливуть білі тумани. Пожовкле листя, мов попіл нездійснених мрій, сиплеться в холодні трави. Мало-помалу полонить душу осінь, починає там порядкувати, встановлювати свої закони рівноваги і розсудливості, стриманості і спокою.

Вона з надією чекала своєї осені. Чекала, як рятунку від кохання, невідступного і нерозділеного, кохання непроханого, що полонило її весь вік.

Час уже позбутися тривог, жити спокійно і розмірено. Тільки як? Як угамувати біль, якому безсило скоряється вся її житейська мудрість? Здавалося, відгоріло, відболіло. Та варто навіть не побачити — почути про нього — і серце калатало несамовито, і здається, всі бачать її старанно приховані почуття. Тоді, пославшись на зайнятість, на термінову роботу, ховається від людей, аби на самоті прийти до тями.

Бо все одно шляху до нього не здолати.

...Ми чужі,— не раз повторювала собі.— Кожен зі своїми клопотами, турботами, мороками. І бачимось лише у виробничих справах. Говоримо відверто й рівно, як і належить чужим. Тільки ж чому потиск рук у привітанні обпікає, та його очі, а може, то лише ввижається, промовляють ніжністю? І немає щастя більшого, як бачити їх так зблизька. І болю більшого немає.

Він — її світ. Її рана і зцілення. А вона може тільки глянути йому в очі. І тоді, здається, її погляд видає все: і тихий плач за тим, що не збулося, і присягу на довічну вірність йому всупереч сліпій долі. Але вони — чужі.

На нашій обкладинці

З РОДИНИ ЮВІЛЯРІВ

Київський театр імені І. Франка. І одразу в пам'яті — перші повоєнні роки, плаття, перешите з підкладки маминого пальта, недовірливе здивування: хліб — і без карточок, хіба усім вистачить, і свято, свято, коли, затамувавши подих, стежиш за долею професора Буйка чи Анни з «Украденого щастя». Семикласниці, ми не пропускали жодної вистави франківців, упізнавали на вулиці Бучму, Шумського, Ужвій, Нятко... Це згодом, з роками, прийде усвідомлення — то був такий щедрий дарунок долі — бачити гру Митців. І, певно, так створюється особливе ставлення до театру — вдячне і водночас вимогливе: від франківців чекаєш багато.

Славна діяльність театру, заснованого 60 років тому: імена багатьох його акторів увійшли в історію радянського мистецтва. На прекрасних традиціях театру, на його мистецьких здобутках виховувалась молодь. Хто не захоплювався мистецтвом Михайла Задніпровського, Нонни Копержинської, Ольги Кусенко, Василя Дашенка?! Це одна з прекрасних традицій Київського державного ордена Леніна академічного українського драматичного театру імені Івана Франка — виховувати молодь. І, мабуть, тому і в шістдесят років франківці молоді.

Ми знайомимо вас з однією з наймолодших актрис театру Поліною Лазовою. Їй тільки двадцять два, й біографію її можна вмістити у кілька рядків: народилась на Миколаївщині в родині сільського механізатора, закінчила школу, одразу вступила до Київського театрального інституту і...

— Спочатку не повірила. Мене — випускницю? До театру Івана Франка? Потім розгубилась: хто з товаришів вітає, а хто й співчуває, мовляв, там такі відомі, що до тебе і черга не дійде. А я хвилювалась: грати в театрі Гната Юри і Мар'яна Крушельницького, грати перед очима Поліни Куманченко і Наталі Ужвій... Було боязко. Та водночас і дуже хотілось почути, що вони скажуть про мене.

Їй одразу ж дали роль Тані у спектаклі «Дикий ангел» за п'єсою О. Коломійця, а незабаром роль Марисі в «Мартині Борулі».

— Мені пощастило. «Дикого ангела» ставив Володимир Миколайович Оглоблін. І я від дуже хорошого викладача в інституті Михайла Михайловича Рудіна потрапила до надзвичайно цікавого і вимогливого режисера. А ще й дуже хороші партнери. Заслужений артист УРСР В. Івченко, у якого можна вчитися і вчитися віри в те, що ти робиш. А Людмила Станіславівна Томашевська, така щира й віддана роботі! Вона за п'єсою — моя мама, і відтоді я й у житті часто називаю її мамою.

Нині Поліна Лазова працює ще над однією роллю, гратиме Варку у «Безталанній» І. Карпенка-Карого.

— Гарна, сильна і складної вдачі ця онука чаклунки. Її бояться, її не люблять. Вона чимось схожа на Олесю Куріна. Володимир Миколайович ставить надзвичайно цікаве завдання: мусимо прочитати «Безталанну» по-своєму, але з тим же рівнем самовіддачі, майстерності, довершеності, як це робили наші корифеї. Безумовно, складно, але ж і цікаво. Мене приваблюють сильні характери, та не гранітні моноліти, а складні, у розвитку, у дії. От і хочеться, може, не зараз, може, колись зіграти Оксану в «Загибелі ескадри», жінку, що живе революцією, а ще хотілося б зіграти леді Макбет, але це мрії, мрії...

Що ж, початок у колективі франківців дає підстави вірити — мрії стануть дійсністю. В колективі однодумців, колективі видатних акторів виховався і зріс не один талант.

Галина ШИЛО.

ЖІНКА-ВОЇН

До 75-річчя з дня народження Ванди Василевської

Коли я згадую Ванду Василевську, — бачу її не в офіційному темно-синьому костюмі, на трибуні, не в довгій вечірній сукні на дипломатичному прийомі — бачу у військовій гімнастерці з відзнаками полковника, перетягненій портупеєю.

Отакою я вперше зустріла її в найтяжчі дні війни, отакою й запам'ятала назавжди.

Мене єднають з Вандою Василевською двадцять п'ять років спільної роботи. Я перекладала українською мовою майже все, що вона написала.

Погожої осені 1939 року несподівано викликали мене з Харкова до Києва, у видавництво «Молодий більшовик». Пропонують перекласти роман Ванди Василевської «Полум'я на болотах». Перекладати треба якнайшвидше.

— А де ж рукопис? — питаю.— Можна вже забрати?

Але редактор розводить руками:

— На жаль, ми його ще не маємо. Він у Варшаві.

— Та що ви кажете? Адже у Варшаві — німці!

І тут я дізнаюсь, що роман уже був у друкарні, коли Варшаву захопили німецько-фашистські війська. Ванда Василевська разом з групою прогресивної інтелігенції вийшла з Варшави й пішки рушила до Львова. Є відомості, що робітники друкарні зібрали по аркушику рукопис роману й заховали; можливо, пощастить переправити його до Києва.

Так і сталось. Незабаром мені надіслали весь поцяткований плямами рукопис. Певне, складачі вже брали його в роботу.

Перекладала я роман під Києвом, у військовому містечку (мій чоловік служив тоді в армії). Над нашим будинком безупину гули літаки.

Не думалось тоді, що наступний роман Ванди Василевської я перекладатиму під вибухи фашистських бомб.

І от грудень 1941 року. Тихий, обмерзлий, заметений снігом аж до вікон низеньких будиночків Саратов...

Я працюю на радіостанції імені Тараса Григоровича Шевченка, що веде мовлення для партизанів та людності тимчасово окупованих областей України. До нас щоразу приїжджають письменники з фронту, і кожен такий приїзд — подія.

Нещодавно відбувся мітинг, який транслювали по радіо. Виступали Павло Тичина, Максим Рильський, Микола Бажан, уславлені артисти, фронтовики. Вже знаємо, що мітинг слухали на Україні. А до Саратова прориваються фашистські літаки. Працюємо вечорами під ухкання зеніток, а часом і під вибухи бомб.

Несподівано мене кличуть до «двох Нін». Це — Ніна Володимирівна, дружина Миколи Бажана, й артистка Ніна Камінська, з якими я приятелюю...

Приїхала Ванда Василевська. Так от вона яка! Почоловічому підстрижене волосся, трохи сумні темні очі, що начебто бачать тебе наскрізь.

— Здрастуйте, Маріє! Спасибі за переклад! Хочете робити другу частину — «Зорі в очереті»?

— Дуже хочу! А де ж вона?

Ванда Львівна зітхає.

— Ми зарили її в підвалі, у Львові... В коробці од протигазу. Після війни відкопаємо...

Ох, як багато місяців мине, перш ніж на мій робочий стіл ляже знайдений у підвалі рукопис, на якому розпливлися зроблені чорнилом поправки.

Обережно розпитую Ванду Львівну про її творчі плани. Але вона відповідає скупо. Ще точно нічого не знає. Можливо, після нового року сяде за нову повість. Якщо, звичайно, обставини дозволять...

Дізнаюсь, що Ванді Львівні доручено організувати відділ польського радіомовлення на базі нашої радіостанції.

Не минає й двох тижнів, як у коридорах нашого будинку на Радищевській вулиці вже лунає польська мова. Ідуть в ефір перші польські передачі, і я з щирим співчуттям прислухаюсь, як наші гості, перевіряючи одне одного, пригадують вірші Міцкевича, Марії Конопніцької, Словацького — точнісінько, як ми поезії Шевченка й Франка на початку роботи.

А Ванда Львівна зникає надовго. Кажуть, працює над новою повістю десь коло Куйбишева. І раптом — несподіванка! В «Известиях» починає друкуватись «Райдуга» — повість про українську партизанку Олену Костюк, закатовану фашистами. Всі події вихоплені з життя: так воно й було справді.

«Райдугу» блискавично перекладають десятками мов. Вона облетіла весь світ.

Десь за два тижні Ванда Львівна надіслала й мені примірник з проханням перекласти якомога швидше.

Я працювала над перекладом вечорами в затемненій кімнаті радіостанції, де крізь віконні шпари пробивались заграви пожеж на розбомблених фашистами нафтоналивних баржах на Волзі.

Перекладені мною розділи «Райдуги» відразу ж ішли в ефір: народний артист СРСР Юрій Васильович Шумський читав їх для українських партизанів.

А Ванда Львівна знов була далеко — вона вже брала активну участь в організації польської дивізії імені Костюшка. Незабаром дивізія пішла в бій і згодом разом з нашими військами брала Берлін.

Минав час... Вже визволено від фашистів Україну. Ми всі повернулися до Києва. Тепер я була тісно зв'язана з Вандою Львівною. Вона захоплено працювала над новими творами. Один за одним з-під її пера виходять нові романи й повісті, які швидко знаходять свого читача.

В цей час в усьому світі розгортається боротьба за мир. Ванда Василевська стає полум'яним її учасником. Вона ніколи нічого не робить наполовину: кожній справі, за яку взялася, віддає всі сили. Її низький, глибокий голос чують у Франції і Німеччині, в Італії і Румунії, у Мексиці й на Кубі.

І завжди, повернувшись із чергової подорожі — вона пише про свої враження.

«Я хотіла,— каже вона в автобіографії,— щоб народи інших країн стали ближчі, зрозумілі нашому читачеві... Мені хотілося допомогти великій справі зближення з нашими людьми всіх, що борються за волю, щастя й мир на земній кулі.

Бо для мене завжди була і є найголовніша з-між усього — радянська людина, те суспільство, до якого вона належить, та країна, де вона живе й працює».

Велику правду цих слів Ванда Василевська довела всім своїм життям.

Марія ПРИГАРА.

Жінки країн соціалізму

ЇЇ НАЗИВАЮТЬ БАБУСЕЮ

Повідомлення в «Гранма» було по-газетному стислим: «САНТЬЯГО-ДЕ-КУБА. 3 серпня 1979 року. Генерал армії Рауль Кастро, другий секретар Центрального Комітету Компартії Куби і міністр Революційних збройних сил, вручив тут учора ювілейну медаль «20 років РЗС» товаришу Марії Лара Фонсека, «Бабусі».

«Бабуся». На Кубі її знає кожен. Пригадую, як під час однієї з поїздок у Сантьяго товариші з місцевого університету запросили нас у студентський клуб. «Сьогодні виступає «Бабуся», — багатозначно повідомили вони. Ввечері у залі клубу не було жодного вільного місця. Довелось влаштовуватись прямо на сцені. Незабаром з'явилась вона, «Бабуся». Низенька, сиве волосся стягнуте в тугий вузол, молоді веселі очі палають енергією, завзяттям.

Коли стихли оплески, Марія Лара почала свій виступ. І тоді став зрозумілим секрет її успіху в молодіжній аудиторії. Яскраво і переконливо, просто і дохідливо вона розповідала про героїчну боротьбу кубинського народу за свободу і незалежність, про боротьбу, учасницею якої Марія стала ще на початку нинішнього століття. Незважаючи на похилий вік, «Бабуся» має феноменальну пам'ять, її розповіді надзвичайно цікаві, сповнені яскравих прикладів. Перед нами оживали картини з історії кубинської революції.

Дитинство Марії минало в роки боротьби кубинського народу проти колоніального гноблення Іспанії. Вона добре пам'ятає, як на початку 1898 року містечко зайняли іспанські солдати. Почались арешти і розстріли всіх, хто підозрювався в зв'язках із повсталими. У «Бабусі» й досі на руці видно глибокий шрам — позначку, залишену шаблею офіцера, що намагався примусити дівчинку вигукувати привітання на честь іспанського короля, але так і не добився успіху. Тоді ж Марія разом із старшим братом пішла в гори, де вступила в партизанський загін і воювала до повної перемоги над іспанськими колоніальними військами.

— Однак нашому народові не довелось скористатися плодами добутої так важко перемоги,— говорить Марія. (Проголошена 1902 року незалежність Куби була по суті формальною. Країну було фактично перетворено у напівколонію США. Зрозуміло, що боротьба народу тривала. На авансцену виходить молодий робітничий клас, величезний революційний вплив на який справила Велика Жовтнева соціалістична революція. 1925 року в країні створюється Комуністична партія).

На той час Марія трудиться на одному з цукрових заводів поблизу Сантьяго, бере активну участь у страйках робітників. Вона допомагає чоловіку, Рафаелю Рієра, члену компартії, створити на заводі партійний осередок, сама стає комуністкою, багато часу приділяє вивченню праць класиків марксизму-ленінізму. Їй випало велике щастя від імені комуністів міста напучувати Хуліо Антоніо Мелью перед поїздкою в далеку Москву.

— Як ми тоді по-хорошому заздрили Мельї,— пригадує Марія,—просили його передати наш братерський привіт радянському народові. Самі розумієте, що в ті роки відкрито висловлювати дружні почуття до країни Леніна було небезпечно. На Кубі лютувала диктатура Мачадо, компартія перебувала в глибокому підпіллі. І однак на таємних зборах кубинські комуністи з радістю обговорювали кожен новий успіх радянського народу, розповідали про це у листівках, підпільних газетах.

Після падіння диктатури Мачадо 1933 року Марія переїжджає в Сантьяго і відтоді живе в цьому місті, яке по праву називають колискою кубинської революції. Звідси починались усі великі битви кубинського народу проти залежності й гноблення. У Сантьяго багато фабрик і заводів, це основний промисловий район країни. Марія, Рафаель, їх діти з головою поринають у політичну боротьбу робітничого класу проти проімперіалістичних урядів. Разом з іншими комуністами Марія очолила громадський комітет солідарності з СРСР у роки Великої Вітчизняної війни, віддала свої скромні заощадження у фонд перемоги радянського народу.

В березні 1952 року в країні відбувся реакційний військовий переворот. До влади прийшов генерал Фульгенсіо Батіста, уряд якого широко відкрив двері для американських монополій. Починається найпохмуріший період в історії країни. Засилля імперіалізму, економічна експлуатація трудящих, репресії, терор. За сім неповних років правління диктатури за гратами було замордовано понад 30 тисяч патріотів. На деякий час потрапляє в батістівську в'язницю і Марія.

— Пригадую, на світанку 26 липня 1953 року біля фортеці Монкада, що в центрі міста, пролунали постріли,— продовжує Марія Лара.— Спочатку ми подумали, що це розважаються п'яні солдати — таке частенько бувало. Але незабаром пронеслася чутка про напад на оплот диктатури в Сантьяго загону молодих революціонерів. Ми всі побігли до фортеці — жінки, діти. Але наблизитись не змогли, солдати відкрили вогонь і по нас. Вони були дуже перелякані. Тут ми вперше почули ім'я керівника загону, що штурмував фортецю, — Фідель Кастро, а через деякий час таємно поширювали його відому промову на суді — «Історія мене виправдає!»

На той час Марії Лара було вже 62 роки, але вона продовжувала активно боротися в підпіллі. Відтоді й узвичаїлося за нею прізвисько «Бабуся». «Бабуся» очолила одну з підпільних груп «Руху 26 липня» в місті, через свого онука Дуке де Естрада підтримувала зв'язок з представником Ф. Кастро в Сантьяго Франком Паїсом. Після початку партизанської боротьби в горах Сьєрра-Маестра Марія Лара виконує функцію зв'язкової між Повстанською армією і міським підпіллям, їй передається на збереження секретна документація підпільників. Не один транспорт із зброєю, боєприпасами, продовольством супроводжувала «Бабуся» у розташування частин Другого Східного фронту партизан, яким командував Рауль Кастро. Своїм наставником по підпільній боротьбі називають Марію Лара відомі на Кубі революціонерки, нині активні політичні і державні діячки Вільма Еспін, Селія Санчес, Айдеє Сантамарія.

«1 січня 1959 року. Починався новий день нового життя для мого народу. Проживши довго і нелегко, я побачила нарешті результати героїчної боротьби багатьох поколінь кубинських патріотів. Хіба це не щастя? У ті переможні дні січня я була серед партизанів, що брали штурмом місто Сантьяго. Ними командував Фідель Кастро. Революція дала нам усе, щоб ми могли спокійно трудитися, ростити дітей», — розповідала нам «Бабуся».

Марія Лара і після революції продовжує брати активну участь у громадському житті. Вона створила в своєму кварталі перший в Сантьяго Комітет захисту революції, 1960 року взяла участь у роботі першого з'їзду Федерації кубинських жінок. Марія Лара — член комітету ветеранів революційної боротьби міста. Із сльозами на очах одержувала вона два роки тому новий партійний квиток.

— Передайте найпалкіший привіт радянським людям,— говорила нам на прощання Марія Лара.— Ми пишаємося дружбою з вами. Адже завдяки щедрій і безкорисливій допомозі СРСР наша країна змогла вистояти в умовах імперіалістичної блокади.

Віктор ПАЩУК.

ЗВІДУСІЛЬ

МУЗИКА ЛІКУЄ

Лікування музикою набуває поширення в багатьох країнах. У хірургічній стоматології й акушерстві її застосовують як заспокійливий і відволікаючий засіб. Французькі лікарі, приміром, встановили, що серйозна музика під час пологів сприяє зменшенню болю у породіль. Виявилось також, що відповідно підібрана музика може успішно використовуватись і в антиалкогольному лікуванні, а також у лікуванні нервових збуджень у дітей.

ЛУЇЗА ВЖЕ ЗАРОБЛЯЄ

Луїза Браун, перша в світі дитина «з пробірки», має вже півтора року. Дівчинка добре розвивається. Десяти місяців вона почала ходити, з року — досить добре говорити. А віднедавна Луїза почала вже й заробляти — не лише на себе, а й на своїх батьків. Подружжя Браунів не втрималося від спокуси зняти вершки з незвичної появи на світ їхньої доньки. Фото Луїзи і інтерв'ю з батьками принесли їм чималі гроші. І от тепер дівчинка почала подорожувати з батьком як «жива реклама» численних фірм.

НЯНЯ НА ЗАМОВЛЕННЯ

І до того ж, безплатно. Організаторкою такої акції допомоги матерям стала парижанка Івонна Леон. Кілька років тому вона стала пенсіонеркою й вирішила, що має ще досить сил і бажання, аби допомогти іншим. Розшукавши кількох літніх жінок, які також уже не працювали й мали досить вільного часу, Леон разом з своїми новими знайомими почала опікуватися хворими дітьми, матері яких через різні обставини не могли залишити роботу і змушені були зоставляти дітей вдома без догляду.

БАТЬКИ ЗАДОВОЛЕНІ

У подружжя Анжелоре і Вальтера Рудольф з Галля (ФРН) четверо дітей. У цьому нема нічого виняткового, коли б не один факт — усі діти народилися 13 лютого, певна річ, у різні роки. Подружжя Рудольфів задоволене з того, що може відсвяткувати день народження усіх чотирьох одразу.

У світі капіталу, у світі безправ'я

ОБРАЛА ШЛЯХ БОРОТЬБИ

Заява, опублікована минулого літа в «Лос-Анджелес таймс», займала цілу газетну сторінку. Під нею стояли підписи 280 відомих американських артистів, письменників, діячів кіномистецтва. Представники культурної громадськості Сполучених Штатів вимагали припинити цькування кіноактриси Джейн Фонди, чиє призначення в комісію штату в справах мистецтва відхилили каліфорнійські законодавці, звинувативши її в «зраді інтересів США». Законодавці не приховували, що під «зрадою» вони розуміють активну діяльність актриси на захист миру, демократичних прав і свобод американського народу. Автори заяви цілком справедливо оцінили дії уряду штату Каліфорнія як «відвертий прояв маккартизму», новий рецидив «полювання на відьом» і водночас довели, що стійкість і громадянська мужність відомої кіноактриси дістали в країні належне визнання.

Джейн Фонда виросла в артистичній сім'ї. Її батько — Генрі Фонда був відомий як виконавець ролей бравих ковбоїв у кінобойовиках-вестернах. Джейн рано почала зніматись і досить скоро стала виконавицею перших ролей, щоправда, досить своєрідних, з присмаком фривольності. Здавалося б, Джейн судилася безжурна доля голлівудської кінозірки, секс-бомби, яка робить гарні касові збори для кіноділків. Однак Фонда обрала інший життєвий шлях — шлях активної боротьби за справедливість, чітко визначивши своє кредо у світі гонитви за наживою.

— Як і багатьом вихідцям з буржуазних родин, — каже Джейн Фонда, — мені прищепили віру в те, що Сполучені Штати — країна справжньої демократії. Однак поступово я зрозуміла, що це не так. А коли дійшла такого висновку, стала почувати себе обдуреною. Та остаточний перелом у моєму житті відбувся, коли усвідомила: не можу погодитись з твердженням, що в'єтнамці — наші вороги, коли остаточно зрозуміла, що саме в'єтнамський народ, а не мій уряд є справжнім носієм свободи, демократії, що саме йому визначати, яким шляхом йти країні.

1970 року Джейн Фонда взяла участь у масовій демонстрації за громадянські права корінних жителів країни — індійців і водночас роздавала листівки проти агресії США у В'єтнамі. Її схопила поліція, однак на той час актриса була настільки відомою, що її не можна було просто так сховати за грати. Щоправда, у списки «неблагонадійних» вона потрапила. Реакційні діячі не могли пробачити їй ані антивоєнних виступів, ані того, що відважна жінка не побоялася провідати у в'язниці засуджену до страти комуністку Анджелу Девіс. Але найбільшим, на думку офіційних кіл США, «злочином» Фонди був її виступ 1972 року по радіо Ханоя із закликом до американських пілотів припинити варварське бомбардування багатостраждальної в'єтнамської землі. Того самого року її викликали для «свідчень» у горезвісну комісію палати представників конгресу США з питань внутрішньої безпеки. Навіть більше, колишній шеф ФБР Гувер дав розпорядження відділенню цього відомства у Лос-Анджелесі фабрикувати фальшиві заяви від її імені. Тоді в одному з журналів з'явився і наклепницький «лист Фонди», надісланий туди ФБР, аби дискредитувати актрису в очах громадськості.

Але «вихователям» Фонди не допомогли ні фальшивки, ні переслідування. Хто б міг повірити, що Фонда зреклася своїх переконань? Адже її ім'я стало в Штатах символом руху проти агресивного курсу американської зовнішньої політики, за мир, роззброєння, за права людини й визнання незалежності інших країн і народів. Таку свою принципову позицію вона підтвердила і минулорічної осені, виступивши із викриттям кампанії проти соціалістичного В'єтнаму, кампанії, інспірованої Вашінгтоном вкупі з пекінськими правителями під приводом «піклування про в'єтнамських біженців».

У недавньому інтерв'ю з приводу заборони каліфорнійськими законодавцями обрати її почесним членом комісії штату в справах культури Фонда заявила:

— Моя позиція щодо війни продиктована турботою про долю моєї рідної країни, прагненням сприяти припиненню страждань як в'єтнамського народу, так і американських військовослужбовців, котрих кидали в бій. Ця турбота й понині не полишає мене і, зокрема, знайшла відображення у п'ятирічній роботі над фільмом «Повернення додому», який розповідає про складний процес пристосування до життя ветеранів війни у В'єтнамі. Як актриса і як громадський діяч, я й далі йтиму за велінням совісті, усвідомлюючи, що в США завжди знайдуться сили, які наречуть це «зрадою».

Джейн Фонда, на жаль, не помилилася. Діючи в дусі найпохмуріших традицій маккартизму, американська реакція продовжує цькування й переслідування відомої кіноактриси за активну громадянську позицію з багатьох питань політичного життя.

Нещодавно нову огидну провокацію біля будинку актриси в Санта-Моніці (штат Каліфорнія) влаштували молодчики з ультрареакційної організації «Молоді американці — борці за свободу». Вони інсценізували «суд» над Джейн Фондою, звинувачуючи її у «зраді США», і з вигуками «Джо Маккарті був правий!» повісили на шибениці манекен-двійник Фонди. Поліція не вжила ніяких заходів, аби покласти край сваволі ультра.

Ця обурлива вихватка стала новим епізодом у брудній кампанії проти відважної американки, яка на практиці зважилася здійснити проголошене в конституції США право на «свободу голосу». Її таврують у буржуазній пресі, піддають остракізму в політичних колах.

Усе це змушує прогресивну громадськість США, колег актриси розцінити дії реакції як свідчення живучості духу маккартизму і «полювання на відьом» в країні, де й нині ними просякнута вся атмосфера «американського способу життя».

Борис ПАХОМОВ.

Відкритий урок для батьків

ЧИ СПРАВДІ ВАЖКИЙ ВІК?

Мабуть, кожен дорослий зможе навести приклад — і не один, — коли слухняна, чуйна, ласкава дитина в 13—15 років раптом різко міняється в гірший бік. Деяким батькам становище починає здаватися безнадійним:

— Нічого, видно, тут не поробиш. Вік важкий — підлітковий...

А чи й справді такий важкий цей вік?

Підлітковий чи, як ще говорять, «перехідний» вік має, ясна річ, свої особливості, ми розглянемо їх разом з вами. Я спробую на прикладах довести, що багато рис підлітка, — при вмілому підході, зрозуміло, — не тільки не утруднюють, а, навпаки, полегшують його виховання і навіть перевиховання.

Основна з них — зростання самосвідомості підлітка, який частіше думає про свою особистість, відчуває, наскільки побільшало в нього сил — і фізичних, і розумових. Він багато чого вже став розуміти, багато в чому розбирається, і іноді вважає себе зовсім дорослим. Тому його, безумовно, ображає, коли з ним поводяться, як з малим.

І коли йому здасться, що розмовляєте ви з ним без достатньої поваги, він не вникатиме як слід у смисл мовленого, а образиться і може відповісти зухвало, хоча, якби вислухав спокійно, без роздратування, то, мабуть, погодився б з вами.

Можете сказати, що весь час враховувати надмірне самолюбство і вразливість підлітків і старатися нічим не дошкуляти — не так-то й легко. Так, справді нелегко. Тому і говоримо, що підлітковий вік завдає вихователям певних труднощів. Але тільки-но вдасться знайти правильний тон у спілкуванні з дитиною — побачите, наскільки легше вирішуватимуться різні питання. Виявиться навіть, що у самолюбства вашого тринадцятирічного сина, яке завдає вам стільки клопотів, є зворотний бік. Полягає він у тому, що хлопцю не байдуже, як ставляться до нього люди. Йому дуже хочеться, аби ставились до нього добре, — а звідси недалеко й до активного бажання заслужити похвалу.

Якщо хлопець чи дівчина ліниві, неслухняні, вони, безумовно, мають чимало неприємностей і в школі, і вдома. Всюди ними незадоволені, скрізь їх картають. Кому це до вподоби? Хоча, може, вголос син цього і не визнає.

Ви йому дорікаєте:

— Ну, й нероба ж. З тебе весь клас сміється...

— Хай собі сміється, — сердито бурчить син. — Дуже мені потрібна та школа...

Ви за голову хапаєтесь:

— Йому вже й школа не потрібна!..

А лякатись, вважаю, й не треба. І вірити цим сердитим словам теж не слід, бо це, як правило, тільки слова. Куди ж йому, вашому йоржистому підліткові, окрім школи та дому, справді подітися? Тут майже все його життя. Хлопець бурчить, а сам, напевне, потай мріє про подвиг, який би зразу прославив його на весь світ.

Майже у кожного підлітка є улюблений герой, якого він прагне наслідувати. Тож надзвичайно важливо, щоб у центрі його уваги були ті фільми і книги, де діють благородні, мужні, красиві душею герої!

Підліток більшою мірою, ніж дев'яти-десятирічна дитина, здатний глянути на себе збоку, критично, порівняти себе з іншими. Він може визнати, що якихось хороших якостей, рис характеру йому не вистачає, може навіть сам почати себе перевиховувати, загартовувати волю.

Це прагнення до самовиховання дуже важливе. Тому найперше наше завдання — добитися, щоб підліток сам захотів змінитися, відчув гостру потребу в цьому.

Як цього досягти?

Трапляється, що хороша книга або кінокартина можуть здійснити цілий переворот у дитячій душі. А іншим разом досить буває вчасно порозмовляти відверто і щиро, щоб неясне, неусвідомлене невдоволення собою, своїм становищем у школі і вдома оформилося в твердий намір: «Постараюсь стати кращим чи кращою, позбавлюсь таких-то недоліків...»

Ви звернули увагу на слова: «вчасно порозмовляти відверто і щиро»? Це дуже важливо — вибрати слушний момент для серйозної розмови. Якщо, наприклад, ви тільки-но посварилися з сином, якщо ви роздратовані, а він збуджений, — краще і не починайте, бо тільки зіпсуєте справу. Не поспішайте під час такої розмови картати хлопця, виносити йому вирок на зразок:

— Ти ледар і нероба. Час уже взятись за розум.

Це образить його ще дужче. Адже ви дали оцінку всієї особи в цілому. Інша справа, якщо ви просто вкажете, що такі-то і такі-то обов'язки він виконує набагато гірше, ніж міг би. Відчуваєте різницю? В другому випадку ви не тільки не ображаєте хлопця, а навпаки, допомагаєте йому повірити у власні сили.

Дуже не хотілося б, шановні батьки, аби у вас склалось враження, ніби у спілкуванні з дітьми треба неодмінно вдаватися до «психологічних хитрощів». Просто треба за будь-яких обставин і поважати підлітка, і вірити в нього.

...Отже, вдвох із сином ви вирішили, що необхідно якось виправляти становище: і двійки ліквідувати, і вдома допомагати, і більше читати книжок. Але поки що це тільки бажання, лише добрі наміри. А що ж слід конкретно зробити, щоб допомогти дитині жити по-новому?

Пригадаємо, йдеться про перевиховання тих підлітків, у яких погана поведінка, лінощі, безвідповідальність тощо розвинулися через надмірну опіку. Так от, почати, як на мою думку, можна з одного: від такої опіки негайно відмовитися.

Підліток і сам прагне більшої самостійності, йому так хочеться відчувати себе дорослішим. Ось і спирайтесь на це його бажання! Ваш вихованець буде тільки радий, якщо відчує, що ви вважаєте його досить дорослим, аби й самому більше дбати про свої справи.

Проте організувати «нове життя» без вашої допомоги він, звичайно, ще не зможе, і тому розмова з сином має закінчитися якимись конкретними рішеннями. Хай хлопець складе план, в якому передбачить час, необхідний і для занять, і для допомоги вдома, і для відпочинку.

Конкретні рішення, прийняті разом з підлітком, — це друга умова, якої необхідно дотримуватися, якщо хочемо, щоб перевиховання йшло успішно.

Окрилена вашим довір'ям, дитина починає нове, «самостійне» життя. Щохвилинна опіка, дійсно, відпала і кожним її кроком ви справді не керуєте, проте ваша увага до справ сина чи доньки слабнути не повинна. Тепер, напевне, потрібний навіть тісніший контакт зі школою, з учителями. Може, підліток просто не знає, як спланувати свій навчальний час, або ж він занедбав якийсь шкільний предмет, і тоді варто звернутися до вчителя за методичною допомогою.

Перевиховання — процес тривалий і нелегкий. Не можна забувати, що в дитини вже склалися певні звички, своєрідний психологічний стереотип неслухняності, який доводиться тепер змінювати. Зміни ці, звичайно, настають не одразу. Будуть успіхи, будуть і невдачі. А найменша невдача в зв'язку з підвищеною чутливістю підлітка може знову таки підірвати його віру в себе, й інтерес до справи зникне. Тому треба запастися і терпінням, і розумною наполегливістю, і ніколи не забувати, що в основі виховання — ваші щирі добрі взаємини з дітьми, ваша власна поведінка.

Віктор СКУМІН,
психотерапевт.

ВІД РЕДАКЦІЇ. Читачі, мабуть, звернули увагу на нову рубрику в журналі. Досі наші батьківські збори вели переважно фахівці. Відтепер маємо намір частіше надавати слово батькам, вихователям, провести принагідно дискусію тощо. Тому запрошуємо вас, шановні батьки, висловити свою думку щодо тематики нової рубрики. Чи не підкажете нам адреси людей, чий досвід виховної роботи варто узагальнити й поширити? Виховуючи сина чи дочку, з якими труднощами зустрічаєтеся, в чому потребуєте поради й допомоги! Якщо у вашій домашній педагогіці траплялися непередбачені ситуації і цікаве розв'язання їх — теж розкажіть, будь ласка.

Чекаємо ваших листів. На конвертах зазначте: «Відкритий урок для батьків».

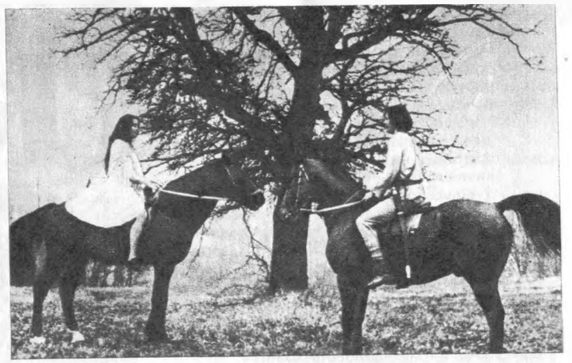

МОВ ЗГРАЯ ЛЕБЕДИНА...

Прем'єра

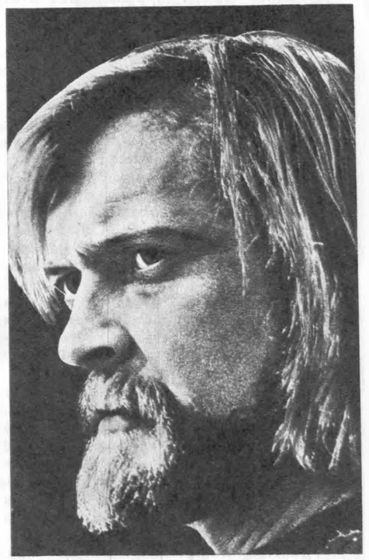

Вони такі різні — ці люди з подільського Вавілона: красиво праведні в своєму пориванні до нового життя, бентежні в молодій любові, лукаві в мудрому досвіді; є й нерозбірливо хапливі у бажанні розбагатіти, і є чіпко укорінені куркульською заможністю. А все це — Вавілон XX віку, змальований Василем Земляком у його романі «Лебедина зграя» і ось тепер ожилий на екрані.

«Вавілон-XX» — так називається новий художній фільм, створений на студії імені Олександра Довженка за сценарієм Василя Земляка та заслуженого артиста Української РСР Івана Миколайчука.

— Робота над фільмом, — розповідає Іван Миколайчук,—почалася ще за життя письменника. Спільно працювали над сценарієм, прикидали фабулу майбутньої кінострічки. Прагнули уявити своїх героїв у русі, мові. Щоб постали вони перед глядачем доконечно правдивими: з сльозою й усмішкою, з горем і радістю, зі складним драматизмом і хвилюючою простотою.

Так, через долі вавілонян, нехай і в дещо несподіваній манері, показано життя — повне боротьби і земних радощів. Життя наших попередників. Тих, чий непоборний комунарський дух в історичних двадцятих роках долав опір куркульського охвістя. Тих, хто в годину випробувань, йдучи проти озброєного ворога і власних сумнівів чи нерішучості, прагнув лебединої високості й вірності в дорозі, бо дорога ж та тільки починалася. До перших комун. До світла і справедливості.

«Вавілон-XX» — кінострічка, сповнена фольклорної пісенності. Гойдалка з кучерявими вервечками-вітами, біля якої спалахували найкульмінаційніші сільські події. Хати, мальовані квітами — цей древній настінний розпис, розгадки якому немає в жодній енциклопедії. Скрик синіх півнів і теплий усміх троянд на вишиванках.

Та й музичний супровід фільму — від початку й до останнього акорду — немов густо зітканий з народних мелодій, пісень, сміху і плачу.

Вавілон живе. Вавілон страждає. Вавілон кохає. Вавілон нуртує! Максимально категорична революційна непримиренність до ворогів Радянської влади колишнього аврорівця Клима Синиці (І. Гаврилюк). Безберега поетична любов Володі Яворського (А. Хостикоєв). Складне, але вкрай насичене життя дотепного Данька Соколюка (Л. Сердюк), що вдачею нехитрий, але засліплений потягом до багатства, тому бачимо його різним — то лютим у роботі на своєму току, то пригаслим під зневажливим поглядом сільської красуні Мальви (Л. Поліщук), то зворушливо ніжним до свого брата Лук'яна (Я. Гаврилюк) — тендітного, лагідного.

— Кожен герой фільму, — говорить Іван Миколайчук, — це своєрідний образок. З яскравими рисами того чи іншого характеру. А в цілому — це і є Вавілон. Життєлюбний, багатобарвний, часом несподіваний своєю мінливістю.

Вражає злагодженість чудового дуету Болеслава Брондукова й Таїсії Литвиненко. Явтушок Голий та його дружина Пріся у майстерному виконанні цих акторів — уособлення сімейної драми, на перший погляд простої й банальної: ревнивий Явтушок, переслідуючи жваву симпатичну Прісю, вимудрюється на різні підозри, вивідки. Та, завдяки оригінальному і сміливому трактуванню цих образів, названі актори зуміли показати, як поза драмою сімейною постає драма духовна і соціальна. Пріся не трималася хати, бо з сімейного багатодітного вировиська її виманювала до людей не лише сила і молодість Соколюків, а й цікавість до того, що робиться за її тином. Прісю вабив отой непоборний дух Людини, що вже витав над Вавілоном. Ось чому на сільському святі йорданя, що перетворилося на сутичку вавілонян із куркульнею, Пріся не лише відвертає Явтушкову гвинтівку, зведену на комунарів, а й піднімає проти ворогів жінок. Явтушок же — хоч ревнивець і заздрісник до чужого скарбу — не викликає у глядача антипатії. Болеслав Брондуков зумів наділити його рисою, що поступово переважає в його характері: готовністю прийняти велику людську радість, радість свободи від заздрощів і загребущості.

Мальва Кожушна... У виконанні Любові Поліщук — це сама незалежність і водночас — обеззброююча жіноча покірність у коханні до Володі Яворського. На фоні гострих соціальних подій, на фоні житейських побутових сцен, відтворюваних у фільмі, вона — як свято. Але ж і судія. Своєю гордою ходою, своїм гідним жіночої переваги поглядом, своїм назріваючим материнством немов промовляє до односельців: будьмо горді й незалежні в житті і любові. Будьмо чисті й вірні, як лебеді. Не випадково після кадру, що показує Мальву на святі йорданя крупним планом, на екрані серед темного плеса з'являються білі-білі лебеді...

Весь фільм — це фільм-символ. Своєю поетичною піднесеністю, майстер-

ним узагальненням деталей. Мов закличний життєствердний акорд, «звучить» у фільмі «Вавілон-XX» червоне маєво сорочки комунара Володі Яворського. Окрім лебедів, живе на екрані цвіт чорнобривців у руках померлої Соколючки — як символ незгасності життя. Живе плач напівбожевільної Рузі (Р. Недашківська). Плач-сум і плач-пересторога.

І, звичайно ж, — Фабіян. Образ мудреця і сільського характерника у виконанні Івана Миколайчука теж набирає символічного звучання. Не підвладний земним пристрастям, він існує і нібито не існує. У ньому щось від того міфу про древній месопотамський розбратаний Вавілон. Міфу, крізь який людям, як писав Василь Земляк, треба пройти, щоб довоюватися до високого смислу життя. На екрані філософ Фабіян, тобто Левко Хоробрий, з'являється в найкритичніші хвилини людського роздуму, розпачу чи осяяння. Помирає від сухот Андріян (Д. Миргородський), чоловік Мальви, славетний на Вавілон і всі довколишні села своїми криницями. Після спалення його одежі Мальва гірко відзначає, що отак згорять і Андріянові криниці. Ні, говорить Фабіян. Людина вмирає, а справа її живе.

А як лаконічно і сильно звучить соціальний мотив у сцені зустрічі Фабіяна — сільського філософа і трунаря — з Кіндратом Бубелою (К. Степанков) — найзапеклішим із куркулів, одним із призвідців розправи над комунарами. Вчуваючи свій близький кінець, Кіндрат прийшов до Фабіяна замовити труну. І ось віч-на-віч два непримиренні світи: зів'яла постать Бубели, прихилена до одвірка, а над нею Фабіян з рішуче занесеною сокирою...

Неметушливий, розважливий, здатний на зворушливе товаришування з таким же невибагливим до людської уваги цапом Фабіяном, в кінці фільму, у фінальній сцені свята-бунту Фабіян-філософ, не вагаючись, бере сторону Клима Синиці і Мальви. Він стає поруч них і трішки попереду, готовий прийняти кулю, призначену комунарам.

Гримлять постріли, скрикують люди на льоду, борсається між «своїми» й «чужими» Явтушок, ледве пересилює злість хуторська багатійка Парфена (О. Матешко), а понад усією цією веремією, понад вавілонським стовпотворінням до Фабіяна — в його уяві — наближається Мальва: незрівнянна, незбагненна у вільній своїй любові. Мальва із білим сповитком. Умиротворена, з усмішкою мадонни передає своє дитя у руки Фабіяну — немов би в руки самої справедливості, а відтак, виконавши найповажнішу свою місію матері й жінки, відходить, відступає, розчиняється у просторі...

Герої кінострічки жили на Поділлі, але вони могли жити і в будь-якому іншому селі. Звичайно, вони могли бути інакшими — в характерах, своїх дивацтвах чи вчинках. Але в чомусь таки мусили бути неодмінно однаковими: одчайдушно сміливими в прагненні високого, одностайними й звитяжними, мов лебедина зграя в дорозі.

...Гасне екран. Повертаєшся в реальність. Але ще довго живеш хвилюючим відчуттям, що прилучився до світлого торжества. Торжества чистоти над ницістю. Любові над ненавистю. Добра над злом.

Світлана ФЕРЕНЕЦЬ.

Пригодницька повість

ГКЛУРЬКА

Хаблак подивився на годинник. Скоро мав приїхати Зозуля, і капітан вирішив перехопити його на тролейбусній зупинці. Лейтенант справді не забарився. Хаблак розповів про повідомлення техредакторки, яка запам'ятала сімку на номері, і про експеримент із скляною попільницею.

Зозуля, як завжди, висловився одразу й категорично:

— Кажеш, Митник з Власюком товаришують? Чудово... Митник кидає в темряві чашу на крісло, Власюк хапає її, поспішає до білої «Волги», передає шоферові, а сам повертається. Правда, не розрахував час і трохи припізнився: з'являється, коли світло вже горить — і його помічають. А так — усе тишком-нишком, і ніяких проблем.

— Що ж, — погодився Хаблак, — тепер нам слід знайти останню ланку: волгаря.

— Якщо дівчина не помилилась, це не так уже й важко.

— Каже, запам'ятала точно.

— До автоінспекції?

— Куди ж іще?

До кінця дня Хаблак із Зозулею встановили, що білих «Волг», номери яких починалися з сімки, дивовижно мало: всього одинадцять. Вісім з них відпадали одразу — державні машини, того вечора стояли в гаражах.

Лишилися три — одна державна й дві приватні. Перша належала будівельному тресту, увечері позавчора шофер відвозив директора до санаторію у Пущу-Водицю, звільнився о-пів на сьому й близько восьмої міг стояти під видавництвом, бо повернувся до гаража після дев'ятої. Приватні ж машини могли бути де завгодно, й Хаблак мусив познайомитися з їхніми власниками.

Зозуля поїхав до шофера з будтресту — той мав вихідний, а жив у чорта на болоті, десь у Боярці, а Хаблак сів у тролейбус, що йшов на Нивки: на вулиці Щербакова мешкав перший власник білої «Волги» — Гаврило Спиридонович Іванов — колишній спортсмен, директор промтоварної бази. Другого власника — Бориса Корнійовича Брянського — Хаблак вирішив потурбувати лише в крайньому випадку, бо навряд чи сам Борис Корнійович спілкувався б з Власюком — видатний вчений, академік, директор інституту...

Гаврило Спиридонович Іванов вийшов до Хаблака у темно-синьому легкому спортивному костюмі — середнього росту, широкий у плечах, ще підтягнутий, хоч і мав ледь помітне черевце. Дізнавшись, з ким має справу, не здивувався й не збентежився, пропустив капітана до квартири й запропонував крісло у вітальні — звичайному, не дуже великому покої стандартної трикімнатної квартири, де півстелажа займали кубки та інші спортивні трофеї, завойовані колись господарем.

Хаблак, перед тим як сісти, помилувався численними медалями й вимпелами — певно, це не було неприємно господареві: стояв поруч і не квапив капітана. Та нарешті Хаблак влаштувався в кріслі.

— Маєте білу «Волгу», номерний знак КИЛ 75—71?

— Звичайно, це мій автомобіль, — Гаврило Спиридонович сів навпроти на диван. Не запитав, чому міліція цікавиться його машиною, і Хаблак пояснив:

— Зараз ми розслідуємо одну справу й вимушені уточнити, де ви перебували позавчора о восьмій вечора. Точніше, не ви, а ваша «Волга»?

— Машина може бути тільки зі мною або в гаражі, — одповів Іванов. — Я нікому не доручаю її. А позавчора ми з дружиною в цей час їздили в гості до наших друзів. Якщо хочете, можу назвати їх прізвище й дати адресу.

Хаблак вийняв записника. Занотувавши дані знайомих Гаврила Спиридоновича, уточнив:

— А машина?

— Стояла в гаражі. Дуже легко встановити. Сторож має журнал реєстрації заїздів і виїздів. Кооператив будівельників.

Продовження. Див. «Радянську жінку» №№ 8—12, 1979 р.

Ростислав САМБУК

ЧАША

Капітан відкланявся. Він не сумнівався, що Іванов казав правду. І все ж заїхав до гаражного кооперативу й уточнив, що машина Гаврила Спиридоновича позавчора ввечері справді стояла в боксі.

До академіка Брянського Хаблак пішов близько дев'ятої вечора. Піднявся ліфтом на сьомий поверх і подзвонив до квартири, двері якої були оббиті чорним лискучим дерматином. Ніхто не відчинив, мусив подзвонити ще раз, нарешті почув легкі кроки й жіночий голос запитав:

— Хто?

Хаблак назвався, жінка, очевидно, засумнівалася, чи варто впускати, але по паузі все ж відчинила. Виявилося — зовсім ще молода й вродлива білявка, певно, фарбована, волосся до плечей, у білому светрі й джинсах, така собі спортивна дівчина, яка дбає про свою статуру.

— Вам тата? — запитала. — Він працює.

— Ще не повернувся з інституту?

— Тато завжди працює, — посміхнулася. — Якщо у вас справді невідкладна справа...

— Так, інакше я не насмілився б у цей час завітати до Бориса Корнійовича.

— Добре, зараз покличу.

Дівчина пішла довгим коридором, похитуючи стегнами. Джинси справді пасували їй.

Академік вийшов до Хаблака мало не одразу. Був у костюмі, й краватка стягувала комір модної, у смужку сорочки — зовсім не домашній одяг, як у Гаврила Спиридоновича. А може, просто збирався кудись, зрештою, це не обходило Хаблака, капітан представився й попросив приділити йому кілька хвилин — мовляв, справа невідкладна й стосується «Волги», яка належить академікові.

Хаблакові здалося, що, почувши про автомобіль, Борис Корнійович зітхнув полегшено, правда, могло й видатися, бо академік провів долонею по йоржику сивого, акуратно підстриженого волосся й мовив сухо:

— Тоді прошу з Ларисою. Я зайнятий, дуже зайнятий, машиною займається дочка, вона й відповість на всі запитання. — Певно, він не терпів ніяких заперечень, бо кивнув ледь помітно й зник у дверях, немов його й не було.

Хаблак знизав плечима й повернувся до дівчини, яка вмостилася в низькому шкіряному фотелі.

— Ну, знаєте,.. — почав, але дівчина застережливо підняла руку.

— Він і справді смертельно зайнятий, — одповіла лагідно, — і має рацію: на всі запитання, пов'язані з машиною, можу відповісти тільки я. Батько не користується нею, у нього службова, а нашу «Волгу» ганяю я.

«Ну, що ж, — подумав Хаблак, — певно, й тут осічка».

Капітан присів до столу й почав сухим протокольним тоном, немов підкреслюючи цим суто офіційний характер свого візиту:

— Вам належить «Волга», номерний знак КИЗ 74—16?

— Авжеж, татові.

— І ви їздите на ній?

— Зрідка разом з татом.

— Позавчора близько восьмої години вечора ваша машина стояла під видавництвом «Кристал»?

Дівчина подивилася здивовано.

— Звідки ви знаєте? — запитала. — І для чого це вам?

— Ми розслідуємо злочин, Ларисо Борисівно.

— Але яке я маю відношення до злочину? Чистої води безглуздя!

— Можливо. То кого ви чекали?

— Бачите, в мене була призначена зустріч. У видавництві працює знайомий, і ми домовились...

— Прізвище знайомого?

— Власюк... Андрій Віталійович Власюк.

— Ділова зустріч?

— Ну, якщо можна назвати діловою зустріч двох людей, небайдужих одне до одного...

— Власюк виходив до вас?

— Звичайно. Він вийшов, ми перемовились буквально кількома словами, у них був якийсь вечір, і я поїхала сама.

— Андрій Віталійович нічого не передавав вам?

— Ні. Але скажіть, що трапилося, і чому всі ці запитання? Що з Андрієм?

— Терпіння, Ларисо Борисівно. Ви можете пояснити, чому Власюк категорично заперечує, що бачився з вами того вечора? Що вибігав з видавництва до вас?

Дівчина підвелася, пройшлася кімнатою. Видно, розмірковувала, і Хаблак не квапив її. Нарешті зупинилася й мовила жалібно:

— Дурний він, мій хлопець, зовсім дурний, любить мене й тому мовчить!

— Чому? — здивувався капітан.

— Гаразд, я розповім усе. Ми кохаємось, я одружена, і пішла від чоловіка заради Андрія. Бачите, живу в батька, коли розлучусь, поберемось з Андрієм. Але я просила його до часу нікому не казати про мене, і він додержав слова. Навіть коли йому щось загрожувало.

— Ну й ну, — скрушно покрутив головою Хаблак, — а я його попередив офіційно...

— Про відповідальність?

— Звичайно.

— Слово, дане мені, переважило, — констатувала Лариса не без задоволення. Хаблак уважно подивився на неї й подумав, що, можливо, Власюк мав рацію: заради такої дівчини можна підставити й власну голову.

Але ж цей клятий хлопчисько міг повести слідство хибним шляхом, он скільки вже витратили часу на пошуки «Волги»!

— Вам доведеться підтвердити все, що ви повідомили, в письмовій формі, — мовив чемно.

— З величезною приємністю. Зараз?

— Так.

Поки дівчина писала пояснення, Хаблак обміркував ситуацію. Певно, Власюк не причетний до крадіжки скіфської чаші. Але кому ж викинув чашу Митник? Либонь, усе ж він вчинив злочин...

А якщо ні?

Припустимо таки, що Митник. Хто тоді забрав чашу з крісла? Завгосп? Міг Митник домовитися з Кротом? Звичайно, міг. Йому було відомо про зустріч з Хоролевським за кілька днів, він знав, що археолог показуватиме свої унікальні знахідки. Трохи фантазії, і план крадіжки розроблений.

Мал. В. БЕРЕЗОВОГО.

Хаблак уявив, як завгосп у своїх домашніх туфлях на товстих повстяних підошвах нечутно йде видавничим коридором, замикає заздалегідь виготовленим «жуком» електромережу, ще кілька кроків — хапає з крісла скіфську чашу...

А далі?

Мусив заховати її десь у видавництві, однак там одразу ж було зроблено обшук, оперативники оглянули й комору Крота — і нічого не знайшли. Зрештою, вікно з кімнати завгоспа виходило надвір, і він міг викинути чашу третьому спільникові.

Звичайно, міг!

Лариса закінчила писати, Хаблак акуратно склав її свідчення й поїхав додому.

(Далі буде).

Читач розповідає...

Наше п'яте відділення зв'язку — суто жіноче підприємство. Ввічливі, сумлінні трудівниці на телеграфі, прийомі і видачі посилок, та особливо теплі слова хочу сказати на адресу відділу доставки. Вже давно завідує ним Тетяна Іллівна Яковлева. Як би рано я не прийшов по свої газети, вона уже на роботі. Уважна, але й вимоглива до підлеглих, тактовна і доброзичлива, Тетяна Іллівна користується великим авторитетом.

С. НОВИКОВ, інженер.

Харків.

Євгенія Максимівна Бортняк працює на комплексі дояркою. Від 32 корів надоїла торік по 4.700 кілограмів молока. За це їй — червоний вимпел переможця, а шана односельців ще й за те, що вона достойний депутат місцевої Свіршковецької сільради. Це за ініціативою Євгенії Максимівни споруджено в колгоспі профілакторій, лазню. Заслуга нашого депутата і в тому, що сільрада утримує першість у районі за хорошу організацію закупки сільськогосподарських продуктів у населення.

С. КАРУН, рахівник колгоспу імені Кірова.

Чемеровецький район Хмельницької області.

Під час однієї з подорожей я побував у Тиндинському районі, через який пролягає будівництво Байкало-Амурської магістралі. У тайговому селі Первомайське познайомився з Феодосією Герасимівною Боярківською. Народилася вона в сім'ї багатодітного пастуха. Уже за часів Радянської влади, дорослою, навчилася читати й писати. 1938 року, коли оленярі й мисливці почали будувати село для осідлого життя, її призначили бригадиром — організатором будівництва, а згодом обрали і головою сільради. 1940 року стала вона першою жінкою-комуністкою в евенкійському краї.

Коли закінчилась війна і повернулись додому фронтовики, Феодосію Герасимівну на посту голови замінив її чоловік, а вона зайнялася мисливством.

Нині кращим оленярем і мисливцем радгоспу «Зоря» є дочка Феодосії Герасимівни — Орина. Влітку разом з чоловіком та дочками Зіною і Валею далеко в тайзі промишляє.

С. САМСОНЕНКО.

Полтава.

...повертається до надрукованого

ВТІКАЧІ ОД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Хотілося б сказати кілька слів з приводу опублікованої в журналі статті «Відхилення від норми». Справді, гірко й боляче бачити дитину, яка ніяк не може збагнути, чому ще вчора був у неї тато, а сьогодні вже немає...

І знаєте, що найбільше обурює? Позиція деяких матерів таких татусів, тобто бабусь покинутих дітей. «Син ще молодий! — твердять вони, — хоче пожити на свою втіху. А невістка, як не вміла цінувати й шанувати, то нехай покрутиться на оті двадцять п'ять процентів!» Отож, дивись, уже й за сорок синочкові, а він усе парубкує. А коли запитуєш у такого «тата» про дітей, жоден м'яз не здригнеться на його обличчі. Мовляв, плачу, скільки закон вимагає, чого ж іще?

А закон вимагає, як на мою думку, надто замало. Чому тільки чверть або третину платить чоловік своїй колишній сім'ї? Адже коли створював її, обіцяв ділити всі труднощі навпіл — і так швидко забув усі свої обіцянки. Можуть заперечити, що жінка теж працює. Вірно, але ж їй не лише матеріально, а й морально доводиться нелегко.

Думаю, якщо аліменти будуть збільшені, менше залишиться любителів легкого життя.

І ще одне. Нерідко у суді, коли йдеться про розлучення, чоловіки висувають таку причину: мовляв, дружина — погана господарка. Суддя в такому випадку повинен з усією суворістю запитати: а чим же сам допомагав дружині, адже вона й працює, і дітей виховує, і дім веде. Це найлегше — послатися на погане господарювання.

І не розлучати в подібних випадках, бо та причина — звичайне окозамилювання з боку бажаючих позбавитися відповідальності за сім'ю.

І. ЗАЙЦЕВА, педагог-організатор.

Харків.

...роздумує над своєю провиною

ЧИ ПРОСТЯТЬ?

Почати свого листа хотілося б з відомого прислів'я: «Буде каяття, та не буде вороття». Переконався в цьому на власному досвіді...

Здавалося б, що ще потрібно людині — має ніжну й турботливу дружину, трійко дітей. Живи, працюй, виховуй дочок та сина. Так ні, не оселилась у нашій домівці радість, бо спокій і щастя найрідніших людей я проміняв на чарку. Не розказуватиму подробиць, все було, як і буває з такими ось, як я, слабовільними людьми, котрі сміливішають лише тоді, коли добряче випють, і використовують ту «силу» для знущання над сім'єю. Була й знайома, яка охоче виставляла півлітру, коли приходив у гості, а згодом і зовсім перейшов до неї.

Мабуть, моє бажання взятися за перо виглядало б послідовнішим, якби сказав, що засумував за сім'єю, почав розкаюватися. Ні, це теж було не так. Нова жінка незабаром різко змінила ставлення до мене і вже не пляшка, а сварка чекала, коли повертався з роботи.

Тільки тоді я й збагнув гірку правду: я взагалі нікому не потрібний. Сім'я, скільки не вмовляв, не просив пробачення, від мене відмовилась. Доньки підросли, старша вже десятирічку закінчила. Зі мною не хочуть розмовляти. Ось так і втратив найдорожче в світі. І не знаю, в які двері стукати, аби простили мене моя кохана (адже тільки її одну любив у своєму житті) і діти. Усвідомлюючи свою страшну провину перед ними, я все ж не полишаю надії повернутися.

Надрукуйте, будь ласка, мого листа, можливо, прочитає моя сім'я й зрозуміє, як я шкодую, що скоїв таке багато років тому...

Микола Р.

Чернівецька область.

...ділиться досвідом

ЯКЩО УСІ РАЗОМ

Коли люди день у день працюють поряд, вони добре знають одне одного. Тож і цього разу з виразу обличчя кранівниці Марії Яценко (із зрозумілих причин змінюю ім'я), з того, як завжди життєрадісна, сьогодні жінка похмуро взялася до роботи, відчули: з нею негаразд.

— Щось трапилося? — в обідню перерву підійшла до Марії інженер-технолог Колесниченко.

Ледь стримуючи сльози, Марія мовчала.

— Може, допоможу чим? — співчутливо спитала Колесниченко.

З кимось іншим жінка не була б такою відвертою. Але до Надії Семенівни, голови цехової комісії по роботі серед жінок, люди горнуться. Вже чверть віку довіряють їй цю громадську посаду.

— Чим тут допоможеш... З Іваном розлучаюся, — заплакала Марія. — Не хочу жити з п'яницею. Щовечора напідпитку приходить. Дітей настрахав: тільки батько на поріг, вони по кутках ховаються. Які вже там уроки...

— Розлучитися — це найлегше, — помовчавши, стиха відказала Колесниченко. — Не поспішай. Разом подумаємо, разом будемо щось робити...

Кажуть, швидко лиш казка розказується. І все ж біду, що нависла над сім'єю Яценків, вдалося відвести. Як саме?

Тож і хочу розповісти про те, як спільними зусиллями партійної організації, адміністрації, профспілки, комсомолу, жіночих рад, інших громадських організацій — усі разом — боремося із страшним злом — пияцтвом.

Особливу увагу звернули на це після Указу Президії Верховної Ради УРСР та постанови Ради Міністрів республіки про заходи по дальшому посиленню боротьби з пияцтвом та алкоголізмом.

Щоб координувати діяльність адміністрації і громадськості, на виробничому об'єднанні створили спеціальні комісії — цехові і загальну. Дбайливо продумали склад комісій, залучили людей ділових, ініціативних, авторитетних. До загальної комісії об'єднання увійшли заступник директора А. І. Кравченко і завідуюча психонаркологічним стаціонаром М. Н. Найш, голова комісії охорони праці і техніки безпеки профкому об'єднання В. К. Опочанський і начальник юридичного відділу І. В. Кошовий, головний лікар медсанчастини А. І. Харченко і голова комісії по роботі серед жінок об'єднання О. М. Онуфрієнко та інші — всього 25 чоловік.

У комісій по боротьбі з пияцтвом та алкоголізмом широке поле діяльності. Питання, якими вони займаються, розглядаємо як складове загального питання про зміцнення трудової дисципліни і громадського порядку. Виносимо їх в числі інших на наради та семінари партійного, комсомольського, профспілкового активів, голів товариських судів, рад наставників та рад майстрів. По радіо нашого об'єднання, у червоних кутках цехів, на агітмайданчиках за місцем проживання робітників, на базах відпочинку проводять бесіди медики-наркологи, юристи, працівники міліції. Широко практикуємо тематичні вечори запитань і відповідей, усні журнали, кінолекторії. Профілактика пияцтва, боротьба з ним — постійні теми в нашій багатотиражці, у «Комсомольському прожекторі».

Однак ми розуміємо, що самою пропагандою проблеми не вирішиш. Серйозно поставлено у нас і медичну службу. Громадські інспектори, медики-наркологи беруть на облік тих, хто зловживає спиртним, а то й, трапляється, попадає у витверезник. Наше об'єднання має свою лікарню, а в ній — психонаркологічний стаціонар, в якому можна лікуватись амбулаторно. Медична служба організувала так звані наркологічні пости безпосередньо у цехах.

Розповім про одне із засідань комісії по боротьбі з пияцтвом та алкоголізмом. Як правило, до участі в ньому запрошується широкий загал: голови цехових комісій, профспілкові активісти, голови жіночих комісій, наркологічна служба тощо, а також працівники районного відділу міліції, прокуратури.

Отже, на засідання було запрошено вже згаданого слюсаря Івана Яценка.

— Як іде лікування?

— Пречудово! — з напускною бравадою відповів той. — Відтоді, як потрапив у витверезник, уже сімнадцять днів, ні, вісімнадцять, у рот спиртного не беру.

— А чому курс лікування перервали? — запитує нарколог.

Яценко мовчить. Не думав, видно, що його «звіт» буде прискіпливо перевірятися.

Потім виступають товариші по бригаді. Кажуть: золоті ж руки маєш, Іване. І людина ти непогана, а бач, підводиш усіх. У змаганні задніх пасемо. Премію нам через тебе зняли.

Слово бере голова цехової жіночої ради Н. С. Колесниченко, яка не раз бувала в сім'ї Яценків. Надія Семенівна нагадує Іванові про його дітей, про обов'язок перед ними, перед дружиною.

А з залу дивляться на нього зажурені очі Марії.

Від бравади й сліду не лишається. Яценко дає слово лікуватися, повернутися до здорового життя. Каже твердо: востаннє...

Ну, а щоб слово не розминулося з ділом, приходить на допомогу та ж комісія. У рішенні, може, суворому, проте необхідному зараз, як гірка мікстура хворому, записується: «Якщо без дозволу лікарів перерве курс лікування, призначити примусово — у наркологічному стаціонарі об'єднання. А коли й це не допоможе, передати справу у народний суд, щоб направив у лікувально-трудовий профілакторій».

Опускаючи подробиці, скажемо: слюсар Іван Яценко, як і багато інших колишніх п'яниць, повернув собі добре ім'я сумлінного працівника, хорошого сім'янина.

Залишається додати: прагнемо створювати у колективі такий психологічний клімат, щоб випадки пияцтва взагалі стали винятком.

Людмила ЩЕКАТУНОВА, заступник секретаря парткому Ворошиловградського виробничого об'єднання тепловозобудування.

Запитання — відповідь

З. Пиріг з Прип'яті на Київщині:

Першу бібліотеку на Русі засновано київським князем Ярославом Мудрим. (978—1054 рр.). В ній налічувалося багато рукописних книжок, здебільшого перекладених з грецької мови. Бібліотека була відкрита для широкого користування і зберігалася в Софіївському соборі.

О. Смаляному з с. Новоіванівки Кримської області:

Природне явище «сухий дощ» спостерігається в багатьох засушливих місцях земної кулі, в тому числі і в середньоазіатських пустелях, де клімат різкоконтинентальний, повітря надзвичайно сухе. Хмари над цими місцевостями виникають рідко і ще рідше випадають дощі. Та навіть якщо це трапляється, дощові краплі випаровуються в повітрі, не досягнувши землі.

Ж. Мокренко з с. Лебедівки на Харківщині:

Здатність розрізняти кольори виявляється в людини не відразу. Новонародженому світ здається одноманітним, сірим. І лише в 6—7 місяців око дитини починає розрізняти окремі барви. Отоді час розвивати цю здатність, підвішуючи перед дитиною й показуючи їй різноколірні іграшки.

О. Мазурок з с. Чапаєвого на Вінниччині:

Ядро грецького горіха поживністю втричі перевершує хліб, в десятки разів — молоко і більш як у десять разів — свіжі яблука. Перебуваючи в стадії молочно-воскової стиглості, ядро горіха вагою приблизно 15 грамів містить майже 100 міліграмів вітаміну С, що становить подвійну добову норму для дорослої людини.

І СКРИПКА, І РАПІРА

- ЯК ПОЧИНАЛАСЯ ШКОЛА
- НА ПОРЯДКУ ДЕННОМУ — СПЕЦКЛАСИ
- КУДИ ПІДЕ ВВЕЧЕРІ ВІТА?
- «МЕНІ ТУТ ЦІКАВО»
- ОЛІМПІЙСЬКИЙ РЕЗЕРВ

Історія цієї школи починається у минулому столітті. Починається численними проханнями, які подавали робітники київського «Арсеналу» на ім'я державних чиновників різних рангів. Писали і «самому» государеві імператору. Писали із сподіванням, що їхнім дітям, яких не приймали навіть у церковно-приходські школи, дадуть змогу хоч трішечки вчитись грамоти — в одному-єдиному класі, при заводі. Потрібен тільки учитель, що вчив би лічити, писати, читати...

І тільки 1902 року на території заводу було нарешті відкрито школу. Два класи. Ніяких підручників, зошитів, олівців... Але діти вчились. І серед тих, перших хлопчиків і дівчаток, випускників арсенальської школи, була й дочка коваля, уславлена в майбутньому українська співачка М. І. Литвиненко-Вольгемут.

Про все це розповідають численні документи, зібрані у шкільному музеї. А останній стенд у ньому — сьогоднішній день 77-ї київської школи. Подарунки КІДівцям, кубки і грамоти за перемоги у спортивних змаганнях і конкурсах самодіяльності. На видноті — Почесна грамота Президії Верховної Ради УРСР, повідомлення про те, що школу визнано зразковою.

В організації життя школи все підпорядковане ідеї гармонійного виховання: під одним дахом діють загальноосвітня, дитячо-юнацька спортивна школа підготовки олімпійського резерву спорттовариства «Динамо» і музична школа № 28. А до того ще й спеціалізація: англійська мова, у спортивних спецкласах — фехтування.

Три думки про школу висловлюють:

Галина Євдокимівна ГЛУЩЕНКО, її директор, заслужений учитель УРСР, кавалер ордена Леніна

Одразу по війні вчителі і учні проломили на першому поверсі стіну між двома класами — отак виник спортзал. Отак починалася у нас дружба з фізкультурою...

А сьогодні приводить мати відразу трьох: «Прийміть у свою школу, бо Михайлик хоче на скрипці грати, Оля плавати, а Олег — малювати...»

Намагаємось прийняти всіх, іноді зовсім з інших районів міста, та хочеться, щоб таких шкіл, як наша, з кожним роком ставало все більше. І, як депутат міськради, постійно займаюсь цим.

Головне, від чого ми «відштовхувались»: забезпечити всебічне естетичне, фізичне, трудове виховання не під силу самим лише батькам. Цим мусять займатися фахівці, спеціалісти. Адже ми не довіряємо будувати мости чи ростити хліб людям, які не мають відповідної підготовки — так? А розібратись у нахилах, здібностях дитини, допомогти їй без шкоди для здоров'я, з максимальною користю розвинути здібності — чи завжди можуть батько, мати, бабуся? Так, вони люблять свою дитину і знають її, може, найкраще, і відчувають, чого їй треба і чого бракує. Та все ж буває... помиляються. І часом хлопчик, який залюбки бігає, стрибає, — висиджує довгі години без найменшої зацікавленості над шаховою дошкою, бо так хоче батько. А дівчинка, що любить тварин, іде в неділю не в зоопарк, а в балетну студію, бо мати колись мріяла стати балериною...

Тож одного разу на шкільній педагогічній раді зайшла мова насамперед про спорт. Тому, що це один з важливих елементів гармонійного виховання і тому, що заняття спортом необхідне саме для того, щоб росли хлопчики і дівчатка здоровими, а відтак, — здатними «скрізь устигати». Спорт дає силу, енергію, бадьорість... Я завжди кажу мамам: хочете, щоб син не стомлювався за фортепіано чи мольбертом — обов'язково хай робить ранкову гімнастику, а ще — басейн, м'яч, теніс... Ми допоможемо.

І — допомагаємо. Отак і виникли у нашій спеціалізованій англійській школі ще й спортивні спецкласи. Чому на перше місце вийшло фехтування? А це вже заслуга директора ДЮСШОР, заслуженого тренера СРСР і УРСР С. Й. Колчинського. Я особисто задоволена — цей вид спорту розвиває координованість і спритність, силу, витривалість, гарну поставу. Ним охоче займаються і хлопчики, і дівчатка. А ще фехтування розвиває у наших «мушкетерів» такі принадні риси, як чесність, вірність своєму слову, дружбі... Часом учитель фізики чи англійської мови нагадує на уроці про присягу юних фехтувальників. Знаєте, впливає...

Це все, певна річ, не означає, що немає у нас труднощів, невирішених питань. Діти цілий день у школі — тренуються, обідають, полуднують, готують домашні завдання... По-моєму, на часі обладнання приміщення для відпочинку. Щоб міг школяр хоч на годинку прилягти, щоб було де перевдягнутись. Зараз, якщо є година-дві вільні, діти йдуть додому. Але не всі живуть поруч. Шестикласник Ігор Силивестров, наприклад, їздить до нас аж із Броварів, є діти, що мешкають на Русанівці, Нивках, Солом'янці.

Про це думаємо. Незабаром говоритиму про все це на спільному засіданні депутатських комісій з народної освіти та фізкультури і спорту при міськвиконкомі. Першу очолюю вже кілька років. Узагальнення досвіду таких шкіл, як наша, — справа вельми важлива.

Марія Іванівна ШУБІНА, голова батьківського комітету школи

Моє знайомство із школою почалося з того, що я... злякалась. Так-так, злякалась! Уявіть, попросили мене мої діти: «Нехай, мамо, Віта у вас поживе деякий час». Вони на кілька років виїздили з Києва у наукову експедицію. Яка бабуся не зрадіє, що онука з нею житиме! Але ж... У Віти такий важкий «перехідний» вік, а вся відповідальність за неї тепер на мені — чи справлюсь? «Справитесь, — не мала сумніву дочка. — Ви ж педагог». Так, я за професією учитель, але коли йдеться про власних дітей, а тим більше онуків, іноді й ми, педагоги, буваємо безпорадними. Об'єктивності не вистачає, та й сили вже не ті... Отак приблизно розмірковувала напередодні першого вересня, а тут прибігає Віта з прогулянки:

— Бабусю, я піду в 77-у! Там англійська, там дискотека, там мушкетери!..

— Стривай, — кажу. — Причому тут мушкетери? Причому дискотека?

І розповіла мені Віта, що до школи зовсім близько, що спеціалізація там — англійська мова, як і в тій, де вона раніше вчилась, але бажаючі можуть займатися ще й музикою. Розібрались також і з дискотекою, мушкетерами. Зацікавившись шкільними справами, я й сама вже не могла бути осторонь. І тепер з повним правом називаю школу «своєю».

Справу тут почато велику, цікаву. Гармонійне виховання стало суттю всієї педагогічної роботи. В 77-й ви не зустрінете жодного учителя, який би обмежувався викладанням лише свого предмету плюс, скажімо, предметний гурток. Ні, обов'язково іще щось. Учитель математики Клавдія Георгіївна Козлова, яка тут уже двадцять років, не тільки блискуче вчить хлопчиків і дівчаток алгебри, геометрії, вона — ініціатор створення шкільного музею, керує роботою юних слідопитів. Молодого завуча-організатора Б. І. Мірочника знають всі в мікрорайоні. Він встановив контакт із жеком № 303, де, до речі, по суботах і діє дискотека. А в які цікаві походи вирушають хлопчики та дівчатка із Галиною Трохимівною Загуро, заслуженим учителем УРСР, викладачем географії!

І виходить — вся школа постійно живе захоплюючим, цікавим життям! Причому — всі: і діти, і педагоги, й батьки.

Ось хоча б такий приклад — 3 «А» клас веде у нас Тетяна Андріївна Кресан. Три роки тому зібрала вона батьків своїх першокласників: поміркуйте, любі, хто чим буде допомагати? Йшлося не про те, щоб малювати за дітей стіннівки чи виготовляти альбоми, як це нерідко буває. З Надією Федорівною Євсєєвою домовились, що поведе клас на свою книжкову фабрику, Валерій Миколайович Курінний і досі допомагає готувати політінформації — третьокласники вчаться розповідати друзям про важливі події у нашій країні, на планеті. Валерій Миколайович веде і літературний гурток. Часто ходять усі разом у ліс, а потім під керівництвом Володимира Григоровича Євсєєва роблять із шишок, листя, ягід симпатичних звірят. Гурток «Умілі руки» веде інженер-конструктор з «Арсеналу» Віталій Григорович Скалозуб. Всі батьки учнів у Тетяни Андріївни — активні помічники. Цей клас ми ставимо за приклад.

І коли ввечері чую від Віти: «Бабусю, я в школу!», спокійно вмощуюся біля телевізора — певне, щось у них там цікаве і сьогодні: історичний гурток, а чи Леся Григорівна Карпова, учителька співів, влаштувала концерт самодіяльного ансамблю, чи вболіватимуть за хлопців, у яких змагання, чи в музичній школі лекторій.

Іноді поспішаємо до школи разом.

Гадаю, коли діти повернуться з експедиції, будуть задоволені нашою десятикласницею, так само, як інші тата і мами, з якими щодня доводиться зустрічатися. Всі спокійні за своїх дітей, — не вештаються без діла, мають захоплення, дружать зі спортом. І вдячні за все це школі.

Юлія ЛІЛОВА, учениця 9-го класу

Люблю школу ввечері. Тихо... Тільки — музика з класів, де займаються піаністи. Коридори, переходи, здається, зовсім не ті, що вдень. Іду на тренування до спортивного залу навмисне довшою дорогою, іду повільно. Немов щоразу настроююсь на ту мить, коли зупинюсь перед дверима спортзалу, перед перехідними призами у щорічних фехтувальних турнірах школи — шпагою Г. Крисса, рапірою В. Путятіна. Зброя уславлених чемпіонів завжди тут — біля нашого спортзалу. Я відчиняю двері: світло, голоси тренерів. Поспішаю приєднатись до подруг, щоб швидше відчути в руці знайому прохолоду руків'я рапіри. І стаю ніби зовсім іншою — впевненішою, сміливішою... Я б, здається, могла цілий день тренуватися... Цього літа, у липні, відпочивала з друзями у спортивному таборі в Пирново. Дуже там сподобалося. Багато плавали, бігали і, звичайно фехтували. Там було просто здорово!

Мама каже, що мені «нема куди подіти енергії». Може, й справді так? Хоч як не стомлююсь до вечора, а вранці немов «підкидає» мене з ліжка — до метро біжу: швидше у школу! Дивно — я тут тільки другий рік, а вже так звикла. Можливо, тому, що з нинішніми однокласницями і раніше тренувалась разом, товаришуємо давно. Вони, власне, й умовили мене перейти сюди. Хоча до школи мені досить далеко, але я люблю спорт, а тому мені не важко. І я люблю свою школу — тому мені завжди тут цікаво.

* * *

Колись діти арсенальських робітників щасливі були, що мали змогу навчатись читати, лічити. Сьогодні приходять хлопчики та дівчатка у школу не тільки для того, щоб збагнути хімічні формули, фізичні явища — тобто отримати необхідні знання. Тут їм допомагають якнайкраще пізнати і проявити себе. І, мабуть, найліпшою характеристикою усіх зусиль, які докладають до цього вчителі, тренери, можуть бути слова з листа випускника школи Олексія Михайленка, який нині служить у лавах Радянської Армії. Цього листа читали на урочистій лінійці в День учителя. «Я вдячний школі і вчителям за все. І за те, що мені неважко виконувати свій обов'язок воїна зараз, і за те, що знаю, чого прагну у майбутньому, і за те, що маю стільки хороших спогадів про шкільні роки».

Ірина ПАЩЕНКО.

Київ.

Маленька сніжинка розплющила очі, позіхнула й роззирнулася. Вона лежала на сивому й пухнастому ліжечку, а навкруги клубочився сивий і пухнастий туман.

— Що це! І де я! — подумала сніжинка й спустила долу босі ніжки. За мить на них уже мерехтіли іскристі черевички, а навколо стану блищала іскриста сукня.

— Яка ж гарна! — засміялася сніжинка, і суконька колихнулась, задзвеніла. Густий туман теж задзвенів, заколихався, й інші крижані зірочки закружляли навколо неї. Їх було так багато, що й не злічити!

— З днем народження, сестричко! — задзвеніли вони гуртом.

— А де це ми! — запитала здивовано сніжинка.

— У хмарі. Тут ми всі народились. І хмара — наша домівка рідна. А зараз нумо танцювати!

Сніжинки кружляли швидко й весело, а їхня мала сестричка радісно плескала в долоні:

— Ой, як весело й цікаво!

— Зачекай, — озвалися зірочки, — скоро ми полетимо над полями й лісами, над містами й морями. От тоді досхочу розважимось і натанцюємось. Ми вкриємо землю білим снігом, і почнеться справжня зима!

У хмарі ставало все тісніше й веселіше. І от — випурхнули сніжинки на волю. Вітер підхопив білу зграйку, кинув її вниз, потім підняв аж до сивих хмар.

— Ой-йой-йой! — заплакала сніжинка.— Мені лячно!

— Не бійся,— сказала крижана зірочка.— Це вітер бавиться й пустує. Обійми мене, і я навчу тебе літати.

Сніжинка обхопила подружку. Віхола закрутила їх. Великі міста й моря, безкраї поля й густі ліси побачила мандрівниця, а стомившись літати, опустилась на землю. Коли пригріло весняне сонце, сніжинку похилило в сон, вона міцно заснула й не зчулась, як стала малесенькою краплинкою води. Сонце пригріло ще дужче, і краплинка невидимою парою піднялася високо-високо у весняне блакитне небо. І сніжинчині сестри, які вкривали землю білою ковдрою, теж розтанули й злетіли парою. А з тієї пари у весняному небі народилися грозові хмари.

Наступної зими сніжинка прокинулась у своїй рідній домівці — сивій хмарі. І знову вітались з нею сестрички, і знову вони пустували й танцювали, а потім літали над землею і прикрашали її білими шатами.

Та закинув вітер сніжинку аж у ліс — на краєчок дупла, де жили дві синички — жовтенькі пташки з чорними галстучками.

— Яка ж бо люта зима! Яка зла віхола! — бідкалась одна синичка. — Сніг усе позамітав. Ні насіннячка, ні зернини нам не знайти!

— Але зима скоро мине,— втішливо відповіла друга. — На березах набубнявіють бруньки, і ми поласуємо ними.

Сніжинка зажурилася. Вона й не знала, що весела заметіль — для пташок не радість, а лихо. А синички згадували й згадували тепле літо, зелені дерева, яскраві квіти.

— Яке ж воно — те літо! — думала сніжинка, наслухавшись пташок.— Я теж хочу побачити його. Але пригріє сонце, я засну, розтану й ніколи-ніколи не знатиму літа...

— Ні, не засну! — вирішила сніжинка. — А якщо не спатиму, то й не розтану. І тоді все-все побачу.

Коли війнув вітер, мала мандрівниця залетіла в дупло й причаїлася в глибині. Сонячні промені щодня гарячішали. Сніжинка добре сховалась од них у темній шпариці, але їй однак було спекотно й млосно. Повіки обважніли, оченята боліли — так кортіло спати.

— Ні, не засну, не засну! — наказувала вона собі й дивилася-надивлялася на зелені дерева, чудові квіти, слухала-наслухалася радісних пташиних співів.

А коли знову прийшла зима і завіяла віхола, сніжинка вилетіла зі схованки, де хоронилась від пекучого сонця, й кинулася навстріч сестричкам. Їх вразила незвичайна пригода мандрівниці, лише одна сніжинка, що одягла на себе зо три суконьки, сердито сказала:

— Такого не буває. Не вірте їй!

Але вона була просто заздрісною, і тому ніхто не зважав на її слова. Сніжинки знали: коли дуже-дуже прагнеш чогось, то все неодмінно станеться так, як ти задумав.

Наталя ПІЛЬГУК.

НА ДОПОМОГУ ПРИХОДИТЬ ФОЛЬГА

І не просто допомагає, а й, як вважає дедалі більше господинь, здатна замінити сковорідку чи, приміром, тарілку, протидіяти примхам духовки, в котрій всі страви підгорають.

Яким чином, спитаєте? А от хоча б і так. Перед випіканням торта чи бабки, аби страва в формі не підгорала, встеліть її дно одним — двома шарами фольги, змастіть її маслом, покладіть тісто і... сміливо випікайте, на якість печива нарікати не доведеться. Між іншим, таким чином можна зберегти тісто і від підгорання зверху.

Фольга незамінна й для зберігання продуктів у холодильнику. В неї можна загорнути і готову страву, і сире м'ясо, і сир — ці компактні пакунки заощадять у холодильнику чимало місця. Загорнені у фольгу пиріг або хліб довго не черствітимуть. Вона ж допоможе зберегти свіжими бутерброди, які готуємо в дорогу або для недільного відпочинку за містом.

Продукти, що зберігаються у фользі, не втрачають аромату, соковитості і дуже смачні.

У фользі можна запікати, смажити, тушкувати різні м'ясні й овочеві страви, а також дієтичні, нежирні.

Як же підготувати продукти до запікання чи смаження у фользі?

☆ Від придбаного в магазині рулону фольги одірвіть стрічку, аби обгорнути нею той чи інший продукт двічі-тричі.

☆ Змастіть фольгу будь-яким жиром (олією, вершковим маслом тощо), покладіть призначений для запікання чи смаження продукт, загорніть, але так, щоб гаряче повітря вільно циркулювало в пакунку. Кладемо на лист у гарячу духовку і, не розгортаючи фольгу, готуємо за часом трохи менше, ніж готували б звичайним способом.

☆ Якщо хочемо, щоб м'ясо, птиця чи інша страва підрум'янилися, за 10 хвилин до готовності розгорніть фольгу, утворивши з неї своєрідний човник. Між іншим, у цих же човниках можна й подати страву або ж перекласти на тарілки.

Аби дати вам змогу переконатися у перевагах фольги, розповімо про технологію приготування кількох страв у ній.

Рецепти подаються у розрахунку на 4 особи.

КУРЧА З ГРИБАМИ

Гриби помити, порізати на пластівці, покласти на сковороду (сушені зварити), посолити, поперчити і хвилину-другу тушкувати у власному соку, аби випарувати трохи вологи. Курча поділити на 4 порції, трохи відбити і натерти сіллю з часником. Потім фольгу змастити жиром, покласти м'ясо, притрусити грибами, полити сметаною, змішаною з сиром і спеціями, загорнути пакунки і покласти на лист у гарячу духовку. Запікати 45 хвилин. Фольгу розгорнути, на кожну порцію покласти шматочок вершкового масла, посипати посіченою зеленню. Подавати з будь-яким овочевим гарніром.

Середнього розміру курча, 0,5 кг свіжих або 50—70 г сушених грибів (білих, шампіньйонів тощо), сіль, перець, трохи посіченої зеленої цибулі або петрушки, склянка сметани, 2—3 зубчики часнику, 2 ложки тертого сиру, ложка олії або вершкового масла.

ФАРШИРОВАНА КАПУСТА

З капусти обібрати верхні листки, добре обчистити з боку качана, занурити у каструлю з гарячою підсоленою і підсолодженою водою, варити 5—8 хвилин. Злегка підсмажити на олії 2 ложки рису, додати до 300 г меленого м'яса, дрібно порізати цибулю, підсмажити і теж додати до м'яса, все добре перемішати. Капусту вийняти з води, відцідити і відокремити листки один від одного, не відламуючи від качана. Між листками вкладати фарш, притискуючи їх один до одного. Начинену головку перев'язати ниткою, покласти на змащену маслом фольгу, зібрати вгорі її ріжки і зав'язати. Поставити в гарячу духовку на 45 хвилин. Перед подаванням розв'язати фольгу, зняти нитку, нарізати капусту шарами, на тарілках полити томатним соусом. Одночасно з капустою в духовці можна спекти картоплю.

ПЕЧЕНА КАРТОПЛЯ

Картоплю почистити, помити, покласти по дві на аркуш фольги, посолити і притрусити кмином, на кожну картоплину покласти «горішок» масла, загорнути пакунки і поставити на листі в гарячу духовку. Запікати близько 30 хвилин.

8 великих картоплин, 8 «горішків» вершкового масла, сіль, кмин, зелень петрушки.

РИБА ДІЄТИЧНА

Підготувати, як звичайно, рибу, полити її лимонним соком, залишити на 15 хвилин. Цибулю покришити кружальцями. Рибу посолити, всередину шматочків покласти цибулю, шматочок масла і перев'язати ниткою. Загорнути рибу у змащену олією фольгу, поставити в гарячу духовку на 45 хвилин.

1 кг свіжої або мороженої риби, сік з одного лимона, 2 великі цибулини, ложка вершкового масла або олії, ложка посіченої зелені петрушки.

ЯБЛУКА З ГОРІХАМИ

Яблука помити, зрізати вершечки, вийняти середину. Туди насипати мелені горіхи, змішані з цукром, ваніллю або ромом, накрити вершечками і загорнути у фольгу, змащену маслом. Поставити в гарячу духовку на 45 хвилин.

8 яблук, 8 волоських горіхів, 2 чайні ложки цукру, за бажанням — кілька крапель рому або лікеру, ванільний цукор, ложечка вершкового масла.

У ЗАПИСНИК

Буває ж так — ніби в страву покладено все, що треба, а вийшло несмачно. Чому?

Має значення не лише те, які саме продукти використано, а й чи дотримуємось більш-менш точно вагових співвідношень і чи правильно підготували все до теплової обробки. Тут самодіяльність протипоказана: коли автор рецепту радить терти моркву, на тертушці — доводиться терти, а не різати сяк-так. Треба знати, як краще готувати ту або іншу страву — на сильному чи слабкому вогні, під кришкою чи відкритою, в якій послідовності закладати продукти. Особливо уважно слід застосовувати спеції, приправи. Словом, технологія — це важливо.

● М'ясо, птицю, рибу розморожують при кімнатній температурі. Коли розморозяться — старанно помити в холодній воді.

● Заморожені фрукти миють у холодній воді й, не чекаючи, доки вони остаточно розморозяться, перебирають, видаляють плодоніжки, кладуть у кип'яток і варять кисіль, компот тощо.

● Овочі передусім миють у холодній проточній воді, потім чистять.

● Зелень петрушки, кропу нарізають і одразу кладуть у страву. Борщ, юшку посипають зеленню вже тоді, як каструлю зняли з вогню, накривають кришкою й дають настоятись кілька хвилин.

● Лавровий лист кладуть у страву за кілька хвилин до готовності. Наостанку його краще вийняти, щоб не встигли виділитись найгрубіші екстрактивні речовини, котрі надають їжі гіркуватого присмаку.

● М'ясо, овочі, щоб гарно підрум'янювались, перед смаженням варто осушити на полотнинці.

● Для варіння картоплю, капусту, решту овочів краще класти в окріп. Як закипить вдруге — вогонь зменшити до мінімуму й варити під кришкою.

● Не слід допускати, щоб жир на сковороді перегрівався, починав димити — від цього страви матимуть неприємний смак.

● Час на приготування доводиться визначати в ході роботи: м'ясо може бути старе або молоде, риба — також, навіть різні сорти картоплі варяться швидше або довше. Важливо не прогавити час, коли страва вже готова, й зняти її з вогню. Надто тривала теплова обробка погано позначається на смакових якостях.

● Обережно треба поводитись з сіллю, цукром, кислими приправами: краще кілька разів скуштувати, ніж всипати зайвого й усе зіпсувати.

● Має значення й розмір посуду, в якому готуєте: пельмені, борошняні вироби варять у просторій каструлі, обережно помішуючи.

ХАЙ СМАКУЄ ВАМ, МАЛЕЧА!

Кажуть, що навіть вогнище, запалене різними руками, горить по-різному. А страва? Звичайно, в кожної господарки, в кожного кухаря вона виходить інакшою не лише на смак, а й на вигляд. Саме тому діти ще змалечку звикають до того, що і як готує мама чи бабуся. І от хай спробує кухар шкільної їдальні подати такий обід, щоб смакував і першокласникові, і випускнику. А їх он скільки! Понад 1.300 учнів навчається в нашій школі.

Мовлю «нашій». Але ж нею вона стала для мене лише два роки тому. Спочатку, коли прийшла сюди, то навіть завагалася, чи зможу працювати: таким шумом, галасом виповнювалась їдальня, іноді навіть голова обертом ішла. Раніше працювала у «Вареничній», потім на молокозаводі, а коли в тресті їдалень запропонували перейти у середню школу № 4, то з радістю погодилася. Тут, у шкільній їдальні, відчуваєш, яка потрібна твоя робота, бачиш, як радіють діти, коли смачно парує страва, як нетерпляче зазирають у віконце роздачі, навперебій перепитуючи: «А що на сьогодні, тьотю Віро?», як, задоволені, встають з-за столу. Тоді й працювати веселіше, й ще більше стараєшся. А не старатися не можна. Адже їхнє здоров'я довірено не лише педагогам, лікарям, учителям фізкультури, а й нам, шкільним кухарям.

Скажу відверто, готувати для дітей — важче, ніж для дорослих. Треба урізноманітнювати страви, але постійно мати на увазі, що крім улюблених є й обов'язкові. От, приміром, смажену картоплю й м'ясо люблять усі. Але ж є школярі, яким варто утримуватися від смаженого, тому в меню, затвердженому лікарем, чимало страв, які готуємо на пару. Діти залюбки їдять гречану кашу з сосисками, круп'яні й овочеві супи, пиріжки з яблуками, повидлом, м'ясом. І, звичайно, ніхто не відмовляється від сирників і млинців з сметаною.

Ці страви ми маємо змогу готувати в кухні, яка по-сучасному обладнана, із зручним витяжним і вентиляційним обладнанням.

Попрацювала в шкільній їдальні і зрозуміла, що знань, одержаних в торгово-кулінарному училищі, замало. Ось тому зараз я навчаюся в технікумі радянської торгівлі. Тепер у нашій сім'ї троє учнів — я, син Анатолій — він навчається в МПТУ, та донька Алла — школярка.

Щодня, коли бачу, як гамірливою зграйкою влітають до їдальні другокласники, дивлюся на них і думаю: «А що сьогодні на обід в моєї Алли?» Готую для чужих дітей, а здається — для своїх. Хочеться щоб школярі сказали: «Смачно, як у мами!». Бо ці слова — найвища нагорода.

Ніколи не забуду один випадок. Мати другокласника Сашка поїхала у відрядження, а він захворів. Батько часто затримувався на роботі. От прибігають до мене його однокласники і кажуть; «Тьотю Віро, Сашкові дуже хочеться котлет, які ви готуєте». Заходилися ми з колегами біля тієї передачі. Склали так, щоб вона теплою була. А наступного дня хлопчаки знову прибігають, приносять записку від батька і Сашка. В ній подяка й обіцянка скоро одужати. То хіба ж не радітимеш отакій потрібній роботі?

Віра ТРОЯНЕНКО,
кухар їдальні середньої школи № 4.
Суми.

ВІТАЄМО ПЕРЕМОЖЦІВ!

Гумористичними малюнками, вміщеними в десятому номері журналу (1979 р.), завершився конкурс дотепників, оголошений нашою редакцією. В ньому взяло участь понад півтори тисячі читачів.

Переможцями конкурсу визнано Олену Сизоненко з Полтавщини та Василя Мушку з Закарпаття. В нагороду їм надсилається книжка Олега Чорногуза «Аристократ» із Вапнярки» з автографом автора.

Висловлюємо щиру подяку всім, хто взяв активну участь у конкурсі.

МОДА-1980

Зміни в моді відбуваються щороку. 1980-го вони будуть вельми відчутними. Що не кажіть — перехід у нове десятиріччя, а це позначається і на характері тканин та одягу. Колекції вітчизняних та зарубіжних будинків моделей переконують нас, що деякі особливості нової моди розраховані на тривалий період.

Звичайно, у рік Олімпійських ігор збереже свої позиції спортивний стиль, але поряд з ним посилюється вплив класичного. Зменшаться об'єми, одяг стане зручнішим завдяки простому крою, меншій кількості деталей. Актуальна й надалі комплектність — із небагатьох речей створюються різноманітні варіанти гардероба.

Залишаються у моді всі традиційні силуети: прямий, напівприлеглий, трапецієподібний, проте зміняться їхні пропорції. Зокрема, стануть ширші й повніші плечі. Ця найхарактерніша риса моди досягатиметься за рахунок особливостей крою, а також завдяки підплечикам. У незвичному нині прямому силуеті з акцентованою лінією плеча особлива увага приділяється збільшенню об'єму верху виробу, який контрастує із зорово вузькою нижньою частиною. Все це викликає асоціації з модою сорокових—п'ятдесятих років. Приталенений Х-подібний силует пропонується в класичному варіанті — з чітко окресленою лінією талії, поясами різної ширини. Довжина спідниці дещо зменшиться, та вона суворо не регламентована і залежить од віку й призначення костюма.

Поряд із пластичними з'являються моделі з чітким контуром, перейнятим з чоловічого вбрання, з тонко продуманими деталями. Вельми економно і доречно використовуються комірці, манжети, кишені, вони меншають, що надає одягові особливої елегантності.

Комірці блуз і суконь невеликі, із округленими або прямими ріжками. Поширена деталь — контрастного кольору вузенький бантик або краватка. Жакети костюмів будуть коротші, м'яко облягатимуть фігуру. Комір — вузька шалька або невеликий «англійський». Лінія талії підкреслена вузьким — 1—2 см — поясом, найчастіше лакованим, що поєднується з лакованим взуттям, яке знову стає модним. Типові оформлення: драпірування, зборки, вишивка, косий крій.

У чоловічому одязі з'явився новий силует — м'який, просторий, звужений донизу. Піджаки коротші, плечі широкі, виступають за природну лінію. Комірі м'які, маленькі, лацкани довгі й вузькі.

Люстерко

Перевага віддається накладним кишеням. На особливо модних речах немає шліців та розрізів. Брюки або прямі, або вузькі на всю довжину чи завужені до кісточки, іноді з манжетами. Відновлюються костюми-трійки з жилетами, які пропонуються не лише як діловий офіційний одяг.

У жіночих зимових пальтах найпопулярніший прямий силует. Рукави вшивні (з підкреслено прямою лінією плеча та пройми і наповненою голівкою), реглан, суцільнокроєний. Коміри невеликі й вузькі, які разом з піднятими й розширеними плечима та кокетками утворюють модний об'ємний верх. 1980 року ми побачимо пальта не лише із звичних шерстяних тканин — ледь підворсованих драпів розрідженої структури, фланелей, бархату на зразок «бобрика», але й з водонепроникних плащових (бавовняних і синтетичних) вельветів. Такі пальта пропонуються на утеплених шерстяних чи хутряних підкладках. Залишаються й пальта типу «макінтош».

Стали вже звичними комплекти, що складаються з блузок, спідниць, жилетів, жакетів. Елегантність підкреслюється прямою спідницею із шліцом або складкою позаду. Модні спідниці з вузькими складками, розташованими групами або навколо всього пояса.

У моді-80 важливі доповнення. Вони можуть надати сучасного звучання навіть старим речам.

Високі чоботи витіснені низенькими чобітками-ботильонами або черевиками до кісточки. Модні мініатюрні головні убори: хутряні й фетрові капелюшки типу «ток», маленькі берети, в'язані шапочки. Виникла нова манера носити головні убори, ледь зсуваючи їх на чоло чи набік. Неодмінне доповнення не лише до пальта, але й до костюмів та суконь — рукавички.

Сумки різноманітні. Розміри їх значно зменшаться. Модні будуть так звані «планшети», «ягдташі», «книжки».

Пропозиції моди-80 цікаві й різноманітні. Художники-модельєри, колективи спеціалістів дбають про красу радянської людини. Їхні рекомендації на 1980 рік — це результат творчого вивчення провідних тенденцій вітчизняної і міжнародної моди. Вони враховують соціальний і культурний прогрес, дедалі зростаючі можливості нашої промисловості.

Ніна РУМЯНЦЕВА,
старший мистецтвознавець Українського інституту асортименту виробів легкої промисловості і культури одягу.

КОСТЮМ ПОВЕРТАЄТЬСЯ

Жіночий костюм, як і сукня, довгий час залишався в тіні. За цей період мода пропонувала нам різноманітні брючні комплекти, ансамблі одягу в народному стилі, жилети, туніки, накидки. Але сьогодні знов помітний потяг до елегантності, стабільності в одязі, що незмінно веде за собою появу в нашому гардеробі костюма як гостро модної речі.

Поруч з традиційним рішенням костюма з'явилось безліч його варіантів. Жакет, приміром, можна замінити м'якою блузою без підкладки, блузоном, курточкою до лінії талії чи стегон, поясом на талії чи 2—3 рядами резинки. Рукави суцільнокроєні, реглан, сорочкові, як правило, призібрані, на манжетах, резинці або підхвачені хлястиками. Застібка в таких жакетах на гудзиках, блискавці, зав'язках чи без неї, тоді його вдягають через голову.

Більш виразними стали і спідниці. Вони не тільки доповнюють жакет, а й значно урізноманітнюють характер моделі. Це прямі спідниці з однією або ж кількома складками від широких м'яких до вузеньких припрасованих, широкі прямі спідниці, призібрані по лінії талії чи стегон, а також скроєні по косій нитці, розширені до низу. Такі костюми найбільше пасують молодим, струнким жінкам.

Друга група костюмів значно відрізняється від першої. Вона ніби продовжує традиції класичного костюма. Елементи чоловічого одягу вже не вперше входять у жіночу моду, надаючи жінкам офіційнішого вигляду. Але сучасні жакети такого типу шиються м'якими та досить вільними, без цупких прокладок, часто їх носять розстібнутими. Доповненням до них можуть бути блузка з рюшами, воланами, хусточка в нагрудній кишені, довгий шарф чи навіть велика хустка на плечах, в'язана чи з тканини, маленька шапочка або берет, кашкет або капелюшок типу пілотки.

Євгенія ПОЛУХІНА,
старший художник-модельєр Центральної художньо-конструкторської технологічної лабораторії Укрхудожпрому.

ПОСТЕЖИМО ЗА СОБОЮ

Шия, підборіддя вимагають такого ж догляду, як і обличчя. Треба лише пам'ятати, що на шиї шкіра значно делікатніша, тому всі заходи треба проводити обережно.

Перш ніж застосовувати будь-які косметичні препарати, шкіру старанно очищаємо: жирну двічі на добу миємо теплою водою з милом і споліскуємо холодною, суху протираємо ланоліновим молочком або теплим напаром ромашки, при цьому тампони міняємо доти, поки вони не лишатимуться чистими. На суху, схильну до зморщок шию й підборіддя накладаємо живильний крем — знизу вгору, обережно, кінчиками пальців. Підборіддя масажуємо поперемінно правою й лівою рукою. Найкраще накладати крем одразу після купання, тоді він добре всмоктується.

Є спеціальні гімнастичні вправи для шиї й підборіддя. Лягаємо навзнак, підклавши під спину маленьку подушечку, голову опускаємо за край ліжка якомога нижче. Разів 15 широко відкриваємо й закриваємо рот, повертаючи голову то вліво, то право — це добре зміцнює м'язи шиї.

Аби запобігти появі зморщок, постійно старайтесь тримати голову високо, а спати треба на малій подушці, щоб на ній лежала лише голова. Від спання на високо збитих, тим паче — кількох подушках якраз і виникають передчасні зморшки та подвійне підборіддя.

Якщо вади шкіри надто помітні, необхідно звертатись у кабінет лікувальної косметики, пройти курс лікування масажем.

Декоративну косметику на шию застосовуємо зрідка, коли одягаємо відкриту сукню. Користуємось тими самими кремами і пудрою, що й для обличчя.

КУЛЬТУРА НА ЗАМКУ

Одного непогожого дня біля бібліотеки села Максимець на Івано-Франківщині зібрався чималенький гурт людей. Вони заглядали у вікна і заздрісно розглядали книги, що стояли рівними рядами на полицях. Пройшла селом чутка, що завідуюча бібліотекою Анастасія Василівна Яремчук книги видаватиме. От і очікували книголюби.

— Візьму «Підняту цілину»,— каже М. Кузюк, постукуючи ногою об ногу, бо мерзнути почали.

— А я щось новеньке хочу почитати,— додає С. Дзебчук.

— Постоїмо та й по домівках розійдемося, як завжди,— зневірено кидає М. Фенін.— Може, покликати?

— Ходили вже,— відповідає хтось із гурту,— сказала, як упорається з господарством, то, може, й прийде.

— Давайте до клубу підемо. Погріємося.

— Ніби не знаєш, що наш клуб, як і бібліотека, теж зачинений. В інших селах читацькі конференції влаштовують, вечори, лекції цікаві, а у нас — нічого. І завідуючу клубом М. Шпинту це зовсім не турбує.

Після такої бесіди вирішили жінки звернутися до «Пилососа», аби допоміг він налагодити у Максимці культурно-масову роботу.

БУДІВНИЦТВО В РОЗ-СТРО-ЧКУ

Любить Ірина Максимівна Образок своє рідне село Іскрівку на Кіровоградщині. Там вона працює у колгоспі імені XX з'їзду КПРС вагарем. Чоловік — трактористом. Має подружжя троє маленьких дітей. А ще у них є старенька бабуся, яка розповідає малятам чудові казки. Все у них добре. Тільки хата для такого сімейства стала замалою. Вирішили збудувати новий дім, щоб було у ньому просторо і жилося там їм щасливо.

А тут ще й вигідно як: веде їхній колгосп будівництво осель для трудівників в кредит.

Уклали договір. Восени 1977 року розпочалося й будівництво. Фундамент зробили, стіни звели. Та недовго раділи хазяї. За розпорядженням виконроба О. Майстренка бригаду будівельників чомусь направили споруджувати дім іншому замовникові.

Вже не один односелець за той час справив новосілля, а в Образків стоїть будинок незакінчений, псуються будівельні матеріали. Невеселі думки у господарів: а чи не розтягнеться ця справа на строк, рівний тому, за який мають сплатити кредит?

НОВИЙ МЕТОД ПРАННЯ

Прати в домашніх умовах — справа нелегка. Особливо взимку: де вішати, сушити? Набагато простіше віднести у пральню. Через кілька днів вам вручать пакет з білою, свіжою білизною. Чого ще треба? Тож і звикли у сім'ї Косьяненків користуватися послугами пральні і завжди були задоволені. Та ось переїхали вони у Конотоп на Сумщині.

Настав час прати білизну, і В. Косьяненко, довідавшись, що при міському комбінаті побутового обслуговування населення працює пральня, віднесла туди речі. Прийшла забирати і не впізнала їх: замість білих вони стали сірими, не накрохмалені, погано випрасувані.

Оце так випрали!

ОБ'ЯВА

Жителі села В'юнки на Житомирщині розшукують балони, які вони здали у колгоспну комору понад рік тому, щоб зарядили газом. З тих пір, як повідомляє Марія Григорівна Остринська, їх і слід пропав.

За колективним листом мешканців с. Максимець та сигналами читачів І. Образок, В. Косьяненко і М. Остринської «Пилосос» підготувала

Марія ГЛАЗОВА.

ПРОПИЛОСОСИЛИ

Після виступу «Хіпі мимоволі» Львівське обласне управління побутового обслуговування населення зобов'язало адміністрацію Радехівського райпобуткомбінату розширити надання побутових послуг у Стоянові через комплексний приймальний пункт, організувати прийом замовлень на пошиття жіночого та чоловічого одягу, відкрити перукарню.

●

Конструктори Київського дослідно-експериментального заводу колясок, врахувавши претензії покупців, освоїли нову модель («Процедури з коляскою»). Л. Снігур із Світлогірська на Полтавщині завод замінив коляску на нову.

●

З Житомирського обласного управління побутового обслуговування населення повідомили, що ремонт пральної машини Г. Верпівської затягнувся через відсутність необхідних деталей. Зараз машину відремонтовано («Затяжний ремонт»).

Головний редактор Г. А. ЛИТВИНОВА.

Редакційна колегія:
Г. П. ЄМЕЦЬ, Л. Г. ЗУЄВА, Т. О. КОЛОМІЄЦЬ, В. К. КОТИРЛО, М. І. ЛУГОВИКІВНА, Л. А. ЛЮБЧЕНКО, Л. Г. РОМАНЮК (відповідальний секретар), В. І. СИВОЛОБ, О. С. СОКІЛ, С. Ф. ФЕРЕНЕЦЬ, Г. С. ШИЛО, Л. О. ШУШУРІНА (заступник головного редактора).

Художній редактор Л. Хараборська.

Коректор Г. Гіренко.

Здано до набору 20.11.79. Підписано до друку 19.12.79. БФ 13195 Формат видання 60×90/8. Глибокий друк. Умовн.-друк. арк. 5,68. Обл.-вид. арк. 8,12. Тираж 2.161.000. Зам. 05410.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 252047, Київ-47. Брест-Литовський проспект, 94. Телефон 41-86-16.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», Київ-47, Брест-Литовський проспект, 94.

«СОВЕТСКАЯ ЖЕНЩИНА» (на украинском языке).

Ежемесячный общественно-политический и литературно-художественный журнал для женщин. Издательство «Радянська Україна».

Адрес редакции: 252047, Киев-47, Брест-Литовский проспект, 94. Телефон 41-86-16.

Ордена Ленина комбинат печати издательства «Радянська Україна», Киев-47. Брест-Литовский проспект, 94.

НА ДОДАТКУ:

●

Костюми (викройки).

●

Оренбурзька хустка (в'язання).

●

Нижня спідниця.

●

Візерунок для вишивання «Олімпійський ведмедик».

Моделі зимових пальт для жінок різного віку пропонує художник-модельєр Тетяна БУГНЕНКО.

12-й, 14-й, 16-й, 18-й, 20-й ряди — після пружкової 2 разом, далі всі петлі лицьові і в кінці ряду перед пружковою 2 разом.

13-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 2 разом, 5 лицьових, 2 разом, 1 накид, 1 лицьова, 1 накид, 2 осьові, 1 накид, 1 лицьова, 1 накид, 2 разом, 5 лицьових, 2 разом, 1 накид, 2 лицьові.

15-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 2 разом, 3 лицьові, 2 разом, 1 накид, 3 лицьові, 1 накид, 2 осьові, 1 накид, 3 лицьові, 1 накид, 2 разом, 3 лицьові, 2 разом, 1 накид, 2 лицьові.

17-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 2 разом, 1 лицьова, 2 разом, 1 накид, 5 лицьових, 1 накид, 2 осьові, 1 накид, 5 лицьових, 1 накид, 2 разом, 1 лицьова, 2 разом, 1 накид, 2 лицьові.

19-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 3 разом, 1 накид, 7 лицьових, 1 накид, 2 осьові, 1 накид, 7 лицьових, 1 накид, 3 разом, 1 накид, 2 лицьові.

21-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 2 разом, 3 лицьові, 1 накид, 2 разом, 3 лицьові, 1 накид, 2 осьові, 1 накид, 3 лицьові, 2 разом, 1 накид, 3 лицьові, 2 разом, 1 накид, 2 лицьові.

22-й, 24-й, 26-й, 28-й, 30-й ряди — лицьові петлі.

23-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 1 лицьова, 1 накид, 2 разом, 5 лицьових, 2 разом, 1 накид, 1 лицьова, 1 накид, 2 осьові, 1 накид, 1 лицьова, 1 накид, 2 разом, 5 лицьових, 2 разом, 1 накид, 1 лицьова, 1 накид, 2 лицьові.

25-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 3 лицьові, 1 накид, 2 разом, 3 лицьові, 2 рази від знака * 4 рази. В кінці ряду 2 лицьові і пружкова.

42-й ряд — лицьові петлі.

42-м рядом закінчується в'язання 1-го і 2-го кутів (на спиці 50 петель, включаючи пружкові). Не закриваючи їх, розділити в'язання на 2 рівні частини: петлі 1-го кута зняти на шпильку (25 петель), а петлі 2-го — використати для вив'язування нижньої кайми (25 петель). Осьові петлі після поділу стануть крайніми (пружковими).

43-й ряд — початок вив'язування нижньої кайми — 2 лицьові, * 1 накид, 1 лицьова, 1 накид, 2 разом, 5 лицьових, 2 разом. Повторити від знака * 2 рази. Далі 1 накид, 1 лицьова, 1 накид і пружкова.

44-й, 45-й, 48-й, 50-й ряди — лицьові петлі.

45-й ряд — 2 лицьові, * 1 накид, 3 лицьові, 1 накид, 2 разом, 3 лицьові, 2 разом. Повторити від знака * 2 рази. В кінці ряду 1 накид, 1 лицьова, 2 разом, 1 накид і пружкова.

47-й ряд — 2 лицьові, * 1 накид, 5 лицьових, 1 накид, 2 разом, 1 лицьова, 2 разом. Повторити від знака * 2 рази. В кінці ряду 1 накид, 2 лицьові, 2 разом, 1 накид і пружкова.

49-й ряд — 2 лицьові, * 1 накид, 7 лицьових, 1 накид, 3 разом. Повторити від знака * 2 рази. В кінці ряду 1 накид, 3 лицьові, 2 разом, 1 накид і пружкова.

51-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 4 лицьові, * 1 накид, 2 разом, 3 лицьові, * 1 накид, 2 разом, 3 лицьові. Повторити від знака * 3 рази. В кінці ряду 1 накид, 2 разом, 1 лицьова і пружкова.

8-й, 10-й, 12-й, 14-й, 16-й ряди—лицьові петлі, в кінці ряду, перед пружковою, 2 разом.

9-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 2 разом, 5 лицьових, 2 разом, 1 накид, 1 лицьова, 1 накид, 2 разом, 5 лицьових, 2 разом, 1 накид, 3 разом і пружкова.

11-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 2 разом, 3 лицьові, 1 накид, 2 разом, 1 накид, 3 лицьові, 1 накид, 2 разом, 3 лицьові, 2 разом, 1 накид, 2 разом і пружкова.

13-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 2 разом, 1 лицьова, 2 разом, 1 накид, 5 лицьових, 1 накид, 2 разом, 1 лицьова, 2 разом, 1 накид, 2 разом і пружкова.

15-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 3 разом, 1 накид, 7 лицьових, 1 накид, 1 накид, 3 разом, 1 накид, 2 * разом і пружкова.

17-й ряд — 2 лицьові, * 1 накид, 2 разом, 3 лицьові. Повторити від знака * 2 рази. В кінці ряду 1 накид, 2 разом, 1 лицьова і пружкова.

18-й, 20-й, 22-й, 24-й, 26-й ряди — лицьові петлі.

19-й ряд — 2 лицьові, 1 накид, 1 лицьова, 1 накид, 2 разом, 5 лицьових, 2 разом, 1 накид, 3 разом і пружкова.

(Закінчення на 4-й стор.).

Любителям вишивки пропонуємо «Олімпійського ведмедика».

Людмила СИЦИНСЬКА.

КОСТЮМИ

Сучасна мода пропонує великий вибір комплектів, але костюм у гардеробі займає стабільне почесне місце.

Подаємо два костюми, де жакет замінюється легким блузоном. Його можна одягати до інших спідниць, брюк, суконь, підбираючи ансамбль за певною кольоровою гамою. Силует — напівприлеглий.

РОЗМІР 46, ЗРІСТ IV

1. Перед блузона (по згину) — 1 деталь
2. Вставка переду — 2 деталі
3. Половина спинки — 2 деталі
4. Рукав — 2 деталі
5. Манжета — 2 деталі
6. Комір — 2 деталі
7. Оборка-волан — 1 деталь
8. Спідниця (по згину) — 2 деталі
9. Пояс-зав'язка (150 × 4 см) — 1 деталь

Спідницю краще кроїти по навскісній, якщо ж тканина завузька, то спідницю шиємо чотиришовною. Лінія талії — на вузенькому поясі або корсажній стрічці.

РОЗМІР 52, ЗРІСТ IV

1. Перед — 2 деталі
2. Кокетка переду — 2 деталі
3. Кокетка спинки — 1 деталь
4. Підспинка (зі швом) — 2 деталі
5. Рукав — 2 деталі
6. Комір — 2 деталі
7. Перед спідниці — 1 деталь
8. Заднє полотнище спідниці — 1 деталь

Спідницю можна зробити з однобічною або бантовою двобічною складкою, а також відкритою шліцею, застроченою трохи вище коліна.

Надія ВЕСЕЛОВСЬКА,
художник-модельєр.

(Викройка на звороті).

Школа молодої господині

ВИВОДИМО ПЛЯМИ

Відомо: хімія — велика помічниця у повсякденній хатній роботі. Але, на жаль, потрібні засоби для виведення плям у нашому магазині господарських товарів не завжди можна придбати. Тому просимо у розділі «Школа молодої господині» вмістити добірку порад, як позбутися тих чи тих плям на сукнях, піджаках тощо.

В. Любарова, З. Стеценко, І. Глоба.

Хмельницька область.

Чорнило та пасту для шарикових авторучок виводять свіжим молоком. Замочіть у ньому пляму на 5—10 хвилин, а потім промийте теплою і холодною водою, на білій шерстяній та бавовняній тканині — розчином лимонної кислоти (1 частина кислоти на 10 частин води).

Заплямоване йодом місце замочуємо холодною водою, а потім натираємо крохмалем, доки не зникне пляма.

Плям від трави можна позбутися з допомогою розчину солі (1 частина) в холодній воді (3 частини). Замочіть пляму на 10—15 хвилин, а потім прополощіть холодною водою.

Свіжу пляму від фруктів, ягід, червоного вина необхідно посипати сіллю і промити теплою водою з милом.

Пляму від іржі змочують розчином лимонної кислоти (1:10), посипають кухонною сіллю і залишають на 15—20 хвилин, а потім промивають холодною водою.

НИЖНЯ СПІДНИЦЯ

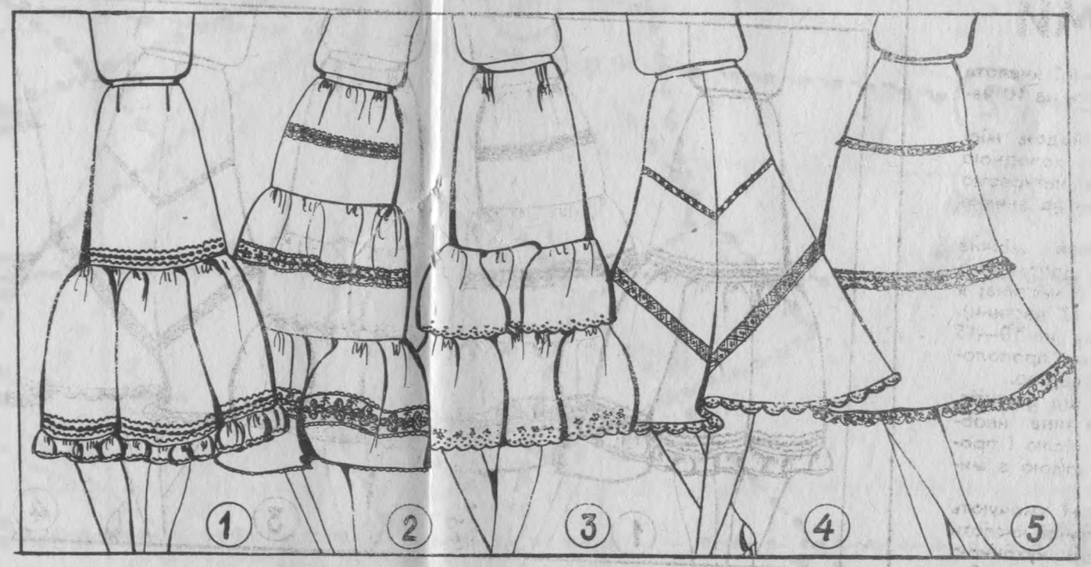

Останнім часом поруч із спортивними і класичним стилями в наш гардероб увійшов романтичний та народний. Це позначилося в першу чергу на об'ємності суконь, спідниць — більше стало воланів, оборок, рюшів. Ось чому знову актуальними стали нижні спідниці. По довжині вони можуть бути коротшими, ніж верхня спідниця, на рівні з нею або на 5—10 см довшими.

Їх шиють переважно з тонких білих або ж однотонних бавовняних тканин. Залежно від вашої статури нижня спідниця може бути призібраною по лінії талії (модель 2, 3) чи щільно прилягаючою по лінії талії та стегон (модель 1, 4, 5). Крій — двошовна з виточками (модель 1) та без них (модель 2, 3, 5) або чотиришовна (модель 4).

Розширити сукню можна за рахунок нижньої спідниці з двома або трьома оборками, викроєними по прямій чи косій нитці (модель 5). Спідниця з підкрійними оборками пасує кожній жінці, оскільки, значно розширюючись до низу, не створює зайвого об'єму по лінії стегон та талії.

Оздобленням нижніх спідниць може бути мережка, мереживо, сутаж, в'юнчик. Мереживо можна сплести із ірису, краше або ж швейних котушкових ниток. Воно може бути білим або ж у тон спідниці, широким чи вузеньким.

Є. ПОЛУХІНА,
ст. художник-модельєр Центрального художнього конструкторського технологічного бюро Укрхудожпрому.